

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Prevence šikany na středních školách
Diplomová práce**

České Budějovice 2013

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Vypracovala:
Jana Kamišová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 18. 4. 2013

Jana Kamišová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat především vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za vedení, cenné rady, připomínky a za čas, který mně a mé diplomové práci věnoval.

Děkuji také všem školním metodikům a metodičkám prevence a všem výchovným poradcům a výchovným poradkyním za vstřícnost a ochotu vyplnit dotazník, který byl nedílnou součástí mé diplomové práce.

V neposlední řadě patří veliké díky také mé rodině a všem, kteří mne během mého studia podporovali.

Abstrakt

Prevence šikany na středních školách

Šikana je velmi výrazným traumatem českého školství. Proto je třeba o této problematice stále informovat a snažit se tomuto sociálně-patologickému chování zamezit.

Cílem této diplomové práce, jež má teoreticko-výzkumný charakter, je seznámit čtenáře s teoretickým výkladem problematiky šikany, možnostmi její primární, sekundární i terciární prevence a zmapování metod, které se využívají na různých druhách škol v různých krajích.

Teoretická část se věnuje výkladu pojmu šikana a pojmu prevence šikany, jak primární, sekundární tak terciární. Za důležitý úkol si klade představení efektivních principů prevence a podoby (možnosti) prevence šikany, které snižují riziko vzniku a rozšíření tohoto sociálně-patologického chování. Dále také zmiňuje postupy při řešení šikany.

Praktická část je věnována výzkumu, jehož úkolem je zjištění, zda se školy různých druhů věnují prevenci šikany, jaké metody k tomu využívají, jak často se prevenci věnují, a zda jsou s výsledky své práce spokojeny. Výzkum je prováděn pomocí dotazníkového šetření ve srovnání s informacemi, které o své škole uvádějí na svých webových stránkách. Dotazníky jsou vyplněny školními metodiky prevence nebo výchovným poradcem příslušné školy.

Klíčová slova: šikana, šikanování, agrese, násilí, prevence, střední škola

Abstract

Bullying prevention at secondary schools.

Bullying is very striking trauma in the czech school system. That is why it is really necessary to inform and try to stop this social pathological behaviour.

The aim of my dissertation that has theoretically-research character is to introduce to the reader all the theoretical bullying issues and the possibilities of primary, secondary and tertiary prevention and mapping the methods which are used at different kinds of schools and different regions.

The theoretical part deals with the meaning of a term “bullying” and “the prevention of bullying” as well as primary, secondary, tertiary prevention. As a very important task is the introduction of effective principles and possibilities of bullying prevention which decrease the risk of formation and expansion of the social pathological behaviour. And along with that it explains the methods of dealing with bullying.

The practical part is focused on research whose main task is finding out if schools are conscientiously dedicating their time to this problem, what methods they are using and how often they control their situation as important as the work it is important if they are satisfied with the outcome of their prevention. The research pursues with a questionnaire form and compares all gained information that are published on school websites. The questionnaires are filled in by school prevention methodist or guidance counsellor of relevant school.

Key words: bullying, aggression, violence, prevention, secondary school.

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Šikana	11
1.1 Teoretické vymezení pojmu „šikana“	11
1.2 Příčiny šikanování	14
1.3 Důsledky šikany	15
1.4 Účastníci šikany	17
1.4.1 Agresoři a jejich oběti.....	17
1.4.2 Další účastníci šikany	19
2 Prevence šikany	21
2.1 Prevence šikany a rizikového chování	21
2.2 Druhy prevence	23
2.2.1 Primární prevence	23
2.2.2 Sekundární prevence šikany	25
2.2.3 Terciární prevence.....	27
2.3 Opatření k prevenci šikany	28
2.3.1 Posílení autority učitele.....	29
2.3.2 Posílení demokracie ve třídě	29
2.3.3 Zajímavá výuka	30
2.3.4 Práce s oběťmi, resp. s potencionálními oběťmi šikanování	31
2.3.5 Práce s agresory, resp. potencionálními agresory.....	33
2.3.6 Práce se všemi žáky	35
2.3.7 Spolupráce žáků na prevenci a řešení šikany	36
2.4 Faktory bránící efektivnímu řešení šikany	38
2.5 Předpoklady úspěšného řešení šikany	38
2.6 První pomoc pedagogů a dalších odborníků na šikanu	40
2.6.1 Důvody k vyšetřování šikany	40
2.6.2 Odhad závažnosti onemocnění a formy šikany	42
2.7 Léčba skupiny zasažené šikanou	47
2.7.1 Obyčejná počáteční šikana	48
2.7.2 Obyčejná pokročilá šikana	55
2.7.3 Počáteční šikana s neobvyklou formou	56

2.7.4	Pokročilá šikana s neobvyklou formou	57
2.7.5	Celková léčba nastavená pro zvládnutí třetího stadia-základní intervenční program	59
2.8	Instituce a osoby, které zabezpečují účinné fungování systému prevence	71
2.8.1	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)	71
2.8.2	Odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu	75
2.8.3	Okresní metodik preventivních aktivit	76
2.8.4	Škola, ředitel školy a školského zařízení	77
2.8.5	Školní metodik prevence	78
2.8.6	Třídní učitel	79
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	80
3	Výzkum prevence šikany na středních školách	80
3.1	Cíl výzkumného šetření	80
3.2	Použité výzkumné metody	81
3.3	Charakteristika výzkumného prostředí.....	82
3.3.1	Škola „A“	82
3.3.2	Škola „B“	82
3.3.3	Škola „C“	82
3.3.4	Škola „D“	83
3.3.5	Škola „E“	83
3.3.6	Škola „F“	83
3.3.7	Škola „G“	83
3.3.8	Škola „H“	83
3.4	Stanovení výzkumných předpokladů.....	84
3.5	Vlastní výzkum.....	84
3.5.1	Analýza dat získaných dotazníkovým šetřením	85
3.5.2	Analýza dat získaných z webových stránek škol	118
3.6	Ověření platnosti výzkumných předpokladů	129
	Závěr	133
	Seznam použité literatury	135
	Seznam tabulek	138
	Přílohy.....	140

ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá otázkou prevence šikany na středních školách. Ačkoli na téma šikany a agrese bylo napsáno již mnoho knih, vedeno nespočet diskuzí, přednášek i seminářů, je to stále velmi choulostivé téma, na které je třeba neustále upozorňovat, a o kterém je třeba informovat co největší počet lidí.

Šikana, šikanování a agrese je velmi závažný a aktuální problém, který se vyskytuje odnepaměti. Lidé vždy měli touhu ukazovat svou sílu ostatním a podmaňovat si slabší jedince. Jak údajně řekl Albert Einstein: „*Lidé mají potřebu nenávidět a ničit.*“.

Odborníci se často zamýšlejí nad tím, zda má člověk v sobě touhu ubližovat vrozenou, nebo se jedná jen o souhrn okolností, které člověka k násilí dovedou. Jedním z těch, kteří se otázkou násilí zabývali, byl i psycholog Philip Zimbardo. V roce 1971 řídil jeden z nejznámějších experimentů, který ve společnosti vyvolal rozporuplné názory. Tímto experimentem chtěl dokázat, jak je to s vrozenými předpoklady k násilí. 21 studentů, kteří byli vybráni ze 75 dobrovolníků, bylo náhodně rozděleno na vězně a dozorce. Zcela záměrně byli vybráni naprosto zdraví a vyrovnaní jedinci. Z důvodu velké agresivity ze strany dozorců musel být experiment ukončen již po šesti dnech. Zimbardo dospěl k názoru, že krutost není vrozenou „vadou“ člověka, ale může se projevit u naprosto zdravých lidí, kteří jsou vystaveni extrémním podmínkám. Ukázal tím, že touha ubližovat a trápit ostatní může být v podstatě v každém z nás.

I přesto, že je šikana ve společnosti „zvyklostí“ a vyskytuje se odedávna, musí proti ní dnešní společnost bojovat. Jistě každý člověk se ve svém životě se šikanou setkal. Ať již osobně jako oběť nebo jako agresor, či jako pozorovatel, když se šikana vyskytla v jeho okolí.

Šikana je všudypřítomná „nemoc“ skupiny. Může vzniknout v rodině (mezi sourozenci), pokračovat ve vzdělávacích institucích, v zájmových skupinách, v práci a může končit v domově důchodců. Z výčtu míst, kde k šikanování dochází, zjistíme, že ani věk protagonistů šikany není vymezen. K šikaně může docházet jak mezi dětmi, dospělými jedinci, tak i mezi seniory. Fenomémem dnešní doby je neustálé snižování věku agresorů i obětí, což znamená, že se můžeme se šikanou setkat i u malých dětí, u kterých by to nikdo neočekával.

Některým agresorům dělá šikanování „radost“ po celý život, jiní z něho „vyrostou“. Bohužel u těch typů lidí, kteří si trápením ostatních dokazují svou sílu, se

postupným stárnutím zdokonaluje i způsob, jakým tyranizují své oběti. Je promyšlenější a nenápadnější, ale i tvrdší, s úmyslem, co nejvíce tomu druhému ublížit. „*Čím je člověk starší, tím je tvrdší. V první třídě se pereš a pak je hned zase všechno v pořádku. Ted' se rveš tak dlouho, dokud ten druhý napadne. Potom ho dokonce ještě párkrát kopneš, dokud se hýbá. Benny, 15let*“¹ Aby se šikaně zabránilo, je potřeba již v útlém věku dětem ukázat, že šikana se nebude tolerovat!

Šikana je výrazným traumatem českého školství. Objevuje se ve všech vzdělávacích institucích. Může dítě provázet již od školky a pokračuje i na základních, středních i vysokých školách. Zárodečné a počáteční podoby šikanování se vyskytují více či méně na všech školách.

Velkým problémem je, že mnoho lidí se chová, jako by šikanu neviděla, nebo jako by šikana v jejich okolí neexistovala. S takovým přístupem není vymýtní šikany možné. Důvodem toho, že si někdy pedagogové myslí, že na jejich škole k šikaně nedochází, je fakt, že šikanované děti šikanu často zatajují, protože se stydí, že se samy nedokážou ubránit nebo se bojí pomsty agresora. Někdy je velmi těžké šikanu poznat a dokázat.

Řešení, jak nad šikanou vyhrát, není jednoduché. V této diplomové práci se pokusíme zjistit, jaké máme možnosti, aby byl náš boj se šikanou úspěšný.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První část se věnuje vysvětlení základních pojmů, jako je šikana, agrese, agresor, oběť, zjistíme, kde se šikana vyskytuje, jak ji rozpoznat, jaké má formy, jak se vyvíjí, koho se týká, jak se projevuje ve školním prostředí, jaké následky může šikanování mít a jak je tato problematika brána z pohledu zákona. Dále zjistíme, jaké možnosti prevence jsou nám k dispozici, jak máme postupovat v případě, že se šikana objeví, a které instituce se touto problematikou zabývají.

Druhá část diplomové práce si klade za cíl zjistit, zda se školy zabývají prevencí šikany, jak často ji realizují na školách a jakým způsobem, a jsou-li výchovní poradci a školní metodici prevence dostatečně dozdělávání v této problematice. Výzkum je uskutečňován pomocí dotazníkového šetření. Dodatečné informace, jako je například uvedení kontaktu na školního metodika prevence či výchovního poradce nebo uvedení

---

¹ ERB, H. H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet, 2000, s. 5.

důležitých informací o této problematice, jsou vyhledány pomocí internetových stránek daných škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Šikana

1.1 Teoretické vymezení pojmu „šikana“

Šikanu řadíme k tzv. sociálně patologickým jevům. Jedná se o nezdravý, nenormální a obecně nežádoucí společenský jev, který porušuje normy společnosti. A to jak normy morální, sociální, tak právní. Zapadá tedy plně do definice pojmu sociálně patologický jev, který se v současné době nahrazuje pojmem rizikové chování. *„Pod pojmem rizikové chování rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.“*²

Šikana je odchylka od sociální či skupinové normy. Pro tyto odchylky byl na počátku 20. století zaveden pojem sociální deviace. Ten je někdy nesprávně spojován s protiprávním jednáním nebo trestnou činností. Deviací je míněna ale jakákoli odchylka od normy, tedy i odchylka pozitivní, tj. přehnané dodržování společenské normy. Mluvíme-li ale o šikaně, půjde o sociální deviaci negativní.

Šikanování je poruchou chování. *„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, eventuálně na úrovni svých rozumových schopností.“*³ Společnost hodnotí toto chování jako rušivé, nápadné, nevhodné a dokonce nepřijatelné. Projevy tohoto chování mohou jít až do extrémních podob. Může jít o prosazování osobních potřeb na úkor ostatních, o agresivní chování nebo naopak o tendenci se izolovat. Lidé s poruchou chování hůře zvládají zátěžové situace, mohou mít problém s autoregulací, mnohdy nejsou schopni navázat a udržet fungující sociální vztahy. Jde o egoistické lidi s nedostatkem empatie, kteří nepocitují vinu za porušení norem. Vznik poruchového chování může mít různé příčiny: genetické a biologické dispozice osobnosti, úroveň inteligence a v nemalé míře i vliv sociálního prostředí. Šikanu

---

² Vymezení rizikového chování [online]. [cit. 13. 12. 2012]. Dostupné z

<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3074/Vymezeni-rizikoveho-chovani>.

³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 779.

označujeme spolu s vandalismem, rvačkami a jinými násilnostmi za agresivní poruchu chování. Neagresivním porušováním sociálních norem jsou například lži, záškoláctví, útěky a toulání.

Výše jsme si uvedli, do jakých „kategorií“ můžeme šikanu zařadit. Nyní si vysvětlíme, co vlastně pojem „šikana“ znamená. Existuje mnoho definic slova „šikana“. My si jich pro představu několik uvedeme. *„Šikana se označuje jako fyzické nebo psychické, popřípadě kombinované ponižování až týraní slabších jedinců. Zneužití vlastního postavení nebo určitých osobních (zejména fyzických) dispozic. Jeho důsledkem je poškození druhé osoby.“*⁴ *„Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“*⁵ *„Šikanu můžeme definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.“*⁶ *„Jde o jednání agresivní, nezákonné a obět' ponižující.“*⁷ Šikanování je označováno jako nemoc. Nemoc jak agresora, oběti, tak celé skupiny. Nejde totiž jen o vztah útočnicka a oběti, ale i o vztah celého společenství lidí. Protože se šikana vždy děje v nějakém prostředí, tedy v prostou, kde se nacházejí i jiní lidé, poškozuje nejen oběti, ale i agresory, a dokonce i svědky tohoto krutého bezpráví. *„V tomto smyslu je šikanování zákeřná a často smrtelná choroba skupinové demokracie.“*⁸

Aby se dalo mluvit o šikaně, musí se jednat o fyzické či psychické napadení. Jde o záměrné chování, vyznačující se nepoměrem sil a samoúčelností agrese. *„Až na několik výjimek si pod agresi vybavíme násilí, rány, někdy i výprask, které se oběti dostanou, aniž o něco podobného žádala. Tento popis ostatně vcelku odpovídá definici tohoto podstatného jména, jak ji podává slavný slovník Larousse: Agrese-brutální a náhlý útok na osobu, aniž došlo k provokaci.“*⁹ O agresi ale můžeme mluvit i tehdy, kdy jde o slovní napadání a vyhrožování. Sice po sobě agresor nezanechává fyzická zranění, o to horší ale mohou být ta psychická. Agresi můžeme rozlišit na dva základní druhy a to je agrese benigní a maligní. Benigní agresi máme na mysli agresi, ke které dochází

---

⁴ *Všeobecná encyklopedie Diderot ř/š.* Praha: Diderot, 1999, s. 383.

⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování.* Praha:Portál, 2001, s. 27.

⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha:Portál, 2004, s. 798.

⁷ NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Sám proti agresi.* Praha: Grada Publishing, 1996, s. 45.

⁸ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany.* Praha: Portál, 2011, s. 17.

⁹ BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma.* Praha: Albatros, 2006, s. 12.

v reakci na nějaký útok a člověk se touto agresí pouze brání. Agrese maligní označuje specifickou lidskou vášeň ničit a mít absolutní kontrolu nad lidským životem. Šikana je tedy nepochybně agresí maligní. Někteří autoři uvádějí jako hlavní znak šikany i opakovanost násilí, jiní s tímto názorem nesouhlasí.

Násilí patřilo a patří ke každodenním záležitostem. Poměrování sil s lidmi neodmyslitelně souvisí. Jedná se o celosvětový problém, který není jen otázkou adolescence a puberty. Věk agresorů a obětí klesá a klesá. Někdy může šikana provázet člověka i celý jeho život.

Můžeme se s ní setkat v rodině, ve školce, ve škole, na hřišti, v práci, ve vězení, v domově důchodců, dříve byl velice častý i na vojně. Je to všudypřítomný jev. Šikana se projevuje velmi často ve škole a je jedno, zda se jedná o školu státní či soukromou, dívčí či chlapeckou, křesťanskou, vojenskou, jazykovou, gymnázium, střední odborné učiliště, nebo jinou vzdělávací instituci.

Zvláště v dětském prostředí existuje velký tlak na konformitu. Děti chtějí patřit do nějaké skupiny a nechtějí se odlišovat od ostatních, protože dítě, které je „jiné“, bývá skupinou vyčleněno a mnohdy i šikanováno. Důvodem, proč i děti, které jsou zásadně proti násilí a tím proti šikaně, nezasáhnou, je v mnoha případech strach z toho, že se samy stanou obětí. Bojí se, že by se mohl zájem agresora obrátit i proti nim, proto raději šikanu tolerují. Jsou přesvědčeny o tom, že i kdyby zasáhly, nic by se nezměnilo. *„Tím svým způsobem „legalizují“ sociálně patologický jev, umožňují existenci a šíření šikany ve škole.“*¹⁰

Šikana vzniká v prostředí, kde existuje silné třídění na mocné a slabé jedince. *„Formálně jsou si sice ve skupině všichni rovni, avšak neformálně je na straně těch, kteří ubližují, větší moc.“*¹¹ Kdo nějakým způsobem vybočuje z kolektivu, není tzv. „v normě“, se může stát obětí šikany. Může jít o jedince ze sociálně slabé nebo naopak silné rodiny, jedince s postižením, jedince jiné národnosti než je zbytek třídy, ale i o jedince s jinou sexuální orientací.

---

¹⁰ BENDL, S. *Školní kázeň metody a strategie*. Praha: ISV nakladatelství, 2001, s. 161.

¹¹ SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R. *Homofobie v žákovských kolektivech*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009, s. 15.

1.2 Příčiny šikanování

K tomu, aby šikanování propuklo, je potřeba „souhry“ řady příčin a podmínek v oblasti psychologické, biologické i sociologické. Zde se zaměříme pouze na negativní vlivy ve škole, ke kterým patří rizikové osobnostní charakteristiky jedinců, prostředí, ve kterém nedochází k prevenci proti tomuto jevu a v neposlední řadě destruktivní skupinová dynamika.

Aby se šikana rozvinula, je důležitá celá skupina. V každém kolektivu je přítomna tzv. skupinová dynamika, která má vliv na všechny jednotlivce. „*Stručně jde říci, že jde o síly, které vznikají ve vztazích mezi žáky v jejich skupinovém životě.*“¹² Skupinová dynamika ovlivňuje žáky buď pozitivně, nebo negativně. Při šikanování je této dynamiky zneužito k destrukci svobody a vzájemných pozitivních vztahů mezi žáky. Zlom v chování skupiny i jednotlivců způsobují metody agresorů k získání vlivu (brainwashing, psychická manipulace), tlak skupinových norem, konformita i závislost na vůdci. To, jaké vztahy a názory ve skupině převažují, poté ovlivní celou situaci se šikanováním. Buď se šikana neujme, nebo naopak zakoření a dále se vyvíjí.

Předpokladem ke vzniku šikany je existence potenciálního agresora. Tedy sobecké a sebestředné osoby, která má tendenci si dokazovat, že je silnější a výše postavená než ostatní lidé ve skupině. Iničiátoři šikanování jsou mravně a duchovně nezralé osoby.

Další nedílnou součástí je potenciální oběť. V tomto případě se může jednat v podstatě o každé dítě. Nemusí splňovat nějaká zvláštní kritéria. Přesto musíme uvést, že většinou jde o jedince zranitelné, bojácné, jedince, kteří jsou „nejslabší ze slabých“. Takoví jedinci jsou pro agresora přitažliví, protože u nich nepředpokládá odpor.

Důležitým faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost výskytu šikany je anticipace neboli předvídání beztrestnosti. Agresor si myslí, že jeho chování zůstane nepotrestáno. Neobává se trestu, myslí si, že se na jeho provinění nepřijde. Někdy žije dokonce v představě, že jedná správně a právě proto nemůže být potrestán.

K sekundárním příčinám šikany můžeme zařadit takzvaný mechanismus nápodoby. Ostatní členové skupiny cítí obdiv k agresorům, a proto napodobují jejich chování, aby se stali také oblíbenými a uctívanými. Mnohdy také imitují chování svých

---

¹² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha:Portál, 2001, s. 79.

rodičů. Když rodiče jednají s dětmi agresivně, je možné, že se budou později jejich děti chovat stejně.

1.3 Důsledky šikany

Někdo by si řekl, že vyřešením šikany a potrestáním agresora oběť zase začne žít životem, jakým žila před poznáním násilí. Bohužel, většina obětí si své utrpení nese i nadále. Kdo jednou zažil ponížení a týraní, těžko na něj může někdy zapomenout. Škody způsobené šikanou jsou někdy velmi závažné. *„Důsledkem šikany může být aktuální ohrožení psychického i somatického zdraví oběti. Zvyšuje se sklon k úzkosti, depresivnímu ladění, dochází k akcentaci obranného postoje a senzitivní vztahovačnosti.“*¹³ Oběti šikany mohou špatně spát, být častěji nemocné, někdy se u nich vyskytne i sklon k sebevraždě. V případě, že byly oběti vystaveny fyzickému násilí, může někdy dojít k těžkému ublížení na zdraví i k trvalým následkům. Někdy může ovšem také dojít k přeměně oběti na agresora. Oběť se s agresorem identifikuje a napodobuje jeho chování. Buď jen ve své fantazii, nebo i ve skutečnosti. Násilí jí pomáhá ke zvládnání posttraumatických vzpomínek a ke zvyšování sebeúcty.

*„Dalším nežádoucím dlouhodobým důsledkem je možnost zafixování zkušenosti s nepotrestanou šikanou.“*¹⁴ To zasahuje jak oběť, agresora, tak celou skupinu. Ve skupině, kde se objeví šikana, dojde k deformaci sociálních vztahů. Agresor, který zůstane nepotrestaným, může mít sklon v pozdějším věku ke kriminální činnosti. Má pocit, že když jeho chování nebylo potrestáno poprvé, nestane se to ani podruhé. Oběť, které nebylo pomoheno, má naopak pocit nedůvěry ke světu a k lidem. Má narušené sebevědomí a sebehodnocení.

Ve skutečnosti škody způsobené šikanou zasahují nejen všechny protagonisty šikany, tj. agresory, oběti a skupinu, ve které k šikanování došlo, ale i rodiče, pedagogy, vedení školy atd. Někdy oběti spáchají sebevraždu, jindy se stanou nelítostnými vrahy, kteří zabijí své trýznitele. Známe i případy, kdy se dokonce mstí i na nevinných obětech

---

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha:Portál, 2004, s. 800.

¹⁴ Tamtéž, s. 800.

a zabíjejí masově. „Podle psychologického profilu vydaného Národním střediskem pro školní bezpečnost v Coloradu (1999) a americkými federálními úřady (2007) byli tito hromadní vrahové zpravidla obětí školní šikany.“¹⁵

---

¹⁵ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 20.

1.4 Účastníci šikany

1.4.1 Agresoři a jejich oběti

„Sobecko-sebestředná orientace je podstatnou charakteristikou a nutným podhoubím pro růst „zdatného uchvatitele moci a strůjce šikanování“.“¹⁶

Aby mohl být agresor agresorem, musí být zdatnější než oběť. Buď může mít přesilu po stránce fyzické nebo po psychické. V podstatě jde o člověka, který je bezohledný, necitlivý, zahleděný sám do sebe, který nemá dostatečně vyvinuté svědomí, který má tendenci k sebezprosazování na úkor ostatních, může mít sadomasochistické sklony. Považuje se za střed světa, a proto si přisuzuje právo upravit morální normy podle toho, jak to nejvíce vyhovuje jemu.

Častěji šikanují chlapci, dívky mají spíše ochranné sklony a snaží se napadeného bránit. I přesto se vyskytnou případy, ve kterých vystupují dívky jako agresorky.

Sklon k agresivnímu chování posiluje zkušenost z rodiny. Agresor většinou pochází z rodiny, kde se násilné chování toleruje a užívá se tam i jako prostředek výchovy. Dítě z takové rodiny pak samo užívá násilí k dosažení svých cílů a k manipulaci s ostatními. Agresivnějšími jsou také děti, které pocházejí z rodin, ve kterých se setkávají s negativním postojem rodičů. Rodiče se o své děti nezajímají, někdy je dokonce odmítají a dávají jim najevo, že jsou nechtěné ba přímo nenáviděné. Takové děti, které se neprosadí doma, se pak snaží prosadit alespoň tam, kde cítí svou převahu. A mnohdy k tomu používají právě násilí.

Agresoři zneužívají svojí sílu a postavení ve skupině, aniž by třeba měli v úmyslu oběti ublížit. Důležitým rysem šikany je, že se oběť v tu onu chvíli cítí bezmocně. Obětí se může stát jakékoliv dítě a to nehledě na to, do jaké patří věkové či sociální skupiny. Agresorem může být jak spolužák oběti, člověk v přibližně stejném věku jako oběť, tak i rodič či učitel ve škole. Šikana je velmi nebezpečný avšak velmi

---

¹⁶ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 128.

častý jev. „Podle australské studie je přibližně jeden z pěti žáků pravidelně šikanován a zhruba jeden z pěti pravidelně šikanuje.“¹⁷

Šikana může postupně gradovat. Začne škádlením, popichováním, postupuje k agresivnímu, fyzickému týrání, vydírání a někdy může vést i k vraždě šikanovaného dítěte. Dojít může ovšem i k sebevraždě oběti. K té dochází ve chvíli, kdy šikanovaný jedinec šikanu psychicky neunes a raději si „vezme“ život. I když nedojde k fyzickým následkům šikany, většina obětí si nese psychické následky do dalšího života. Ale i na agresorech může šikana zanechat následky.

Šikana se vyznačuje tím, že je záměrná. Agresor ubližuje své oběti zcela vědomě. Vybírá si zpravidla oběť, která je slabší než on. V podstatě je „logické“, že si vyhlédne „snadnou“ oběť. Její slabost spočívá často v nízkém sebevědomí, bojácnosti. Mnohdy se tento nepoměr sil projevuje početní převahou agresorů. Agresor si vybírá oběti, u kterých předpokládá, že nebudou klást odpor. Může si takto volit někoho každý začátek nového školního roku, stejně tak jako může šikanovat oběť dlouhodobě - celé roky. „Když agresor zjistí, že si vybral špatnou oběť, která klade odpor, většinou si nachází jiný objekt zájmu. Agresora může přitahovat jakákoli známka slabosti (nesmělost, nesprávné hodnocení, ...)“¹⁸

Jedním z výrazných znaků agresorů je morální slepota. Agresor nepociťuje jakýkoliv pocit viny, netrápí ho fakt, že někomu ublížil. Naopak se cítí ukřivděný, když je za své chování potrestán. Mnohdy se snaží různými způsoby popřít a vytěsnit realitu, protože sám sebe nechce uznat za nelítostného mučitele, který pocíťuje rozkoš z toho, že týrá slabší jedince. V některých případech dojde i k svalování viny na oběť. Takové jednání, kdy si agresor hledá rozumové vysvětlení, tj. zjišťuje, co ho k jeho chování vedlo a přijde na to, že to byla vlastně oběť sama, se označuje jako racionalizace. V případě, že agresor přisuzuje vlastní agresivní pohnutky druhým, jedná se o projekci.

Věda, která se zabývá osobností oběti trestného činu, se jmenuje psychologická viktimologie. „Psychologická viktimologie je věda o tom, proč se někteří lidé stávají obětí agrese, jak jsou touto agresí a vším, co po ní následuje, psychicky poškozeni, tedy reakcemi okolí, vyšetřováním, publicitou.“¹⁹ „Viktimologie vypracovává doporučení, jak

---

¹⁷ FIELDOVÁ, E. M. *Jak se bránit šikaně*. Praha: Ikar, 2009, s. 24.

¹⁸ BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. Praha: Albatros, 2006, s. 25.

¹⁹ NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Sám proti agresí*. Praha: Grada, 1996, s. 69.

*se vyhnout poškození trestným činem.*²⁰ Díky této vědě tedy víme, že ne vždy je výběr oběti náhodný. Existuje několik typických znaků oběti.

Obětí šikany se velmi často stává dítě, které je nějak znevýhodněné, je slabší než útočník. *„Bývají to tiché, plaché, úzkostné a nejisté děti s nízkým sebevědomím. Jsou zvyklé se podřizovat.*“²¹ Tím jsou pro agresora přitažlivé. Jde o děti, které se nedokážou prosadit v kolektivu. Důvodů k šikaně je mnoho, v podstatě jde o to, najít si něco, čím se dítě odlišuje od ostatních. Může být fyzicky slabé, obézní, precitlivělé, postižené, ze sociálně slabé rodiny, může být rasově odlišné. Jindy může k tomu, aby se dítě stalo obětí, stačit pouze nehezky rys v obličejí, jako je například akné, křivé zuby, velký nos, silné brýle.

Roli v tom, zda se dítě či dospívající stane obětí šikany, hraje také výchova. V rodině, ve které rodiče nadměrně ochraňují svého potomka, častěji dochází k tomu, že se dítě stane obětí šikany. Takový jedinec neví, jak se má prosadit, jak se má bránit a čelit překážkám, protože jim nikdy nebyl vystaven.

Většina obětí pocítí s největší pravděpodobností pocit studu a viny. Trápí je, co si o nich budou myslet ostatní, až se dozví, že se stali obětí šikany. To je jev, který je naprosto normální a oběť se jím nesmí nechat unést. I přes strach, že oběť okolí odsoudí, že si o ní budou myslet, že se nedokáže sama bránit, musí šikanování řešit. A to nejlépe tak, že na něj upozorní a nechá si pomoci odborníky.

1.4.2 Další účastníci šikany

Šikana, jak už jsme si řekli, nikdy neprobíhá ve „vzduchoprázdnu“. Vždy zasahuje celou skupinu. To znamená, že existuje mnoho svědků tohoto násilí. Kvůli těmto členům skupiny někdy i k šikaně dochází. Agresor jim imponuje a šikanování slabšího jedince je pro ně atraktivní zábavou. Pokud někdo ze svědků nezasáhne v počátečních stádiích, šikana se ujme a později většinou celá skupina postupně mění názory, přidává se na stranu agresora a přebírá jeho normy. Tím se členové skupiny stávají spoluviníky tohoto krutého jednání.

---

²⁰ *Všeobecná encyklopedie Diderot t/ž.* Praha: Diderot, 1999, s. 290.

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2004, s. 799.

Vinu na šikanování nese i pedagog. Ten by měl ve třídě pěstovat pozitivní atmosféru a kamarádské vztahy, ale mnohdy ani neví, jak by to měl v podstatě dělat. Někdy dokonce nevědomě prohloubí šikanování tím, že oběť zesměšňuje, kritizuje ji (i oprávněně). *„Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který je v nějakém ohledu nedostačivý a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat.“*²²

Učitel by měl stále pozorovat své žáky. Ve chvíli, kdy vytuší jen malý náznak šikany, by se měl poradit s metodikem prevence a poté zjistit, zda byla jeho podezření oprávněná. V případě, že ano, měl by kontaktovat rodiče oběti a případ by se měl začít řešit. Před třídou by měl zaujmout takový postoj, kterým by dal najevo, že nesouhlasí s jakoukoli formou šikany a že bude tvrdě stíhat všechny agresory.

---

²² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha:Portál, 2003, s. 76.

2 Prevence šikany

2.1 Prevence šikany a rizikového chování

Na začátku si musíme říci, že pojmem prevence je v tomto případě označeno jak předcházení šikanování, tak jeho řešení ve všech stádiích rozvoje. Jde o to, zabránit týrání a vytvořit tak bezpečné prostředí jak pro děti, tak pro dospívající.

Preventivní opatření by měla být zaváděna na všech školách nehledě na to, zda se u nich šikana diagnostikovala či ne. Předpokládá se, že v zárodečném stádiu se šikana nachází tak jako tak ve všech školních zařízeních.

Nutnost budování prevence nevychází jen z vnitřního přesvědčení lidí, kteří nesouhlasí s násilím, ale pramení i z právních a ekonomických důvodů. „*Naším státem ratifikovaná Úmluva o právech dítěte zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života.*“²³ To znamená, že dochází-li k šikanování, je tím také porušována tato mezinárodní úmluva. Mnohdy šikana naplňuje skutkovou podstatu řady trestných činů, které znamenají zvýšené výdaje na represivní funkci státu. Dále jde hlavně o finanční náklady na léčbu obětí, která může někdy probíhat i celý život oběti. Nemalá částka ze státního rozpočtu je věnována na rekvalifikaci mladistvých, kteří nedokončili střední školu nebo střední odborné učiliště. Někteří z nich nezakončili své studium právě z důvodu, že byli šikanováni a ze školy raději odešli.

Proti fenoménu šikanování na školách se dá úspěšně bojovat. Šikana je léčitelná nemoc, kterou lze léčit ve všech stádiích onemocnění. Podle zjištěného stádia se musí použít i určitý druh léčby. Pomocí ověřených metod lze pomoci opravdu každému jedinci, který se s šikanováním setká.

K vykonávání prevence je třeba především odborníků - pedagogů i nepedagogů, kteří vědí, jak zabránit tomuto zlu. Těmto lidem se musí zajistit získání odborné kvalifikace. V této době je ovšem takových odborníků, kteří by uměli řešit pokročilé a neobvyklé případy šikany, velmi málo. Expertů, kteří by mohli takové odborníky vzdělávat je ještě méně. Na žádné fakultě v ČR neexistuje ucelený systém vzdělání pro

---

²³ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha:Portál, 1997, s. 71.

oblast prevence školního násilí a šikanování. „*Celónárodní výzkum ukázal, že 90% pedagogů nedokáže vyřešit základní diagnostickou situaci.*“²⁴ V podstatě to není překvapivým zjištěním. Nedostane-li se pedagogům odborného vzdělání již na vysoké škole, nemohou vědět, jak šikanování řešit. Mluvíme-li o šikaně, mluvíme o paradoxním jevu, který se nedá řešit logickým uvažováním. Neodborně připravený jedinec není schopný v boji proti šikaně uspět.

Dalším předpokladem pro úspěšnou léčbu je metodická výzbroj. „*Posledním nezbytným požadavkem pro pozitivní zvrát v situaci je prosazení celkově promyšleného postupu nejen na úrovni jednotlivé školy, ale i na úrovni celého resortu školství. Lapidárně řečeno, úspěšnou cestou ke zkrocení rozbujelého násilí může být pouze postupné rozvíjení prevence na co největším počtu škol za aktivní pomoci a podpory ministerstva školství a krajských úřadů.*“²⁵

Preventivních opatření proti šikanování existuje celá řada. „*Jednotlivá opatření se mezi sebou liší jak šířkou záběru (dílní nesytemové rady až rozsáhlé intervenční programy; od opatření v rámci třídy až po opatření v rámci celé školy, popř. až k začlenění širší komunity – obce – do řešení problému; metody pracující pouze s oběťmi, nebo jen s agresory, popř. s celou skupinou), tak principy, na kterých jsou založeny.*“²⁶ Někdy může být nejlepší prevencí i represivní opatření.

---

²⁴ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 26.

²⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001, s. 197.

²⁶ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 66.

2.2 Druhy prevence

Prevence představuje soustavu opatření, která jsou zaměřená na účinnou ochranu před nežádoucími jevy. „*Preventivní péče - soubor opatření zdravotnických i sociálních, která umožňují předcházet poškození zdraví, vzniku nález, nemocí, zdravotních komplikací a trvalých následků nemocí.*“²⁷

Prevence se vymezuje přibližně od padesátých let minulého století na primární a sekundární. Zatímco primární prevence se zabývá tím, jak problémům a následkům sociálně patologických jevů zabránit, prevence sekundární již se vzniklým problémem pracuje, ale jen tehdy, dokud nemoc nezpůsobila poškození. V šedesátých letech 20. století se k původnímu dělení přidal ještě pojem terciární prevence. K terciární prevenci dochází tehdy, kdy nemoc již poškození způsobila. Jejím cílem je zabránit vzniku dalších škod.

2.2.1 Primární prevence

Pod pojmem primární prevence se rozumí činy a aktivity, které mění názory, postoje i chování lidí tak, aby nedošlo k sociálně patologickým jevům. „*Spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, v informovanosti dětí, rodičů a veřejnosti o šikaně, preventivních aktivitách ve školách (pěstování zdravého sebevědomí, samostatnosti) či v tom, co Pavel Říčan označuje jako „výchovu k násilí“ (metoda nácviku k překonání únavy a nepohodlí, výchova k nebojácnosti, otužilosti a tělesné zdatnosti).*“²⁸ Primární prevence se rozlišuje dále na primární prevenci specifickou a nespecifickou.

Primární prevence nespecifická

Základem celého systému prevence je nespecifická prevence primární, která se věnuje volnočasovým aktivitám nejširších vrstev dětí a mládeže. Tyto aktivity umožňují

---

²⁷ *Všeobecná encyklopedie Diderot p/r.* Praha: Diderot, 1999, s. 249.

²⁸ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole.* Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 78.

zdravý rozvoj osobnosti a tím snižují riziko vzniku a rozvoje nežádoucích forem chování. Nеспецифická primární prevence zahrnuje veškeré činnosti a programy, které se zaměřují na osvojování prosociálního chování a na celkové zlepšení životního stylu. V zájmu každé školy je vytvořit pro děti co nejpestřejší nabídku lákavých volnočasových aktivit. Účastní-li se těchto aktivit, nemají čas myslet na agresivní, násilnické, sociálně-patologické chování. Takové aktivity nemusí nutně nabízet jen škola, ale i školské zařízení, lidová škola umění či jiné organizace. I za předpokladu, že by nedocházelo k sociálně patologickým jevům, by tyto aktivity existovaly.

Ve škole v rámci nespecifické primární prevence také fungují skupinové-kooperativní organizační formy práce. Ty napomáhají utváření pozitivních vztahů ve skupině. Důležitým okamžikem této formy práce je, když si děti začínají uvědomovat, že se podílejí na týmovém řešení zadaného úkolu, a že každý člen skupiny je členem důležitým. Kooperativní forma práce se vyznačuje pozitivní vzájemnou závislostí členů pracovní skupiny, jejich interaktivním jednáním, osobní odpovědností za odvedení práce i využitím interpersonálních a skupinových dovedností. Nakonec zahrnuje i reflexi týmové práce. Děti jsou takto vedeny ke spolupráci a k tomu, aby si vzájemně pomáhaly a nevyčleňovaly z kolektivu žádného člena skupiny, ani třídního outsidera. Dále je při této činnosti rozvíjena efektivní komunikace mezi dětmi.

Jedním ze způsobů kooperativní organizační formy práce jsou projekty. Realizují se buď v rámci jednotlivých tříd, v rámci školy i v rámci několika škol. Jsou efektivní, pro děti většinou zábavnou metodou vyučování, kde nejde jen o splnění zadaného úkolu, ale i o vytvoření přátelských vztahů v rámci skupiny. Díky projektům, převážně dlouhodobějším, mají děti možnost se vzájemně poznat a skamarádit se. Tím se snižuje riziko šikánování, protože v přátelském kolektivu se šikana většinou neujme. Je-li zadáno specifické téma (šikana, patologické hráčství,...), může přecházet tento způsob nespecifické primární prevence do prevence specifické.

Každý učitel si také musí uvědomit, že i ve svém vlastním předmětu je schopen nespecifické primární prevence. Důležité je jít svým žákům příkladem a vštěpovat jim základní morální hodnoty, jako je úcta k ostatním, soucit, tolerantnost a další. Ale žáky může ovlivňovat i jinými způsoby. V diktátě jim diktovat věty, které v sobě nesou nějaké poselství a nad kterými se děti zamýšlejí. Třeba věty typu: „Jen zbabělý člověk může ubližovat ostatním.“ Nebo zadat žákům téma slohu, které je donutí přemýšlet (Charakteristika pravého rytíře, Rytířská věrnost, Jak si představujete hrdinství,...).

Primární prevence specifická

Specifická prevence je tvořena takovými aktivitami, které jsou zaměřeny na konkrétní formy rizikového chování, v našem případě na šikanu. Jde převážně o přednášky, besedy i semináře konané na toto téma. Jsou připravovány nejen pro žáky, ale i pro pedagogy, rodiče i širší veřejnost. Největší důraz by se měl klást na vzdělání školních metodiků prevence, výchovných poradců, okresních metodiků preventivních aktivit, krajských školních koordinátorů, školních inspektorů a dalších. Ti by měli být vždy připraveni odborně poradit i pomoci, a proto je důležité, aby byli pomocí přednášek i seminářů seznamováni s novými způsoby řešení šikany.

Ke zvýšení informovanosti o této problematice slouží i různé učební materiály a informační brožury o šikaně, které poskytují organizace, jako jsou pedagogicko-psychologické poradny (PPP), střediska výchovné péče (SVP) i některé neziskové organizace.

Specifická primární prevence je uskutečňována pomocí podpůrných programů i pro rizikové skupiny, pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, jako prevence před vyloučením z kolektivu.

2.2.2 Sekundární prevence šikany

Sekundární prevence se uplatňuje ve chvíli, kdy k šikaně již došlo. Zde dochází k takovým opatřením, aby se minimalizovalo riziko opětovného vzniku problému. K sekundární prevenci patří včasná diagnostika, bezodkladné vyšetření šikany, pedagogická opatření, včetně výchovné práce s agresory.

Sekundární prevence zahrnuje co nejvčasnější řešení jakéhokoli druhu šikany, tzn. celkovou léčbu nemocné skupiny včetně výchovné práce s problémovými žáky, tj. s agresory a oběťmi.

Abychom zjistili, zda k šikaně opravdu dochází, musíme stále pozorovat vztahy ve skupině a snažit se odhalit i skrytou šikanu. K tomu nám pomůže hned několik způsobů, které se kombinují.

Prvním způsobem je pozorování. Je to nejjednodušší metoda, kterou můžeme použít kdekoli a kdykoli. Při pozorování se zaměřujeme jak na přímé tak nepřímé znaky šikanování. Tato metoda se využívá i při tzv. dozoru, kdy učitel sleduje žáky mimo vyučování (o přestávkách, v šatně, v jídelně) a dbá na to, aby nedocházelo k nežádoucím jevům. Šikanované dítě se většinou drží nedaleko od učitele, který dozor zajišťuje, protože ví, že v jeho přítomnosti ho agresor neohrozí. Na některých školách se uplatňuje využití i alternativních způsobů dozoru. Dozor mohou držet v prostorách školy i rodiče dětí, či děti samy. Z dětí může být ustavena tzv. „Hlídkka proti šikaně“, kdy vhodní jedinci střeží pořádek v prostorách školy, ale může se využít i způsobu „Kozel zahradníkem“, kdy nad pořádkem dohlíží sám agresor. Někdy je také zvoleno využití kamerového systému jako způsobu dohledu. Tento dohled je zajišťován pomocí videokamer, které sledují dění v prostorách školy.

Ke zjištění pravdy nám mnohdy slouží rozhovor. Jde převážně o naslouchání oběti, která se přišla za pedagogem či nepedagogickým pracovníkem, kterému důvěřuje, vypovídat.

K odhalení šikany pomáhá také využití dotazníků. *„Nejspolehlivější výsledky o počtu šikanovaných dětí se získávají mezinárodně uznanou standardní metodou, anonymním dotazníkem, jehož autorem je Dan Olweus.“*²⁹ Ale existuje i řada jiných druhů dotazníků. Tyto dotazníky žáci vyplní a poté je vyhodnotí kompetentní osoba. Dotazníky mohou být koncipovány jako otevřené otázky (vyplňovatel více méně píše odpověď vlastními slovy) nebo jako otázky uzavřené (vyplňovatel volí jednu nebo více z nabídnutých variant).

Metodou sociometrického měření můžeme zjistit, jaké jsou sociální vztahy ve skupině a jaké je postavení jedinců ve skupinové hierarchii, což nám napomůže i k odhalení šikany ve zkoumané skupině. Nejznámějším sociometrickým dotazníkem je uznávaný dotazník SO-RA-D³⁰ (sociometrický ratingový test vztahů ve třídě), který se zaměřuje na zjišťování oblíbenosti a sociální pozice žáků ve školní třídě. Tento dotazník byl později doplněn na „dotazník specifických sociálních rolí“, který nám ukáže i to, jaký vztah mají jednotliví žáci k šikanování. Otázky jsou v něm kladeny tak, aby se zjistily i normy, které jsou ve třídě vyznávány.

---

²⁹ BENDL, S. *Školní kázeň metody a strategie*. Praha: ISV nakladatelství, 2001, s. 108.

³⁰ HRABAL, V. *Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka*. Praha: Karolinum, 2002, s. 118.

Zvýšená pozornost by se ve škole měla věnovat i nově příchozím žákům. Ti by měli být odděleni od žáků z vyšších ročníků. V nejlepším případě by žáci z nižších ročníků byli v jedné části budovy školy a žáci z vyšších ročníků v druhé části. Škola by měla být postavena tak, aby obsahovala co nejméně skrytých zákoutí, která by ztěžovala kontrolu dětí. Taková zákoutí jsou totiž lákavým místem pro šikanování.

2.2.3 Terciární prevence

Terciární prevencí je myšlena možnost škol využít speciálních pracovišť, která poskytují různé formy odborné pomoci jak agresorům, tak obětem pokročilých šikan s následky posttraumatických stresových poruch. Takovými pracovišti jsou například střediska výchovné péče, diagnostické ústavy a jiné.

Psychoterapeutická pomoc se u agresorů zaměřuje především na zvládnutí agresivity. U obětí se používá technik vedoucích ke zvyšování psychické odolnosti, posilování sebevědomí, zdokonalování kvality komunikace mezi vrstevníky, zvyšování frustrační tolerance, odstraňování strachu a nejistoty i utváření odpovídajících sociálních dovedností a reakcí na vnější negativní podněty.

2.3 Opatření k prevenci šikany

„Základem prevence šikanování na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi samotnými žáky a mezi žáky a učiteli, kdy se utváří bezpečné prostředí za účelem podpory solidarity, tolerance, podpory vědomí sounáležitosti, posilování a vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy, uplatnění spolupráce mezi dětmi, rozvíjení jednání v souladu s právními normami a důrazem na právní odpovědnost jedince.“³¹ „Cestou k zastavení epidemie násilí mezi žáky je vytvoření příznivého sociálního klimatu a vybudování speciálního programu proti šikanování.“³² Příznivé sociální klima se buduje pomocí různých aktivit, při kterých se žáci navzájem sblíží.

Učitelé i rodiče by měli dětem zvyšovat sebevědomí, chválit je, když se jim něco povede, aby děti viděly pozitivní zpětnou vazbu, učit je empatii, tj. soucítění s druhými lidmi, naučit je vážit si druhých lidí a neponižovat je. Učitel by měl ve škole budovat pozitivní vztahy jak mezi žáky navzájem, tak i mezi žáky a učiteli.

Aby učitel správně budoval prevenci ve škole, potřebuje být v této problematice dostatečně vzdělán a v podstatě musí umět fungovat i jako psycholog. Takto vyškolený pedagog poté zvládne šikanu diagnostikovat, řešit i minimalizovat její následky. Dále musí mít ve třídě autoritu a musí si umět udržet kázeň. Člověk, kterého děti neberou vážně, se může snažit sebevíc, ale nedosáhne pozitivního výsledku.

Aby se na škole šikanování zabránilo, je potřeba stále realizovat preventivní opatření. Těchto opatření je velká řada, některá z nich jsou ale spíše utopická, než reálná (zrušení škol, protože není-li školy, nemůže být ani školního šikanování). Pro představu si uvedeme v následujících odstavcích, o jaká opatření se může jednat.

---

³¹ ELLIOTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*, Praha: Portál, 1995, s. 94.

³² KOLÁŘ, M. *Školní program proti šikanování* [online]. [cit. 30. 12. 2012]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/HTM/KTSkolniprogramprotisikanovani.htm>.

2.3.1 Posílení autority učitele

Mluvíme-li o posílení autority učitele, je namístě nejprve slovo autorita objasnit. „*Pojem autorita pochází z latinského slova auctor-tvůrce, činitel a auctoritas-vážnost, vliv a moc.*“³³

V dnešní době dochází k velkému úpadku autority učitele. Dříve si žáci nedovolili říct křivé slovo učiteli, dnes si učitel nedovolí říct křivé slovo žákovi, aby nepřišel o práci. V případě, že má být brán učitel vážně a chránit oběti před násilníky, je nutné, aby došlo k obnovení autority učitele, která u nás fungovala v dřívějších dobách.

Dle Vališové³⁴ pomáhá rozvíjet autoritu vysoká profesionální a odborná úroveň, umění vedení a řízení týmu, dovednost komunikovat a kooperovat se skupinou, dovednost předcházet konfliktům i je řešit, umění kombinovat velkorysost, humor, přísnost a důslednost, dovednost zvládat své citové vztahy k sobě a ostatním, umění sdělovat pochvalu i kritiku, celkový přirozený image kultivovaného chování, odolnost vůči stresu. Naopak autoritu oslavuje neznalost, nedůslednost, nespravedlnost, nadměrná suverenita, nečestné jednání, nerozhodnost, nedodržení slibů, nevyrovnanost, nízké sebevědomí, nadřazenost a nejistota.

Ke zvýšení autority učitele je velmi nápomocný ředitel školy, který dává jasně najevo, že stojí za všemi rozhodnutími učitele. Na střední škole by se mělo dbát na to, aby byl třídní učitel ve třídě co nejčastěji, a tím získával u žáků na autoritě, protože i vytvoření autority potřebuje svůj čas. Škola, ve které vládne autorita, dokáže žáky lépe naučit, ale i vychovat.

2.3.2 Posílení demokracie ve třídě

„Lidé a instituce, kteří byli demokraticky zvoleni a jsou stále demokraticky kontrolováni, mají nejlepší předpoklady jednat – v situacích, které to vyžadují – jako

---

³³ VALIŠOVÁ, A., ŠUBRT, R. *Jak získat a neztratit autoritu*. Praha: ISV nakladatelství, 2004, s. 17.

³⁴ Tamtéž, s. 57.

*pevná, rozhodná autorita.*³⁵ Výchova k demokracii není jen záležitostí výuky, ale i stylem jednání učitele se žáky a rodiči. K výchově demokraticky smýšlející osoby dospíváme tím, že se neustále ptáme žáků na jejich názory a přání, dáváme jim možnost volby při vhodných příležitostech (budeme hrát hru nebo půjdeme ven). Škola by se měla zasadit také o vytvoření žákovské samosprávy, které bude vyhledávat příležitosti, kde se může uplatňovat.

Rodiče by měli být neustále informováni o výuce, ale i o problémech ve škole. Měli by být připraveni na případ, že k šikaně může dojít. Kdyby k ní později opravdu došlo, nebyli by situací tak zaskočení a obraceli by se dříve na školu s žádostí o pomoc. Rodičům by měl být umožněn i co nejčastější přístup do školy, někdy i přímo do vyučování. Měla by být podněcována aktivita rodičovské organizace na škole, které by se mělo podávat co nejvíce informací, a měla by na ni být částečně přenesena zodpovědnost.

2.3.3 Zajímavá výuka

Jedním z preventivních opatření primární nespecifické prevence je zajistit žákům zajímavou výuku. Pokud se povede žáky zaujmout a ukázat jim, že škola může být i zajímavá, je to dobrým předpokladem k eliminaci nežádoucích jevů. *„Atraktivnosti výuky napomáhá zajímavý obsah a poutavé podání učební látky, názornost výkladu, použití vhodné didaktické techniky, promyšlená struktura vyučovací hodiny, zvolené vyučovací metody a organizační formy.“*³⁶

K posílení atraktivnosti školy pro žáka je nutné zvolení zajímavého obsahu vyučování, který napomáhá možnosti rozvoje osobnosti a vědomí vlastní hodnoty, a tím zvyšuje sebedůvěru a sebevědomí žáků.

Způsobem, jak vytvořit z učení dobrodružství, a tím udělat ze školy zajímavé místo, je používání problémové formy výuky. Aktivizující metody výuky, tedy ty, které uplatňují problémový přístup k učení, vyvolávají u žáků zájem o učení, podporují

---

³⁵ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995, s. 77.

³⁶ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 85.

intenzivní myšlení, jednání a prožívání, učí děti a mládež samostatnosti a tvořivosti. Vědomosti, dovednosti, návyky i zkušenosti si žáci osvojují efektivněji.

Na přitažlivosti může škola získat i vhodně zvoleným školním programem, například spoluprací se zahraniční školou. Ale i založení školního časopisu, nabídka zajímavých volitelných předmětů a nabídka volnočasových aktivit organizovaných školou může vyvolat u žáků zájem o školu.

2.3.4 Práce s oběťmi, resp. s potenciálními oběťmi šikanování

Šikaně se dá čelit i pomocí systematické práce s oběťmi, resp. s potenciálními oběťmi, která ovšem někdy může být náročnější na čas.

Prvním způsobem, jak se oběť může vyhnout šikaně, je zdržování se mimo riziková místa ve škole, nebo ve skupině kamarádů, protože agresori se často zaměřují na osamělé jedince, ale netroufnou si na větší skupinky.

Ve škole také funguje metoda, kdy se vytipují předem potenciální oběti (ale i agresori), s kterými je veden rozhovor. Potenciální oběti je poté doporučeno, jak jednat, kdyby se setkala s agresorem (oproti tomu potenciálnímu pachateli je jasně řečeno, jak by se s ním zacházelo, kdyby se mu šikanování dokázalo).

- Metody pěstování odolnosti oběti

Aby se jedinec nestal obětí, je nutné, aby dokázal ovládat navenek svůj strach a neukázal ho agresorům. Odolnost vůči agresivnímu chování a napadání se dá pomocí určitých metod nacvičit.

V případě počátečního slovního šikanování stojí za pokus zkusit agresora ignorovat. Může totiž dojít k tomu, že agresora přestane šikanování této nereagující oběti bavit a přestane s ním. Další možností je postavení se agresorovi. Jakmile oběť klade odpor, je pravděpodobné, že agresor s šikanováním této oběti přestane.

Existuje řada „cvičení“³⁷, která mají za úkol vybavit žáky odolnosti vůči útokům a projevům agrese. Jde například o hru „Zed' sporů“, ve které se hráči učí snášet urážky, aniž by situaci jakkoli komentovali. Vytvoří se dvě skupiny, žáci se seřadí do řady a nejdříve nadává jedna skupina druhé a poté se role vymění. Po vlastní hře následuje její rozbor pomocí diskuse. Obdobou hry „Zed' sporů“, je cvičení nazvané „Otloukánek“, kdy je nadávkám vystaven jednotlivec, který stojí uprostřed kruhu a ostatní ho verbálně napadají. Úkolem napadeného je zachování klidu a souhlas s nadávkami („Ty seš ale kretén!“ „Ano, jsem kretén.“). Podobných cvičení je velká řada, některé jsou založeny na praktickém výcviku, jiné spíše na teoretickém pojetí.

S vytipovanými jedinci mohou také učitelé pracovat pomocí různých setkání. Tzv. „ranní skupinky“ jsou setkání, na kterých se hrají hry typu „Virvál“ a „Nemohly se k sobě dostat“. Úkolem těchto her je, aby žáci uměli co nejvíce řvát, dupat, vztekat se, prostě aby uměli klást odpor.

Trochu nepedagogicky znějícím pojmem, který se uplatňuje také v prevenci šikany, je „výchova k násilí“. Jde o to, aby děti byly vychovávány tak, aby se nebály ránu přijmout, ale i dát, musí jim ovšem být vysvětleno, že se tato schopnost má využívat pouze k dobrému. Buď ke své vlastní ochraně, nebo i k ochraně někoho jiného. S „výchovou k násilí“ by ovšem vždy měla být spojena i výchova k toleranci a soucitu.

Vhodnou aktivitou, která by mohla dítě a později i dospívajícího ochránit před šikanou, je i pěstování sportu. Sport učí jedince odolnosti, ale je také vhodným nástrojem k získání nových přátel a kamarádů. Jestliže dítě vyniká v nějaké oblasti, stává se tak pro ostatní členy skupiny atraktivním, a tedy i jedincem, kterého si agresor nevybere pro své praktiky.

Dítě by mělo být vybaveno předem připravenými reakcemi na slovní agresivní atak. Tedy frázemi typu: „Závidíš?“, „Díky!“ (na cokoli, co slyší od agresora) atd. Někdy není na škodu využít jako obranu humor, zasmát se sám sobě, čímž agresora odrovnáme.

Asertivní trénink je jedna z metod, jak naučit žáky odolnosti. Jde v podstatě o to, že výcvikem se dítě naučí umět si prosadit svůj názor, stanovisko nebo záměr, ale respektuje ostatní a jejich stanoviska. „*Postup tréninku asertivity může být různý, podle*

---

³⁷ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 103-111.

*cíle, který si vytkneme a podle toho, v jakých podmínkách bude probíhat.*³⁸ Jedním ze cvičení asertivity je i naučení se říci asertivně NE! Jedinec je k něčemu přemlouván a jeho úkolem je odolat. Na konci nácviku se děti snaží přijít na to, proč někdo přemlouvání podlehl a někdo ne.

- Posilování sebevědomí obětí, resp. potenciálních obětí

Dle některých názorů je jednou z nejúčinnějších ochran proti agresorům pěstování sebedůvěry a sebevědomí obětí. Příčiny nízkého sebevědomí jsou různé, například výška, nadváha, špatný zrak, křivé zuby atd. Ke zvýšení sebevědomí oběti může přispět častější chvála, ocenění mimoškolních výkonů, neúspěšným žákům může ke zvýšení sebevědomí přispět slovní hodnocení.

Sebevědomí se dá u dětí zvyšovat i pomocí her, které staví na principu hledání kladů na ostatních.

2.3.5 Práce s agresory, resp. potenciálními agresory

Při práci s agresory by měl hlavní úkol pedagogů spočívat v tlumení jejich agresivních sklonů.

I agresorům by mělo být zvyšováno sebevědomí, protože mnohdy se jedná o jedince, kteří mají nějaký komplex, a kteří si ho šikanováním kompenzují. I v tomto případě by měl být žák častěji chválen, měly by mu být zadávány činnosti, které ho zaměstnají a při kterých může vyniknout. Mělo by jim být také pomáháno s vybudováním osobní perspektivy, která pro ně znamená pevný bod, cíl, který je motivuje k přijatelnému chování. Mají-li jedinci kam směřovat, a tedy i co ztratit, je pravděpodobné, že se budou snažit svého cíle dosáhnout, a tedy eliminují všechny možné nevhodné projevy, které by mohly později stát v dosažení jejich „vysněného“ cíle.

---

³⁸ VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole*. Praha: H & H, 1992, s. 100.

- Odplavování stresu a agresivity

„Ke snížení napětí, odbourání stresu, potlačení agresivity slouží relaxační techniky.“³⁹ K nácviku relaxačních dovedností se mohou využít například hodiny tělesné či dramatické výchovy. Zde nejsou žáci vystaveni stresu, naopak by měli cítit pocit uvolněnosti. Znalost reakcí vlastního těla na stres je důležitá k získání kontroly nad vlastními pocity a chováním.

Aby se v žácích nehromadila přebytečná energie, mají na některých školách vymezený prostor, kde se žáci mohou legálně prát. Na těchto místech se mohou žáci „vyřadit“, ale pouze pod podmínkou, že budou dbát na to, aby si vzájemně neublížili. Na jiných školách může naopak fungovat veřejný boxovací pytel, který slouží jako ventil k odbourání agrese.

Převést negativní energie pozitivním směrem lze také pomocí nabídky pestré škály aktivit pro volný čas. Nejlepší je nabídnout dětem aktivity, které jsou pro ně vzrušující. Těmi jsou například adrenalinové sporty, Survival trips („přeživací pochody“) aj.

Pomocí tzv. Survival trips se děti a mládež učí spolupráci s ostatními členy skupiny, která je vynucena právě extrémní situací (minimální zásoby jídla, pití, nehostinná krajina). Aby ovšem byly tyto „boje o přežití“ efektivní, měly by být organizovány zkušenými profesionály. Českou variantou těchto „výletů“ je tzv. výjezd na doraz, kdy se vytipují potenciální agresori, jimž vedoucí zařídí dva dny uvolnění z vyučování. Poté kontaktuje rodiče, vysvětlí jim účel výletu a zjistí, zda rodiče s „výletem“ souhlasí či ne. Pokud ano, musí rodič vyplnit přihlášku, na které potvrdí svůj souhlas s účastí dítěte na akci. V určený den rodiče probudí své dítě a dají mu půl hodiny na sbalení věcí dle předloženého seznamu. Na „výletě“ jsou potencionální agresori vystaveni extrémním podmínkám, ve kterých si sami musejí shánět jídlo i pití, jsou pro ně připraveny náročné hry, vedou se s nimi debaty na různá témata. Výjezd na doraz je velmi přínosnou aktivitou, bohužel většina rodičů o tuto akci nejeví zájem.

Jednou z možností, jak zabránit šikanování, je také naučit agresora empatii. Mnohdy si totiž vůbec neumí představit, co zažívá jejich oběť. Toho lze dosáhnout

---

³⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 115.

například pomocí navození určitých situací, kdy žáci hrají role agresorů a zároveň i obětí.

Způsobů, jak pracovat s agresory, resp. potenciálními agresory, je velká řada. Můžeme ovlivňovat jejich chování pomocí trestů (nejen ředitelských důtek atd., ale i pomocí trestů alternativních, jako je oprava zničené věci či její uhrazení), můžeme agresora převést do jiné třídy či školy. Tady ovšem musíme dbát na vhodný výběr nového kolektivu, do kterého je žák integrován.

2.3.6 Práce se všemi žáky

Abychom šikaně zabránili, je nutné pracovat se všemi dětmi, tedy nejen s agresory a oběťmi.

Šikana by nikdy neměla být tabuizovaným tématem. Proto je nutné neustále děti a mládež informovat o tomto škodlivém fenoménu. K tomu nám pomohou různé letáčky či brožury, diskuse, přednášky, semináře, videoprogramy, ale i běžné vyučovací hodiny jako je dějepis, literatura a ostatní, která obsahují také témata spojená se šikanou.

Na některých školách se sepisují školní smlouvy, kde jsou žáky a učiteli uvedena pravidla, kterými se pak musejí všichni řídit. Jednou ze smluv je i „Charta třídy“, kdy se diskutuje s dětmi na téma, jak by se měli chovat žáci k sobě, učitelům, ale i učitelé k žákům. Poté žáci formulují zásady a z těch se vybere určitý počet (například devatero). Nakonec všichni tuto chartu podepíší a vyvěsí ji ve třídě, aby byla stále na očích.

Jedním z preventivních opatření v oblasti šikany je vytvoření zdravého jádra třídy, které nebude tolerovat šikanu, a které bude pozitivně ovlivňovat i zbytek třídy. Učitel se snaží dostat jádro skupiny na svou stranu například tím, že s nimi řeší nejrůznější problémy ve třídě. Ve škole by měli být žáci vychováváni i k toleranci a solidaritě pomocí volitelných předmětů či kroužků, nebo mimoškolních výletů.

Působit na žáky tak, aby netolerovali šikanu a násilí, lze také pomocí využívání obsahu vyučovacích hodin. V českém jazyce mohou psát děti i dospívající slohy na toto téma, diktáty, které se zmiňují o tom, že šikanují pouze slaboši, v dějepise zase mohou diskutovat o vlastnostech pravého rytíře atd.

Prostředkem, který by měl zabránit dětem a dospívajícím v šikanování je i pěstování důvěry a spolupráce mezi žáky pomocí různých cvičení, při kterých si žáci dávají vzájemně záchranu, spoléhají se jeden na druhého, svěřují se do rukou ostatních. Žáci by měli kooperovat i ve vyučování. K tomu vedou kooperativní formy práce, kdy jsou žáci nuceni spolupracovat, vzájemně se podporovat, komunikovat, aby dospěli k vytyčenému cíli.

Ochranou dětí před vlivem mediálního násilí a pornografie můžeme zabránit napodobování nevhodných příkladů. Pokud jsou jedinci v mládí vystaveni mediálnímu násilí a pornografii, jsou vystaveni nevhodnému a škodlivému příkladu, který později mohou začít napodobovat. Je tedy žádoucí, aby byly děti před tímto vlivem chráněny.

„Pozoruhodnou variantou předcházení šikaně je vypracování jakéhosi „algoritmu reakce na pokus o šikanování“, který obdrží nováčci.“⁴⁰ Jde v podstatě o „návod“, jak si poradit, když se nováčci setkají se šikanou. Oběť by měla vykonat, co po ní silnější jedinec nebo skupina chce a při nejbližší příležitosti vše ohlásit.

2.3.7 Spolupráce žáků na prevenci a řešení šikany

Aby se šikanování ze škol eliminovalo, je vhodné zainteresovat žáky na životě školy. Vhodnou motivací je zavedení žákovské samosprávy. Takové opatření učí žáky argumentovat a obhajovat svá stanoviska a dospívat k dohodě demokratickou cestou. Žákovská samospráva by se měla poté aktivně podílet na sestavení a aktualizaci školního řádu, na úpravě tříd, může pomáhat organizovat různé výchovné kampaně, soutěže na téma šikany (vytvoření plakátu, atd.), může se dožadovat zavedení patronátu nad šikanovanými dětmi, tj. ustanovit starší žáky opatrovníky nad oběťmi.

Na některých školách se také realizují tzv. „Peer programy“. *„Slovo peer pochází z angličtiny. Jedním z jeho významů je vrstevník. Peer program je tedy vrstevnický program, kterého se může zúčastnit kdokoli ve věku od 15 do 20 let. Cílem takového programu je vytvořit skupiny dobrovolníků, kteří by aktivně působili v oblasti primární prevence.“⁴¹ „Jedná se o programy využívající k prevenci, popř. nápravě nežádoucího*

---

⁴⁰ NOVÁK, T., CAPPONI, T. *Sám proti agresí.* Praha: Grada, 1996, s. 51.

⁴¹ *Co je peer program* [online]. [cit. 10. 3. 2013].

*chování dětí a mládeže specifických vztahů ve skupinách vrstevníků a faktu, že v adolescenci je jedinec často ovlivnitelnější názorem svých vrstevníků než dospělých.*⁴² Tyto programy jsou velmi přínosné, protože někteří žáci raději poslechnou svého vrstevníka, než dospělého jedince.

Dostupné z: <http://www.poradenskecentrum.cz/peer.php>.

⁴² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, s. 341-342.

2.4 Faktory bránící efektivnímu řešení šikany

Aby byla prevence šikany a řešení šikany efektivní, je potřeba určitých příznivých podmínek a okolností. „*Minimálním požadavkem je, aby zde byla snaha řešit problematiku šikanování ze strany vedení školy, učitelů, rodičů, ministerstva školství a dalších institucí, které mají co do činění s danou problematikou.*“⁴³ Bohužel existuje mnoho překážek, které brání efektivnímu řešení šikany. Prvním z nich je chování ze strany školy. Ta se někdy snaží problém popřít, či znesnadnit jeho řešení. Dalšími je jak lhaní agresorů, tak obětí, které se bojí cokoli říci, nekompetentnost učitelů, nespolupráce rodičů i nezájem ze strany nadřízených orgánů vytvářet pedagogům i žákům podmínky pro předcházení šikanování.

2.5 Předpoklady úspěšného řešení šikany

Aby mohlo dojít k úspěšnému řešení šikany, musíme nejprve připustit možnost její existence na škole. Až po tomto důležitém kroku je teprve možné se začít řešením šikanování zabývat.

Předpokladů k úspěšnému řešení šikany je mnoho. Jedním z nich je vůbec odvaha oběti a svědků šikanu oznámit. Učitelé by pak měli každý případ šikany pečlivě zaznamenat a následně nadále sledovat. Samozřejmostí je odborné vzdělání všech pedagogických pracovníků v oblasti prevence a řešení šikany, což je ovšem ve skutečnosti často předpokladem nenaplněným. Žádoucím také je, aby byli s touto problematikou seznámeni i žáci a široká veřejnost.

Aby žáci nebrali na lehkou váhu slova učitelů, musí pro ně být učitel autoritou. Teprve tehdy budou žáci respektovat navrhovaná a v praxi uplatňovaná opatření proti šikaně. Žák vždy musí vědět, že je tu učitel pro něj a že mu pomůže kdykoli, kdy to bude potřebovat. Důvěra žáka k učiteli je velmi důležitá, ale učitel si ji musí nejprve získat. Proto není vhodné často měnit učitele ve škole. Další podmínkou úspěšného

---

⁴³ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003. S. 67.

řešení šikanování je ochota vedení školy, celého učitelského sboru i nepedagogických pracovníků zabývat se problematikou šikany.

Klíčovým předpokladem k řešení šikany je systémový neboli komplexní přístup. To znamená, že se musí zapojit každý, kdo má se školou co do činění. Je nutno zapojit rodiče, dobrovolníky, studenty, učitele, členy vedení školy, ale i další personál školy.

2.6 První pomoc pedagogů a dalších odborníků na šikanu

Metodika první pomoci při léčbě šikanování patří jednoznačně do oblasti sekundární prevence.

2.6.1 Důvody k vyšetřování šikany

Aby mohl pedagog či rodič šikanu odhalit, musí vědět o existenci přímých i nepřímých známek šikanování. Zpozorování jakýchkoli těchto známek je závažným důvodem k zahájení vyšetřování.

Bohužel ve většině případů se začne šikana vyšetřovat pouze na podkladě nahodilého alarmu. Tím může být telefonické či osobní sdělení rodičů, kteří mají podezření na šikanování, či jsou si jisti, že je jejich dítě týráno. Šikana se může také náhle provalit, například ve chvíli, kdy učitel přijde do třídy nečekaně a přistihne žáky při šikaně, či dojde-li k takovému zranění oběti, že se již nedá zastříit pravda. Alarmem je i zoufalá reakce oběti či jejího kamaráda. Ti mohou tajně navštívit učitele nebo mu napsat anonymní dopis a šikanu ohlásit.

Rozpoznání toho, zda ve skupině dochází k této poruše chování, není jednoduché. Důležité je vnímat jakékoli náznaky, ač jsou sebenepatrnější. Těchto signálů si může všimnout pedagog ve škole, ale měl by je zpozorovat i rodič, který by se měl svému dítěti věnovat a zjišťovat mimo jiné, zda jeho potomek není vystaven nějaké formě agrese. Dopátrat se toho, jestli k šikanování dochází, lze pomocí několika způsobů, které jsme si uvedli již v kapitole Sekundární prevence šikany.

Kolář ve svých pracích uvádí trojdimenzionální mapu projevů šikanování. Podle této mapy dělí projevy na přímé a nepřímé, fyzické a verbální a aktivní a pasivní. Kombinací těchto tří projevů vznikne osm druhů šikanování (příloha č. 4).

V drtivé většině se o šikanování neví, protože probíhá v nepřítomnosti učitele. Dítě se bojí o šikaně mluvit většinou z několika důvodů. Má strach z pomsty. Stydí se, že si nedokáže pomoci samo, nechce nikomu říkat, že je ponižováno, protože se bojí, že ho ostatní budou mít za zbabělce. Někdy dojde k tomu, že se sama oběť cítí vinna. Toto sebeobviňování je v podstatě obranným mechanismem. Oběť hledá viníka a důvod toho,

proč je šikanována. Když se mu nenajde uspokojivého vysvětlení, hledá vinu sám v sobě. „*Ten, co mi to udělal, k tomu má pádné důvody a já jsem si to určitě zasloužil, bude v takovém případě výmluva, jakou si napadený vytvoří, aby dokázal snést naprosto neopodstatněný, nespravedlivý a nevysvětlitelný útok.*“⁴⁴

I když rodič na svém dítěti pozná, že není něco v pořádku, dítě často zapírá, vymýšlí si výmluvy. Oběti si také často myslí, že si za šikanu mohou samy, že něco dělají špatně a proto jsou „trestány“. Abychom i přesto šikanu odhalili, je potřeba umět rozpoznat tzv. přímé i nepřímé varovné signály, které mohou být jak verbální či fyzické povahy tak v podobě aktivní či pasivní.

Mezi přímé varovné signály patří posměch, kterému je oběť vystavována, hanlivé přezdívky, kterými je dítě jmenováno, ponižování, zesměšňování, hrubé žerty, vydírání, rozkazy a příkazy, kterými se musí dítě řídit, kopání, bití... Řadíme sem ale i nátlak na žáka, který je nucen udělat něco nemorálního či dokonce trestného.

Nepřímé varovné signály nejsou již tak zjevné, přesto jsou stejně důležité jako přímé varovné signály. Jsou to nenápadné projevy šikany i skryté volání oběti o pomoc. Nepřímo se může šikana usuzovat z toho, že dítě chodí do školy i ze školy vyděšené, ve škole se drží stále v blízkosti učitele či dospělých osob, přichází pozdě do hodiny. Dítě je osamocené, nemá kamarády, je smutné, nešťastné, ustrašené. Jeho prospěch se zhoršuje, nedokáže se soustředit. Doma nemluví o tom, co se děje ve škole. V noci špatně spí, má noční můry. Dítě je často nemocné, ve škole má vysokou absenci, někdy i neomluvenou. Při cestě do školy a ze školy nechodí obvyklou trasou, domů chodí s potrhaným oblečením, jeho školní pomůcky jsou rozbité. Často žádá o peníze. Bývá hladové, i když dostává peníze na svačinu i na oběd. Někdy dokonce vyhrožuje sebevraždou či se o ni pokusí. K takovému chování dítě může přivést jak fyzická tak psychická agrese.

Pedagog si ve škole může všimnout různých signálů, přímých i nepřímých. „...*například „znehybňování“, třepotání prsty před obličejem a čechrání vlasů, „přátelské“ vtipy a kanadské žertíky na úkor spolužáka, tlačení namalovaného auta na tabuli, odstranění náplně z tužky před diktátem, ponižující přezdívka, smích při neúspěchu, osamocení žáka a jeho chození vždy jako posledního.*“⁴⁵. Je těžké

---

⁴⁴ BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. Praha: Albatros, 2006, s. 30.

⁴⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001, s. 31.

rozeznat, zda se jedná již o šikanu nebo jde o nevinný žert. V tomto případě je důležité, jak toto chování prožívá žák, který je těmto „legráčkám“ vystaven. S takovým žákem si musíme minimálně promluvit.

O případném podezření na probíhající šikanu je nutné informovat vedení školy, školního metodika prevence nebo výchovného poradce, příp. oba, jsou-li obě tyto funkce na škole zastoupeny, a třídního učitele. Tito se poté dohodnou na dalším řešení šikany.

2.6.2 Odhad závažnosti onemocnění a formy šikany

Prvotním úkolem vyšetřování je zjistit, v jaké fázi onemocnění se skupina nachází, tedy zda se jedná o šikanu počáteční či pokročilou. Podle zjištěné fáze totiž volíme nejúčinnější postup vyšetřování. V prvních dvou fázích onemocnění by měl být zásah učitelem, metodikem prevence či výchovným poradcem dostačující. Ačkoli třetí fáze vývoje šikany se označuje stále jako počáteční, není na škodu již v tomto stádiu navázat spolupráci s odborníky z PPP, SVP či krizových center, které se jinak navazují až v případech pokročilé šikany, tedy v případech, kdy normy, hodnoty a postoje k šikanování byly přijaty většinou nebo dokonce všemi členy skupiny.

K odhadu stupně pokročilosti onemocnění je důležité sledovat závažnost a častost agresivních projevů, závažnost dopadů šikany na oběť, dobu, po kterou šikanování trvalo, počet obětí a agresorů a pozitivní postoje k šikaně.

Závažností a častostí agresivních projevů je myšlena míra brutality a počet agresivních projevů. V případě, že docházelo k velmi vážným formám agrese (škrčení, kopání...), můžeme předpokládat, že se jedná o pokročilou formu šikany, které předcházela šikana počáteční. Je-li oběti diagnostikována úzkostná porucha či jiné psychické obtíže, může to být také znakem pokročilé formy tohoto sociálně patologického jevu. Stejně tak, když je zjištěno, že šikana probíhala déle než tři měsíce, nebo bylo-li šikanování odhaleno ve vyšších ročnících. Zde se předpokládá delší vývoj, než ve chvíli, kdy by bylo šikanování odhaleno při počátku vzniku skupiny, tj. v prvním ročníku. Pokročilou šikanu můžeme usuzovat i ve chvíli, kdy byl odhalen větší počet agresorů, například původních svědků, kteří převzali normy agresora a stali se též

agresory, nebo když zjistíme, že skupina sympatizuje s agresorem / agresory a k týrání ostatních má kladný postoj.

2.6.2.1 Stádia šikany

K tomu, abychom mohli šikanu správně „léčit“, nám pomáhá rozeznávání pěti vývojových stupňů této choroby. Jde v podstatě o vývoj tohoto nemocného chování a stupňování nátlaku agresorů. *„V zárodcích se zprvu jedná o „maličkosti“, které se však mohou velmi rychle zvrtnout v závažné formy šikanování.“*⁴⁶ Podle diagnostiky šikanování, tj. v jakém stádiu se nakažená skupina nachází, se vybírá také léčebná metoda. Jinak léčíme skupinu, která se nachází v počáteční fázi (první, druhé, třetí stádium) vývoje šikany a jinak tu, která se dostala do stádia pokročilého (čtvrté a páté stádium).

První stadium nazýváme „zrod ostrakismu“. Jde o počáteční fázi onemocnění. *„Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře, je neoblíbený a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod...“*⁴⁷

Ve druhé fázi onemocnění manipulování přitvrzuje, objevuje se i fyzická agrese. K přechodu z prvního do druhého vývojového stádia dochází z různých příčin. Například v případě, že se agresori ocitli v náročné situaci (písemná práce, zkoušení, konflikt s učitelem...) a potřebují se odreagovat. K tomu poslouží velmi dobře „obětní beránek“. Další příčinou může být situace, kdy se ve třídě sejde více agresorů, kteří tyranizují oběť pro zábavu. O tom, zda se šikanování bude vyvíjet dál nebo ustane, rozhoduje zaměření skupiny a postoje jednotlivých žáků k šikanování. Převažují-li ve skupině kladné vztahy založené na kamarádství a pozitivních morálních hodnotách, pokusy o šikanu neuspějí. V opačném případě dojde k zakořenění šikany.

---

⁴⁶ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, s. 29.

⁴⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha:Portál, 2001, s. 36.

Klíčovým momentem je třetí fáze nemoci. Zde se rozhoduje, jestli se počáteční stadium změní na stadium pokročilé. Pokud nedojde k zásahu proti šikaně, vytvoří se zde velmi často takzvané „úderné jádro“. To znamená, že se agresoři spojí a začnou spolupracovat. Jako první oběti jim poslouží již „osvědčení“ žáci.

Stádium, ve kterém většina skupiny přijímá normy agresorů, je čtvrtým stupněm šikanování. Dojde k vytvoření „nepsaného zákona, který přijímají i hodní žáci. Stávají se krutými tyrany, a dokonce při tom prožívají uspokojení.

V posledním stádiu jsou normy agresorů přijaty celou skupinou, dokonce i oběťmi. Tady dochází k nastolení totality neboli dokonalé šikany. Je to takzvané stádium „vykořisťování“. *„Jde o rozdělení žáků na dvě sorty, které jsem pro přehlednost označil jako otrokáře a otroky. Agresoři sami sebe označují za nadlidi, nacisty, plantážníky, krále, velkoknízata, ministry, kingy, mazáky...a své oběti za podlidi, židy, negry, poddané, nevolníky, hulibrky, bažanty.“*⁴⁸ Zde je už šikanování pro agresory závislostí. Trapitelé přistupují k brutálním formám násilí. Oběti řeší tuto situaci útekem do nemoci, neomluvenou absencí, v horším případě pokusem o sebevraždu. K pátému stupni šikany dochází spíše ve věznicích a výchovných ústavech pro mládež. Ve škole se může projevit v případě, že agresorem je sociometrická hvězda třídy.

2.6.2.2 Základní formy šikany

*„Za základní formy považujeme celkový vnější obraz šikany a ten bezprostředně souvisí s léčbou.“*⁴⁹ Šikanu můžeme rozdělit na pět základních forem.

První formou je dělení šikany podle typu agrese, tzn. podle prostředku týrání. Dle typu agrese rozlišujeme šikanu fyzickou, psychickou a smíšenou. Při fyzické agresi dochází k fyzickému kontaktu, při psychické nevznikají šrámy, ani neteče krev, přesto může mít někdy horší následky než agrese fyzická. Při smíšené šikaně dochází jak k fyzickému tak k psychickému napadání oběti.

---

⁴⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha:Portál, 2001, s. 40.

⁴⁹ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 78.

Do psychické šikany řadíme i specifickou formu šikany a to je tzv. kyberšikana (cyberbullying). Tento druh šikanování je v dnešní době, době elektroniky, velmi rozšířený. Mluvíme-li o kyberšikaně, mluvíme o násilí, které se šíří vzduchem, to znamená přes emaily, chat, facebook, ale i SMS. *„Je to záměrné násilné chování prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu.“*⁵⁰ Při kyberšikaně nedochází k přímému kontaktu protagonistů šikany. Tato forma šikany je velice závažná, protože oběť v podstatě nemůže utéct. Její utrpení nekončí odchodem ze školy. K týrání oběti se užívá zbraní hromadného ničení - internetu, mobilu. Oběť je ponižována před ohromným publikem. Agresori si často myslí, že jsou neodhalitelní, což jim dodává na odvaze. Ovšem téměř vždy je možné agresora vypátrat, například pomocí IP adresy počítače. Pocit bezmoci oběti zvyšuje i fakt, že oběť mnohdy ani neví, kdo ji vlastně šikanuje, a tedy neví, před kým se má bránit. Problémem je, že jakmile se nějaká ponižující fotografie či obrázek vyvěsí na internet, začne si toto dílo žít vlastním životem. Kdokoli si s ní může dělat cokoli. Oběť už nikdy nebude mít jistotu, že se fotka zase neobjeví. Ačkoli ke kyberšikaně dochází mimo prostor školy, je škola povinná při potvrzení kyberšikany zasáhnout. Jestli šikana zasahuje žáky školy a děje se jak ve škole, tak při jiném školním programu, musí škola zajistit přímou léčbu. Když tomu tak není, může pouze poskytnout radu oběti, jak nastalou situaci řešit. S potrestáním viníka už to bohužel tak jednoduché není. V tomto případě musí škola nejdříve vše konzultovat s právníkem. Důležité je vědět, že kyberšikana je velmi často spojena s tradiční školní šikanou. Největší rozvoj kyberšikany byl zaznamenán se vznikem Facebooku (2004). Od té doby si kyberšikana vyžádala i v České republice několik sebevražd.

Šikanu můžeme dělit dále podle věku protagonistů a typu škol. Docházíme tím k šikaně mezi předškoláky, žáky prvního, druhého stupně, učni, gymnazisty, vysokoškoláky atd.

Dle generového hlediska jde o šikanu chlapeckou a dívčí, homofobní, šikanu dívek vůči chlapcům i obráceně. Zde jsou projevy šikanování dost rozdílné. Zatímco dívky velmi často šikanují své oběti psychicky, to znamená slovem a izolací, chlapci se spíše uchylují k šikaně fyzické. Dívčí šikana se také objevuje spíše v rámci kamarádských vztahů, kdy oběti své agresorky považují za své přítelkyně. Taková

---

⁵⁰ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 83.

šikana se dá velmi těžko dokázat a mnohdy si jí není vědoma ani sama agresorka. Chlapci si oproti tomu vybírají oběti spíše mimo okruh svých přátel. U děvčat dochází častěji k závislosti mezi trýznitelkou a obětí. Dívky bývají šikanovány častěji než chlapci, jelikož jsou snadnějšími oběťmi. Dívky jsou totiž šikanovány jak děvčaty, tak chlapci. Zatímco na chlapce si troufne převážně zase jen chlapec. Někdy si agresori vybírají k násilí homosexuální jedince. V tomto případě jde o homofobní šikanu.

Šikanu můžeme také dělit podle toho, jakým způsobem je řízena škola, kde se šikana objevila. Buď se objeví na škole s demokratickým vedením, nebo na škole (v ústavu), kde se projevuje tvrdý hierarchicko-autoritativní systém řízení. K nejkrutějším šikanám dochází tam, kde musí oběť žít pohromadě se svým agresorem. Může se jednat o internát, dětský domov, výchovný ústav, věznici. Na těchto místech se v nepravém slova smyslu může jednat o šikanu i při takzvaných křtících rituálech, kdy „ostřílení mazáci“ připraví nováčkům „zkoušku“. Nejedná se přímo o šikanu, jestliže jde o jednorázovou zkoušku a oběť ji podstupuje více méně dobrovolně. Rituál přijímání nových členů do okruhu starších žáků byl prováděn už na univerzitách v 16. století a setkáme se s ním i v této době. Odborně se toto hrubé zacházení s nováčky nazývá pennialismus či faging. Tento druh šikany se stává v této skupině normou a je skupinou tolerován. Toto chování se přenáší poté i na další „generaci“. Z nováčka se stane ostřílený „mazák“ a stane se z něj agresor, který šikanuje nově příchozí.

Někdy jsou protagonisté šikany i jedinci se speciální vzdělávací potřebou. V tomto případě se mluví o šikaně neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných apod.

K základnímu dělení, které jsme si výše uvedli, můžeme ovšem přiřadit i neobvyklé formy šikany. Jde o šikany krajně ohrožující potřebu bezpečí pedagoga a život oběti a šikany se změnou v základním schématu. Šikany krajně ohrožující potřebu bezpečí pedagoga a život oběti jsou takové formy, kdy dochází k fyzické extrémně brutální šikaně, sexuálnímu násilí a ponížení. Učitel se stane náhodným svědkem šikany, se kterou je konfrontován nenadále. U druhé formy neobvyklé šikany dochází ke změně v základním schématu. To ztěžuje vyšetřování i následnou léčbu. Může se jednat třeba o případ, kdy agresor je dítětem vlivného člověka (ředitele na škole, učitele, mecenáše školy).

2.7 Léčba skupiny zasažené šikanou

Pojmem „první pomoc“ je zde myšlena léčba, která dokáže v krátkém časovém úseku šikanu bezpečně vyšetřit a zastavit. Její slabostí bohužel je, že nezabrání možnému opětovnému propuknutí tohoto sociálně-patologického jevu.

Aby byla léčba úspěšná, musí splňovat určitá kritéria. Aby ten, kdo chce pomoci, nenapáchal více škod než užitku, musí znát dle Koláře⁵¹ tři podstatné věci:

- 1. Musí porozumět trojrozměrnému modelu šikanování, v němž je fenomén chápán jako nemocné chování, závislost a těžká porucha vztahů.*
- 2. Musí znát základní a neobvyklé formy šikany.*
- 3. Musí pochopit, jak funguje zakrývající a protiúdržavný systém, a to jak jeho základní tak i rozšířená varianta.*

Znalost těchto poznatků je nezbytná k promyšlenému výběru nejúčinnějších metod. Chceme-li léčit šikanu, musíme nejprve vědět, zda se o šikanu opravdu jedná. Prvním úkolem je tedy odlišení šikany od příbuzných jevů, jako jsou jednorázové konflikty, rvačky mezi podobně silnými jedinci, atd. K vyhodnocení, zda se opravdu jedná o šikanování, slouží diferenciální diagnostika. Aby naše pomoc byla co nejúčinnější, je třeba posoudit situaci a rozhodnout se, zda situaci zvládneme sami, či budeme potřebovat pomoc zvenku. V tomto případě použijeme vnitřní diagnostiku, pomocí které odhalíme vážnost situace, tedy stádium šikany a její formu, ale i závislost mezi oběťmi a agresory. Posledním krokem je zvolení alternativní léčby, a to buď první pomoci čili symptomatické léčby, jejímž úkolem je rychle a bezpečně zastavit šikanu, nebo zvolení celkové čili kauzální léčby, která dlouhodoběji pracuje se vztahy ve skupině.

Osvědčeným způsobem je poskytování první pomoci na základě posouzení stádia a obvyklosti či neobvyklosti šikany. Podle těchto kritérií můžeme rozlišit čtyři druhy první pomoci. První pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu, první pomoc pro obyčejnou pokročilou šikanu, první pomoc pro neobvyklou počáteční šikanu a první

---

⁵¹ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 29.

pomoc pro neobvyklou pokročilou šikanu. Zde je nutno zopakovat, že Kolář⁵² neobvyklou šikanu vysvětluje jako násilí, při kterém dochází k ohrožení základní potřeby bezpečí pedagoga. K tomu může dojít v případě, že se učitel stane svědkem extrémně brutální šikany. Dále může být neobvyklou formou šikana se změnou v základním schématu šikanování, tedy například taková, kdy je agresor dítětem pedagoga či jiné vlivné osoby, šikana, ke které dochází v uzavřených zařízeních (internáty,...), rasově motivovaná šikana nebo šikana umocněná použitím drogy.

2.7.1 Obyčejná počáteční šikana

Ačkoli jde o nejčastější a o nejméně závažnou formu šikany, nesmíme i tak podcenit sebemenší detail. Při vyšetřování obyčejné počáteční šikany máme dle Koláře⁵³ k dispozici jedenáct kroků, jedenáct úkolů, které bychom měli dodržet. Níže si těchto jedenáct kroků uvedeme.

2.7.1.1 Jedenáct kroků základního scénáře pro počáteční a obvyklou formu šikany

1.) Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany

Tento úkol musíme splnit před začátkem léčby šikany. Až po zjištění těchto kritérií můžeme „naordinovat“ vhodné léčení.

2.) Rozhovor s informátory a oběťmi

Vždy by se mělo začínat rozhovorem s informátory a oběťmi. Někdy může rozhovor s informátory odpadnout, a to v případě, že šikanu odhalí sám pedagog, který

---

⁵² KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001, s. 131-132.

⁵³ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 180-184.

ji řeší, či když šikanované dítě přijde šikanu oznámit samo. O rozhovoru s obětí by neměli vědět ostatní žáci. Oběť je potřeba ochránit před případnou pomstou agresorů, či odmítnutím žáka třídou za to, že šel „žalovat“.

3.) *Nalezení vhodných svědků*

Dalším důležitým krokem je nalezení vhodných svědků, kteří budou pravdivě vypovídat. Ty vytipujeme ve spolupráci s informátory a oběťmi. V počátečních šikanách lze takové svědky v podstatě velmi snadno najít. Musí jít o děti, které sympatizují s obětí nebo alespoň nepřijímají normy šikanování.

4.) *Individuální rozhovory se svědky*

Vhodné svědky podrobujeme individuálním rozhovorům. Důležité je, aby ostatní členové skupiny nevěděli, že k těmto rozhovorům dochází. Proto i samotní svědci nemají o těchto rozhovorech mluvit. Použitím vhodné taktiky zjistíme co, kdy, kde a jak se stalo. V případě nejasností můžeme podrobit svědky doplňujícím rozhovorům nebo je konfrontovat najednou. Nikdy nesmí dojít ke společnému vyšetřování svědků a agresorů, nebo konfrontaci svědků s agresory.

5.) *Ochrana oběti*

Při vyšetřování je vždy důležité dbát na ochranu oběti. Dítě musí být stále pod dozorem, musí se mu zajistit bezpečný příchod i odchod ze školy. V závažnějších případech může být oběť chráněna i tak, že zůstane doma.

6.) *Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovorů*

V případě, že se jedná o případ počáteční šikany, je vhodné uvažovat o aplikaci metody usmíření. Před tím je ovšem nutné ještě podrobit rozhovoru agresory i oběti a zjistit, zda je tato metoda vhodná.

Tedy, kdy není možné použít metodu usmíření, přichází na řadu využití metody vnějšího nátlaku. Zde je nutné vést rozhovor s agresory až ve chvíli, kdy známe vnější

obraz šikanování a máme nashromážděné důkazy. Bez důkazů by totiž agresori mohli vše popřít. Při rozhovoru je upozorníme na možné důsledky šikanování s tím, že když projeví snahu situaci napravit, bude k tomu přihlédnuto. Výpověď žáků by měla být písemně zaznamenána a žáky podepsána.

Tento krok lze někdy vynechat. V takovém případě se rovnou svolá výchovná komise či výchovný pohovor.

7.) Realizace vhodné metody

„Když se šikana prokáže, musí dojít k nápravě. K tomu lze uplatnit dvě zásadně odlišné metody. Metodu vnějšího nátlaku a metodu usmíření.“⁵⁴

První metoda je velmi často využívána. Tato metoda funguje na principu potrestání viníků. Pod hrozbou dalšího trestu si již agresori nedovolí dále šikanovat. Výchovné a účinné je, oznámit tresty před celou třídou. Pedagog tak dá najevo, že si umí zjednat pořádek a že ve škole prostě k šikaně docházet nebude. Děti cítí respekt a zároveň ti slabší z nich i pocit bezpečí. Dále se musí klást důraz na ochranu obětí. Pedagog na oběť musí stále dohlížet a hlídat, zda opět nedochází k jejímu šikanování.

K použití druhé metody - metody usmíření - dochází jen v přesně vymezených případech, tj. v případech, kdy se nejednalo o vážnější formu šikany. Při této metodě nejsou viníci potrestáni. Usiluje se o to, aby došlo ke změně vztahů mezi agresorem a obětí a k tzv. usmíření. Při metodě vnějšího nátlaku, tedy metodě potrestání viníků, může dojít k pomstě agresorů. Při této metodě k pomstě povětšinou nedochází.

8.) Třídní hodina

V obou případech zvolených metod je vhodné realizovat třídní hodinu. V případě zvolení metody usmíření se v této hodině posuzuje společné úsilí. V druhém případě, při realizaci metody vnějšího nátlaku, je zde informována celá třída o potrestání agresorů

---

⁵⁴ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997, s. 101.

9.) Rozhovor s rodiči oběti

Úkolem školy je informovat rodiče o jejich dítěti. V případě, že je dítě podrobena počáteční formě šikany, kdy trvá vyšetřování jeden až dva dny, dojde k takovému informování rodičů většinou až po vyšetření šikany. S rodiči jsou pak domluvena další možná opatření.

10.) Třídní schůzka

Všichni rodiče by měli být informováni o tom, že na škole proběhla šikana. V případě počátečního stádia šikany lze informovat na běžných třídních schůzkách, při zjištění pokročilé šikany je na místě svolat mimořádnou schůzku rodičů.

11.) Práce s celou třídou

Po vyšetření a potrestání viníku práce nekončí. Na prevenci se musí stále pracovat, protože šikana je problém trvalý. Ke změně vztahů ve skupině je dobré využít i profesionály z určitých servisních zařízení (SVP, PPP,...).

2.7.1.2 Strategie vyšetřování

V praxi se využívají tři typy strategií⁵⁵. Ty se rozlišují podle úrovně cílů a rozsahu vyšetřování na strategii vnější lokální, vnější globální a vnitřní globální.

Pomocí vnější lokální strategie mapujeme vnější obraz šikany a mluvíme pouze s vybranými žáky. Jedná se o časově méně náročnou strategii, která je také pevnou součástí základního scénáře. Důležitým úkolem je ochránit zdroj informací. Všechny rozhovory tedy musí být tajné. K utajení se využívá hned několik metod. Můžeme si pozvat všechny členy skupiny, ale jen s některými mluvíme o šikaně. Další možností je zadat žákům úkol (stěhování nábytku), při kterém budou rozmístěni na různých místech,

---

⁵⁵ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 184-186.

a jen vhodné svědky si pozvat k rozhovoru o šikaně tak, aby o tom ostatní nevěděli. Další metodou je navštívit oběť či svědka doma.

Vnější globální strategie se od předcházející liší tím, že v tomto případě jsou rozhovoru podrobeni všichni členové skupiny. Při využití této strategie nelze skrývat důvod vyšetřování. Zde se počítá s momentem překvapení. Žáci jsou voláni individuálně do určité místnosti, kde s nimi mluví pedagog či jiní odborníci. Po skončení rozhovoru se žáci již nevracejí do původní třídy. Pedagogové zajišťují, aby se žáci nemohli domlouvat a informovat například pomocí mobilního telefonu.

Poslední využívanou strategií je strategie vnitřní globální. Jejím úkolem je uskutečnit kompletní vnitřní diagnostiku šikanování, tedy zmapovat i příčiny na úrovni školy. Pracuje se všemi žáky a často kombinuje metody rozhovorů s dotazníkovým šetřením. *„Tato strategie je východiskem pro metody nápravy – usmíření a vnější nátlak. Může být i východiskem pro celkovou léčbu, rámcový třídní program nebo základní intervenční program.“*⁵⁶

2.7.1.3 Taktika vyšetřování

Prvních šest kroků základního scénáře dle Koláře (Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany, rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení vhodných svědků, individuální rozhovory se svědky, ochrana oběti, předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovorů) je univerzální a použitelná ve všech případech první pomoci při zjištění obyčejné počáteční pomoci.

Hlavní a nejdůležitější úkol této šestikrokové strategie je zmapování symptomů neboli vnějšího obrazu šikanování. V praxi to znamená nalezení odpovědí na tyto otázky: „Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?“, „Kdo je agresorem, popřípadě kolik je agresorů?“, „Kdo z nich je iniciátor, kdo je aktivní účastník šikanování a kdo je obětí či agresorem?“, „Co, kdy, kde a jak dělali agresori konkrétním obětím?“, „K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?“, „Jak dlouho šikanování trvá?“. Výpovědi k jednotlivým otázkám získané rozhovorem je nutné vždy důkladně

---

⁵⁶ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 186.

zaznamenat. Tyto výpovědi později slouží jako kvalitní důkazní materiál, ve kterém je uvedeno, jak šikanování konkrétně probíhalo. Někdy může být sama oběť vyzvána, aby výpověď sama sepsala, v případě, že je viditelně zraněna, má být toto zranění zdokumentováno, tedy vyfoceno. Stejně tak mohou být vyzváni agresori k sepsání své výpovědi. Tento důkazní materiál je důležitý pro následné uplatnění metody vnějšího nátlaku či jako ochrana před stížnostmi rodičů agresorů.

Taktiku vyšetřování volíme podle různých okolností. Dle odhadu stádia onemocnění, dle věku protagonistů šikany... „*Metody taktiky mají charakter překvapení a skrytosti.*“⁵⁷ Snahou je tedy využít momentu překvapení. Vyšetřovaný by neměl hned v počátku poznat, o co nám vlastně jde.

Vedení rozhovoru je speciální kapitolou taktiky. Samozřejmě vždy volíme taktiku podle toho, s kým rozhovor vedeme. Jinak mluvíme s oběťmi, jinak s agresory a jinak se svědky. Při vedení rozhovoru musíme vědět nejen na co se zeptat, ale i jak se zeptat. Oběti bychom neměli klást otázky vyžadující odpovědi ano, ne. Při rozhovoru musíme umět pracovat i s neverbálními technikami (pohled do očí, tělesná blízkost,...).

2.7.1.4 Časté překážky při vyšetřování

K chybám ve vyšetřování šikany dochází převážně z neznalosti této problematiky. „*Pedagogové nejsou teoreticky ani prakticky vyzbrojeni pro boj se šikanováním.*“⁵⁸ Abychom se dobrali pravdy, musíme se řídit určitými pravidly.

Důležité je, aby agresor a oběť nebyli nikdy vyslýcháni společně. Musí se dbát na to, aby se nebrali vážně „falešní svědkové“, tj. ti, kteří sympatizují s agresorem, nebo jsou jím dokonce nuceni lhát. Mělo by se brát v potaz, že oběti jsou traumatizované, stydí se, bojí se mluvit o tom, co zažili, a proto je pro ně někdy obtížné vypovídat. Nikdy by se tento problém neměl řešit odchodem oběti ze školy nebo přeřazením do vedlejší třídy, ale mělo by nejdříve dojít k nápravě, aby šikana na škole dále nebujela a neprohlubovala se.

---

⁵⁷ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 188.

⁵⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001, s. 21.

Aby mohla být šikana správně vyšetřena a vyřešena, je nutné znát mechanismus takzvaného zakrývajícího a protiúzdavného systému. Ten je utvářen všemi přímými i nepřímými protagonisty krutého světa násilí a strachu. Jsou to překážky, které jsou kladeny do cesty vyšetřování. Za prvé jde o takzvaný komplot velké šestky, to znamená šest zásadních problémů, které brání ve zjišťování pravdy. Problémem je již samotné vyslýchání oběti. Od té je někdy těžké získat podrobnější a objektivní informace. Mnohdy nechce oběť o svém týrání mluvit vůbec. Má k tomu mnoho důvodů, například strach z pomsty, pocit viny za to, že „bonzuje“, stud. Komplikací je také identifikace oběti s útočníkem.

Dalšími překážkami ve vyšetřování jsou lži agresora, falešní svědci, kteří překrucují fakta. Nejčastěji dochází k situaci, kdy agresor „obrátil pravdu naruby“. Při počátečních stádiích šikany lze pomocí vhodných svědků lhaní překonat, ve chvíli, kdy agresory podporují ostatní členové skupiny, je mimořádně těžké lež odhalit. Vyšetřování také ovlivňuje fakt, že ostatní členové skupiny mají strach vypovídat, chápou to jako „bonzování“. V tomto případě také záleží na stupni vnitřního vývoje šikanování. „*Čím závažněji je skupina nemocná, respektive čím více žáků přijalo normy šikanování, tím je rozkrytí neformálního života skupiny obtížnější.*“⁵⁹

Někdy brání odhalení a potrestání agresora jeho vlastní rodiče. Ti chrání své děti za každou cenu, nejsou schopni uvěřit, že zrovna jejich dítě by se ve škole stávalo bezcitným tyranem. Dokonce někdy argumentují slovy, že kdo se neumí bránit, ten si týrání zaslouží. V tomto případě pak musí dojít k opatření bez dohody s rodiči, což ovšem není nejlepším řešením, protože je to na škodu úspěšné nápravy.

Mnohdy ovšem osvětlení situace brání i rodiče obětí, kteří se bojí spolupracovat při vyšetřování. Ti někdy trvají na tom, aby se šikanování nevyšetřovalo a agresor zůstal nepotrestán. Bojí se pomsty agresora, který by mohl jejich dítě zmrzačit, nebo dokonce zabít. Posledním bodem komplotu velké šestky je skutečnost, že někdy i pedagogové mohou nevědomě chránit agresory. K tomu dochází hlavně u pokročilých stádií šikanování. Agresor šikanování bývá v těchto případech sympatický a oblíbený jedinec, který spolupracuje s pedagogy, plní jejich požadavky. Pro pedagoga je poté těžké uvěřit, že by tento jedinec byl schopný krutého týrání. A předem tohoto žáka vyloučí jako možného pachatele.

---

⁵⁹ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 102.

2.7.2 Obyčejná pokročilá šikana

První pomoc pro pokročilé stádium šikany, tedy pro čtvrtý a pátý stupeň tohoto sociálně patologického jevu, má své zvláštnosti.

V této fázi rozvoje šikany dochází většinou k situaci, kdy se nenajde jediný vhodný svědek. Všichni nebo téměř všichni členové skupiny vypovídají křivě, či zapírají. V této skupině tedy nehledáme vhodné svědky, ale nejslabší články skupinové lži. Výjimkou jsou tzv. bílé vrány, tj. žáci, kteří odolali tlaku skupiny a mají s obětí soucit. V tomto případě je důležité tyto žáky odhalit.

Komplikací při vyšetřování pokročilých šikan je více, například plně rozvinutý komplot velké šestky, situace, kdy ochránci spravedlnosti selhávají a staví se na stranu agresora, ale i to, že v tomto stádiu šikanování se většinou naplňuje skutková podstata trestných činů a je nutná spolupráce s policií.

Ve srovnání se scénářem při vyšetřování počáteční šikany zde dochází k několika změnám. U pokročilé šikany nehledáme vhodné svědky, ale nejslabší články řetězce, či tzv. bílé vrány. Individuální rozhovory s falešnými svědky doplňujeme o jejich vzájemné konfrontační rozhovory. Oběť šikany je nutno chránit, v závažnějších případech šikany zůstává doma, v případě onemocnění oběti úzkostnou poruchou se do školy už nemusí nikdy vrátit, jelikož by to mohlo ohrozit její zdraví. V šestém kroku dochází k rozhovoru pouze s agresory. Ten bývá doplněn konfrontací mezi útočníky. Tento krok může být vynechán a může se rovnou přikročit ke komisionálnímu rozhovoru.

U těchto šikan je rozhovor s informátory i oběťmi obtížnější. Někdy není oběť schopna vypovídat vůbec z důvodu úzkostné poruchy. I když oběti vypovídají, často nemluví pravdu, protože u nich došlo k identifikaci s agresorem.

Hledání slabého článku také není jednoduchým úkolem. K tomuto účelu je využíváno sociometrické šetření. Dle jeho výsledků je pak možné odhadnout nejslabší místo řetězce. Někdy ale žáci odmítnou spolupracovat, a tím je hledání slabého článku znesnadněno.

Při rozhovorech jsou používány různé neverbální a výslechové praktiky. Často používanými neverbálními praktikami jsou děletrvající pohled do očí, tělesná blízkost,... K výslechovým praktikám patří „přitlačení ke zdi“, znejišťování, zapletení

do vlastní lži,... Rovněž se využívá metoda odděleného vyšetřování svědků a jejich pozdější konfrontace.

2.7.2.1 Náprava

Je-li diagnostikována pokročilá forma šikany, nemůžeme v žádném případě užít metody usmíření. V některých případech je v rámci výchovné komise nutná přítomnost sociálního kurátora či policisty, někdy tato komise probíhá dokonce v prostorách úřadu apod.

Šikana s diagnostikovaným pokročilým stádiem většinou splňuje podstatu trestných činů, proto může dojít i k zahájení trestního řízení. Agresoři tak mohou být odsouzeni jak podmíněně tak nepodmíněně k výkonu trestu.

Škola je povinna v těchto případech spolupracovat s policií. To ovšem neznamená, že se přenesou zodpovědnost na policii. Škola je povinna zahájit léčbu skupiny, ve které šikanování probíhalo. Policie pouze vyšetří trestný čin a potrestá viníka.

Aby škola vyjádřila jednoznačně nesouhlas se šikanováním, je nutné skupině oznámit, že byli viníci potrestáni. K tomu se využije třídní hodiny. Ačkoli je pravděpodobnost, že se škola setká s nevolí členů skupiny (dokonce i obětí), protože ti v těchto stádiích již převzali agresorovy normy, musí k tomuto opatření dojít.

Informování o šikaně musí být i rodiče ostatních žáků. Zde se většinou nečeká na třídní schůzku, ale je svoláno mimořádné sezení. Na této schůzce musí škola vystoupit již s hotovými opatřeními.

2.7.3 Počáteční šikana s neobvyklou formou

První pomoc při počáteční šikaně s neobvyklou formou by měla být svěřena do rukou nezávislému specialistovi na šikanu. Pro nespecialistu by totiž tato šikana mohla být matoucí.

Změnu taktiky nelze zobecnit v jeden postup, vždy je nutné reagovat na konkrétní situaci. Vždy je nutné komplikace ve vnějším obraze zachytit a doladit podle nich diagnostiku i nápravu šikany.

2.7.4 Pokročilá šikana s neobvyklou formou

U tohoto typu šikany se spojují potíže pokročilé šikany s potížemi komplikovaného vnějšího obrazu. Dochází zde ke změně v základním schématu, ale i k extrémní fyzické či sexuální brutalitě. Řešení tohoto typu šikany je mimořádně obtížné a vyžaduje zkušeného odborníka.

V případě odhalení této formy šikany nelze čekat na odborníka, protože oběti může jít i o život. Proto je nutné, aby škola měla svůj „poplachový plán“, podle kterého postupuje v takových krizových situacích. *„Garantem fungování „poplachového plánu“ v případě nouze je pracovník (školní metodik prevence nebo výchovný poradce), který prošel výcvikem úplného kurzu první pomoci při šikanování, spolu s ředitelem.“*⁶⁰

Při pokročilé šikaně s neobvyklou formou dochází k tzv. lynčování. To můžeme ještě rozlišit na lynčování malé, kdy se šikany neúčastní někteří žáci, a velké, kdy se do násilí zapojuje celá skupina.

Při vyšetřování se opíráme stále o šestikrokovou strategii vyšetřování, ke které přidáme ještě počáteční kroky, k nimž patří překonání šoku pedagoga, bezprostřední záchrana oběti a zvláštní organizační opatření. Tento postup vyšetřování uplatňujeme u celé třídy, ne jen u vybraných jedinců.

Ke zvolení účinné taktiky vyšetřování je důležitý odhad závažnosti onemocnění, věk žáků i další kritéria. Nejúčinnější struktura taktiky zahrnuje zahřívací kolo, monolog, dialog a konfrontaci.

---

⁶⁰ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 210-211.

2.7.4.1 Poplachový plán

Pro případy odhalení pokročilé šikany s neobvyklou formou, má každá škola poplachový plán, v podstatě jde o „návod“, jak postupovat při propuknutí brutálního násilí. Prvními úkoly jsou zvládnutí vlastního šoku, zastavení skupinového násilí a poskytnutí nejnutnější pomoci oběti.

Před započítím vyšetřování je nutné zalarmovat pedagogy, kteří jsou v nejbližším okolí a informovat vedení školy. Jelikož pedagog, který šikanování odhalil, nesmí nechat žáky ani na chvíli bez dozoru, může vyslat se zprávou důvěryhodného žáka, nebo spustí domluvený alarm (pagerem, smluveným heslem, gongem...). Aby se zabránilo domluvě členů skupiny na křivé skupinové výpovědi, musí být tato skupina stále pod dozorem. V případě vážnějšího zranění oběti okamžitě zavoláme záchranku a informujeme rodiče oběti. V případě, že oběť neprojevuje známky zranění, poskytneme jí podpůrnou péči, snažíme se ji navodit pocit bezpečí. Pokud je to možné, zeptáme se oběti, co se ve třídě stalo a kdo jí ublížil. Vždy by mělo dojít k vyšetření oběti lékařem a zprostředkování psychoterapeutické pomoci.

Případ brutálního násilí musíme vždy oznámit na policii. Ta se nepodílí na léčbě onemocnění, ale vyšetřuje pouze spáchaný trestný čin. Nezřídka se stává, že je vyšetřování trestného činu předčasně uzavřeno pro nedostatek důkazů.

Při vyšetřování je důležité zamezit domluvě pachatelů, a tím zabránit domluvené křivé výpovědi. Proto se všechny rozhovory musí udát ještě v týž den, kdy k provalení šikany došlo.

Při vyšetřování tedy musíme dodržovat určité zásady. Rozhovor s obětí vedeme pouze tehdy, dovoluje-li jí to její zdravotní stav. V těchto případech, kdy je nedostatek vhodných svědků, jsou důležité informace od ostatních pedagogů, kteří skupinu znají. Vždy se snažíme najít tzv. bílou vránu. Mluvíme postupně se všemi žáky, přičemž agresory necháváme na konec. Právě oni totiž nejúporněji lžou a snaží se nasměrovat vyšetřujícího na falešnou stopu. Dojde-li k nesrovnalostem, přistoupíme ke konfrontačním rozhovorům.

Léčba tohoto druhu šikany je obtížná, vždy je nutné rozbít jádro agresorů, vyloučit je ze skupiny. Někdy je třeba rozdělit i zbytek třídy a spojit se třídou jinou. V nově vytvořené skupině musí být přítomno několik relativně silných pozitivních osobností, které by pomohly utvářet pozitivní vztahy ve skupině.

2.7.5 Celková léčba nastavená pro zvládnutí třetího stadia- základní intervenční program

Jedním ze způsobů sekundární prevence, je takzvaný základní intervenční program, který je určen pro léčbu počátečních šikan. Jeho cílem je zastavit autodestrukci a nastartovat sebeúdravný proces. Tento program se snaží o proměnu vztahů ve skupině a o posílení imunity proti případnému opakování infekce šikanování. Může být použit jednorázově nebo jako rozjezd pro celoroční komunitu se třídou. Důležitým okamžikem je prozření, kdy členové skupiny zjistí, že jsou celek a že každý ve skupině je nezastupitelný.

Program se dá obměňovat a doladovat dle stádia, ve kterém se onemocnění nachází, věku účastníků šikanování, typu školy, závažnosti agrese i dalším zvláštnostem skupiny či situace.

Tento program je nabídkou pro široký okruh odborníků, jako jsou třídní učitelé, metodici prevence, výchovní poradci, vychovatelé, specialisté z pedagogicko-psychologických poraden, středisek výchovné péče a podobně.

2.7.5.1 Diagnostika

Abychom mohli šikanu léčit, musíme znát nejen vnější obraz, ale i skupinovou dynamiku šikanování. K tomu nám pomůže využití dvou způsobů skupinové diagnostiky, a to diagnostiky dynamické a testové. Těchto dvou metod se často využívá i společně, neboť se vzájemně doplňují.

A) Dynamická diagnostika

V dynamické diagnostice se nevyužívá žádných testů. Děje se prostřednictvím povídání, pozorování a ovlivňování skupiny pomocí herních a modelových situací. Tato diagnostika nám napomáhá nahlédnout do nemocných vztahů ve skupině. Odehrává se v přirozeném chodu školního života.

Skupinových technik k odhalení šikanování je celá řada. Každá hra má svou vlastní metodiku. Ta obsahuje vždy údaje o trvání hry, o účelu hry (posílení pocitu sounáležitosti, posílení pozitivních vztahů ve skupině, atd.). Metodika také popisuje instrukce k správnému průběhu hry a zmiňuje se i o možných úskalích, které mohou ztěžovat či dokonce bránit dosažení cíle hry.

1.) Pohybové sociogramy a malé sociometrie

Tyto techniky vyjadřují vztahy ve skupině pomocí kinezie, tj. pohybem a rychlostí, pomocí posturologie – tělesnou polohou, pomocí pozice apod. „*Techniky patřící do této skupiny se jmenují například „Vláčky“, „Květina“, „Klubíčko čili pavučina“, „Ruka pozitivních a negativních vlastností“, „Sousoší třídy“, „Fotografie (jak to ve skupině vypadá?)*“.⁶¹ Další hrou je i hra „Dotkni se toho, kdo (tě uklidňuje, kdo tě rozesměje, komu důvěřuješ)“.

Pro představu si uvedeme dvě z těchto her. První hrou je hra „Klubíčko“. Je to přibližně desetiminutová hra, která výrazně posiluje kolektivní myšlení a pozitivní vztahy mezi dětmi. Děti se posadí do kroužku a vyučující mezi ně hodí klubíčko. Děti mají za úkol vždy klubíčko někomu hodit a zdůvodnit, proč ho hodil zrovna jemu. Dítě tedy chytí klubíčko a musí ho hodit někomu dalšímu se slovy: „Házím klubíčko Veronice, protože...“, „Házím Ti klubíčko, Verunko, protože...“. Předpokládá se, že když děti hodí někomu klubíčko, budou říkat jeho pozitivní vlastnosti. Házením vzniká postupně pavučinka, kterou může učitel stále komentovat a ukázat na ní, že i v mezilidských vztazích se jedná o neustálou „pavučinu“. V této hře se nevyskytují úskalí, třídního outsidera může vtáhnout do hry sám pedagog.

Druhá hra se nazývá „Květina-bodlák“. Přibližně dvacetiminutová hra „Květina“ opět výrazně posiluje kolektivní myšlení a pozitivní vztahy mezi dětmi. Děti sedí v kruhu. Učitel přinese květinu a dá ji jednomu dítěti. To má za úkol květinu předat dál se slovy: „Předávám květinu Terezce, protože...“ a ocení pozitivní vlastnost dítěte, zásluhu či dovednost. Později je lepší používat přímé oslovení: „Předávám Ti květinu, Terezko, protože...“. Tato hra má i svou variantu „Bodlák“, kdy děti uvádí negativní vlastnost dítěte, kterému bodlák předávají. Zde už jde ale o citlivou záležitost, která by

---

⁶¹ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 237.

měla být hrána pouze v klidném a bezpečném prostředí. Děti by měly používat formulaci: „Mám tě rád, a proto mě na Tebe mrzí...“.

2.) Práce s osobním teritoriem

Tato práce se používá pro zmapování osobních a vzájemných hranic mezi žáky. Jde o regulaci vzdálenosti s ohledem na pocit bezpečí.

3.) Arteterapie

Arteterapie zaměřená na orientaci ve vztazích ve skupině nám ukazuje vztahy pomocí kresby či obrazu. Může se jednat například o společnou kresbu domu.

4.) Pohybové „testy“ osobnosti, sociologické sondy ve třídě

Vlastnosti, hodnoty, problémy i postoje dětí měříme pomocí vzdáleností, kroků apod. *„Patří sem techniky, jako je například mapa osobnosti, vzdálenost od vyřešení problému šikanování, pohybový test postojů k menšinám a násilí, rozložení vybraných charakteristik ve skupině - optimista versus pesimista, uzavřený versus společenský atd.“*⁶²

5.) Řešení morálních dilemat, modelových a zátěžových situací

Jde o scénáře zaměřené na problematiku šikanování, o hry s morálním nábojem. Z těchto technik si uvedeme například techniku sedm handicapů, transplantační komise, Abighail, Humanus, záchrana před žraloky, architekti a pyrotechnici apod.

---

⁶² KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s 238.

6.) „Obyčejné“ pozorování prvního vytváření kruhu ve třídě se zaměřením na neverbální projevy dětí

V této technice jde o to, pozorovat děti při tvorbě kruhu. Pozorujeme například, kdo sedí „mimo“ kruh, kdo sedí vedle koho, kdo se na koho dívá, když mluví. I z těchto projevů můžeme poznat, jaké jsou vztahy ve skupině.

7.) Metody tužka a papír

Při těchto metodách žáci nevyjadřují své názory pohybem, ale pomocí záznamových archů či volných papírů. Tyto techniky pomáhají pedagogovi odkrýt, jací žáci se v rámci třídní skupiny nacházejí v problémových sociálních rolích. Patří sem například metoda „Pyramida“, „Parcely mé postavy“, „Obláčky“, „Deset situací“ a další.

„Deset situací“ je metoda, kdy zjišťujeme názory dětí na jejich spolužáky. Je uvedeno deset situací-příběhů, kterým chybí hlavní hrdina. Úkolem dětí je hlavního hrdinu doplnit. Může se jednat například o tyto příběhy: *„Učitel je k nějakému žákovi nespravedlivý, jediný spolužák se jej zastane, bude to..., Miss třídy vyhraje jedna Vaše spolužačka a bude to..., atd. „* Touto metodou učitel zjistí například neformálního vůdce skupiny, kdo je pro žáky přitažlivý, kdo má vysoké sebehodnocení, komu se nedá věřit atd.

Při metodě „Obláčky“ dostane každé dítě obrázek, na kterém je sluníčko a sedm obláčků. Začne se povídáním, že každý z žáků je sluníčko a proto si mají dokreslit oči, nos a pusinku a vepsat své jméno. Dále se mají žáci rozmyslet, koho by chtěli mít u sebe na nebi, aby jim tam bylo hezky. Do každého obláčku napíšou jméno svého spolužáka, kterého by chtěli na nebi mít. Poté říkají, koho by chtěli u sebe mít. V kruhu postupně říkají: *„ Na své nebe jsem si pozval/a...“* a jmenují některého svého spolužáka. Ten si vždy, když ho někdo přizve na své nebe, udělá z druhé strany svého obrázku čárku, aby věděl, kolik dětí by ho chtělo mít na svém nebi. Každé dítě řekne vždy jen jednoho spolužáka a pokračuje dítě další. Takto proběhne všech sedm kol, kdy všechny děti zveřejní své preference. Na konci se učitel ptá, komu dělalo potíže napsat, koho má rád, kdo byl zklamaný a kdo cítí radost. Aby se předešlo zklamání třídního outsidera, může hrát pedagog také a napsat si ho do svého obláčku.

B) Testová diagnostika

Tato diagnostika používá ke zmapování situace ve skupině testové a dotazníkové formy, které obsahují úkoly a otázky sociometrického charakteru, jimiž se zjišťují pracovní a kamarádské vztahy ve třídě a také negativní působení některých žáků v třídním kolektivu. Sociometrickými metodami se zjišťují sociální vztahy ve skupinách nebo sociální status jednotlivce ve skupině

V Čechách se používají dvě varianty dotazníků. „ *V první variantě se pracuje s Dotazníkem o šikaně (Kolář, 2001, 2005), přeloženém a pro naše podmínky upraveným dotazníkem Olweuse (Říčan, 1994, Říčan, Janošová, 2009). Ve druhé variantě se používá metoda Dotazník specifických sociálních rolí (Kolář, 1989, 2007), Peer-nomination (Říčan, Janošová, 2006; I.Čermák, 2004 modifikoval tento dotazník G.V.Caprari pro potřeby Pedagogicko-psychologické poradny Vyškov).*“⁶³

Jako další z těchto testových metod si můžeme jmenovat dotazník D1 (vytvořený N.Martinovou, R.Braunem a P.Doleželem), B3 a B4 (oba od R. Brauna), Krkovičkův test agresivity, Ostrov naší třídy, Ščepichinův test barevného sémantického diferenciálu a test barevných čtverců, Doleželův test sémantického výběru, nedokončené věty, techniku nedeslaného dopisu agresora a svědka oběti atd... Základní sociometrickou technikou je sociometrický průzkum, který zjišťuje názory členů skupiny na své vlastní postavení ve skupině, na postavení ostatních členů ve skupině a na vlastní vztahy k ostatním členům skupiny.

Tyto testové metody lze rozdělit na standardizované testy a dotazníky a jiné metody, které doplňují testovou diagnostiku.

---

⁶³ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s 239.

Standardizované testy a dotazníky⁶⁴:

1.) SO-RA-D (Hrabalův sociometrický test)

Ačkoli jsme se již o SO-RA-Du zmiňovali, pro přehlednost uvádíme informace o tomto dotazníku i v této kapitole. SO-RA-D neboli Hrabalův sociometrický ratingový dotazník je jedna z nejpoužívanějších metod testové diagnostiky. Jeho pomocí se provádí sonda do struktury interpersonálních vztahů, zvláště zjišťování pozic jedinců z hlediska vlivu a oblíbenosti. Každý žák hodnotí své spolužáky pomocí pětistupňové škály z hlediska vlivu ve skupině a z hlediska toho, jak jsou mu sympatičtí. Znamka 1 znamená největší míru vlivu a oblíbenosti, známka 5 míru nejmenší. Toto známkové hodnocení je ještě doplněno krátkým zdůvodněním hodnocení. Pomocí tohoto dotazníku máme možnost získat podrobnou a komplexní mapu vztahů členů skupiny.

Při využití této nepřímé metody případní agresori ani nepoznají, co se tímto dotazníkem vyšetřuje. Proto je tato metoda účinná nejen u dětí, ale i mládeže a dospělých jedinců. Výsledky tohoto dotazníku se zpracovávají číselně, formou matice a formou sociogramu.

Tento dotazník ale bohužel neumí zjistit, zda se jedná o šikanování či nikoliv, kdo je agresorem, kdo obětí, nepozná, jaké normy jsou ve třídě vyznávány.

2.) Dotazník specifických sociálních rolí (DSSR)

Abychom se dozvěděli o šikanování ve třídě více, používá se tzv. Dotazník specifických sociálních rolí ve skupině, jehož autorem je Michal Kolář. Tato metoda je v podstatě metodou „Hádej, kdo to je? (Guess Who)“. Měří pověst žáků u jejich spolužáků, pomocí otázek typu: „Kdo ubližuje slabším?“, „Kdo je přátelský?“, „Kdo tě

---

⁶⁴ POSPÍŠILOVÁ, M. Zkušenosti s péčí Pedagogicko-psychologické poradny Vyškov o oběti šikanování a agresory. IN: KOLÁŘ, M. *Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004*. Praha: Společenství proti šikaně, 2004, s. 48-49.

umí rozesmát?“... Tyto otázky jsou cíleně zaměřené na odhalení osoby, která odpovídá chování popsanému v daných otázkách.

Sestavení dotazníku se mění podle toho, co chceme v tu danou chvíli sledovat a podle věku zkoumaných osob. Z výsledků lze odhadnout, kdo šikanuje, kdo je oběť, jakou úlohu hrají v šikanování ostatní členové skupiny, zda jsou ve skupině osoby, které mohou být oporou při změně k dobrému, jaké normy si skupina osvojila a jaké postoje zaujímají žáci k šikanování.

3.) Dotazník B3

Dalším příkladem sociometrického testu je Dotazník B3, který je využitelný od 4. třídy ZŠ. Tento dotazník funguje na principu získávání kladných a záporných voleb od spolužáků. Na závěr se všechny volby sečtou a žáci se seřadí od těch, u kterých převažují kladné volby po ty, u kterých převažují volby záporné.

4.) Naše třída

Často se také využívá metody „Naše třída“. Jejím cílem je zjistit ve třídě míru spokojenosti, hádek, soutěživosti, obtížnosti učení a soudržnosti třídy.

5.) Peer-nomination

Tato metoda se používá k odhalování či identifikaci potenciálních či reálných agresorů, obětí, ale i k identifikaci hvězd třídy, pomahačů, vůdce třídy i rolí ostatních členů skupiny. Funguje na principu metody „Hádej, kdo to je?“, s tím rozdílem, že žáci zde uvádějí tři jména. Dotazník je tvořen patnácti otázkami, přičemž tři otázky mají vést k odhalení agresora, tři k odkrytí oběti, další tři ke zjištění okrajového člena skupiny (neoblíbeného), tři k vyhledání pomahačů, dvě otázky jsou položeny tak, aby se zjistilo, kdo je hvězdou třídy a poslední otázka vede k identifikaci vůdce celé skupiny.

Doplňující metody

Ve škole lze provádět diagnostiku i pomocí vlastních dotazníků. Takové dotazníky jsou tvořeny otázkami, dle kterých zjistíme socioprefereční vztahy. Mohou to být otázky typu: „S kým bys šel rád na oběd?“, „S kým bys jel rád na výlet?“, atd. Takové otázky by měly vycházet z reality a měly by být přizpůsobeny věku zkoumaných osob.

Mezi doplňující metody můžeme někdy řadit i Hodnotový dotazník, Dotazník morálního usuzování a další.

2.7.5.2 Základní intervenční program

2.7.5.2.1 Základní prostředky ke změně

„Nejúčinnější cesta ke zvládnutí cíle programu je komunitní model práce. Z tohoto důvodu byly do programu zařazeny jeho významné součásti. Především je to třídní setkávání jednou týdně zaměřené na práci se skupinovou dynamikou, základní komunitní pravidla, specifická pravidla – třídní charta proti šikanování a spoluspráva.“⁶⁵ Důležité k tomu, aby došlo ve skupině ke změně, je jejich včlenění do organismu třídy.

A) Třídní setkávání a práce se skupinovou dynamikou

Pro zavedení základního intervenčního programu je nutné domluvení pravidelných setkání třídy. Čas těchto setkání se věnuje výhradně intenzivní léčbě vztahů, tedy práci se skupinovou dynamikou.

---

⁶⁵ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 244.

Aby měla setkání smysl a tedy plnila léčbu, je nutné domluvit s dětmi změnu dosavadního interakčního prostředí. Mělo by jít o změnu vedení, pravidel, prostorového uspořádání a podpůrných rituálů.

1.) Prostorové uspořádání

Ve smyslu prostorového uspořádání je myšleno zavedení kruhu. V kruhu jsou si všichni rovni, vidí na sebe, mohou si mezi sebou popovídat. Tímto uspořádáním lze dosáhnout pocitu soudržnosti.

2.) Podpůrný rituál

Praktické je zavedení podpůrného rituálu, každé sezení má tedy svou strukturu. Opěrnými body dle Koláře by mělo být 1.) zahájení, 2.) hry, 3.) téma dne, 4.) runda připomínek a dotazů.

Zahájení

V této fázi programu přivítáme děti a seznámíme je s programem sezení. Dobré je si hned na začátku zahrát nějakou hru. Dobré je i nějaké dítě pochválit, za splnění určitého úkolu a odměnit je například písničkou.

Hry

Abychom mohli využívat her, musíme znát jejich praktické využití. Hry jsou důležité pro nácvik nového chování a pro děti jsou zábavné a zajímavé. Tyto hry můžeme použít při zahájení, ale i kdykoli během sezení.

Neměly by být do sezení zařazovány hry, které vedou k vítězství či porážce, nebo které by děti rozdělovaly na silné a slabé. Mělo by jít o hry, které podporují soudržnost skupiny. I při těchto hrách může dojít k agresivním projevům, takové je potřeba okamžitě zarazit.

Téma dne

Tématem dne bude v našem případě cokoli, co se vztahuje k hlavnímu problému třídy – k šikanování. Žákům zadáváme úkoly a otázky. Hledání odpovědí a řešení úkolů může probíhat pomocí diskuse, nebo neobvyklou formou, například pomocí technik s herními prvky (hodnotící vláčky, kresba ruky,...).

Runda připomínek a dotazů

V této části sezení mohou děti sdělovat ostatním cokoli. Mohou chválit, ale i kritizovat, navrhopvat změny, ptát se na to, co je zajímavá, vyprávět své zážitky. Musíme dbát ale na to, aby všechna sdělení probíhala slušnou formou. Připomínky se dělají formou částečně dobrovolné rundy, ale i formou povinné rundy. Dítě tak ví, že bude tázáno a svou připomínku si připraví.

3.) Demokratický duch vedení a pravidla komunity

K efektivnější léčbě nakažené skupiny je třeba, aby se problém šikanování řešil s dětmi pomocí demokratického vedení. Účinnější je totiž dosáhnout dohody, než si příkaz autoritativně prosadit.

„ *K demokratickému způsobu vedení setkání zásadně napomáhá navození postupného přijetí komunitních pravidel.*“⁶⁶ Těmito pravidly jsou například aktivní účast, včasný příchod, ukázněnost, závaznost komunitního rozhodnutí, otevřenost, pravdomluvnost. Práce začne být účinnou, až když děti přijmou tato pravidla za svá. Aby měla pravidla smysl a děti je braly vážně, musí platit jak pro ně tak pro dospělé.

Důležité je také pravidla řádně vysvětlit nejen na začátku, ale i v průběhu dalších sezení. Tato pravidla mohou být časem doplněna nebo pozměněna.

---

⁶⁶ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 247.

B) Třídní charta proti šikanování

Komunitní pravidla jsou základními obecnými pravidly podporující komunikaci a spolupráci, zatímco třídní chartou proti šikanování jsou myšlena pravidla specifická zaměřená na zabránění šikany. Charta podporuje děti k tomu, aby šikanu viděly jako celoskupinový problém, nepřehlížely ji, aby viděly násilí z pohledu „zákona“ (řádu třídy).

Tajemstvím úspěchu třídní charty proti šikanování je její vytváření. Chartu totiž sepisují nejen učitelé, ale také žáci. Jedná se v podstatě o smlouvu mezi žáky, učiteli i rodiči, která má zamezit vzniku šikany na jejich škole. Po sepsání smlouvy je předložena k podpisu žákům, rodičům i učitelům. Všichni se zaručí, že budou pravidla uvedená ve smlouvě ctít a dodržovat.

Vytváření takové charty má několik kroků. Prvním je brainstorming jednotlivců, tzn., že každý žák napíše pravidla a požadavky, jak by chtěl, aby se k němu ostatní členové skupiny chovali. Poté jsou žáci rozděleni do skupin a domluví se na výběru, případně na úpravě pravidel. Dalším krokem je zvolení mluvčích skupin, kteří pravidla seřadí podle důležitosti a z prvních pěti až deseti vytvoří výslednou chartu proti šikanování. Po vytvoření charty následuje diskuse a případně může dojít k úpravě charty. Nakonec jsou stanovena konkrétní potrestání při nedodržení úmluvy charty (Příloha č. 3).

C) Spoluspráva

Pro nastolení ozdravujících změn ve skupinových normách a postojích je důležité uplatnit spolusprávu. Fungující spoluspráva je velmi výhodná nejen pro učitele, ale i pro ostatní členy skupiny.

Vytvoření spolusprávy předchází výběr vhodných kandidátů. Z těch musíme vyřadit jak agresory, jejich kamarády, tak ty, kteří jsou podle DSSR negativně laděnými osobnostmi. Pomocí veřejného hlasování se z osmi kandidátů vybere pět členů, kteří si rozdělí práci, role, úkoly a zvolí si svého předsedu.

Fungování spolusprávy vyžaduje, aby se členové scházeli a řešili smysluplné úkoly. Členové spolusprávy mají svá práva, ale i povinnosti.

2.7.5.2.2 Náčrt programu

Základní intervenční program má čtyři etapy. Každá etapa má svůj smysl. Blok A se věnuje diagnostice, blok B navození podpůrné atmosféry a motivování žáků ke spolupráci, blok C je zaměřen na poskytnutí pomoci a intervence a v bloku D se zhodnocuje situace a případné předání skupiny třídnímu učiteli. Jednotlivé etapy jsou rozděleny do potřebného počtu sezení.

ZIP zahrnuje většinou pět sezení, ale tento počet může být buď snižován, nebo zvyšován podle potřeby. Setkání se opakují pokud možno po týdnu a trvají alespoň 90 minut kromě prvního sezení, které bývá kratší.

„Pro vytvoření konkrétního programu musíme brát v potaz stadia vnitřního vývoje šikanování, závažnost agrese vůči obětem, věk žáků, typ školy, prostředí, čas, technické možnosti, zvláštnosti skupiny a její aktuální stav a možnosti průvodce programem.“⁶⁷

Dle zjištění těchto dílčích informací vytváříme následně základní intervenční program.

---

⁶⁷ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 253.

2.8 Instituce a osoby, které zabezpečují účinné fungování systému prevence

„Do systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy patří jednotlivé instituce a organizace veřejné správy a další subjekty.“⁶⁸ Nejvýznamnějšími institucemi, které hrají roli v systému prevence, jsou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jeho vybrané přímo řízené organizace, odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech (s platností od 1.1.2001), základní, střední a speciální školy, školní družiny, školní kluby, domovy mládeže, střediska pro volný čas dětí a mládeže, pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

„Páteř systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy tvoří: odborný pracovník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, krajský školský koordinátor prevence, okresní metodik prevence a školní metodik prevence. Činnost institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je provázána s činností institucí v působnosti dalších resortů, které prevenci realizují nebo na její realizaci participují. Zásadní význam pro prevenci mají i nevládní organizace, které vhodnou formou doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů.“⁶⁹

Každá vybraná instituce musí plnit jí předem dané úkoly, aby systém prevence účinně fungoval.

2.8.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)

„Ministerstvo v oblasti prevence rizikových projevů chování plní několik důležitých úkolů. Jednak je to stanovování základních strategií v daných oblastech, stanovení priorit na budoucí období, podpora vytváření vazeb a struktury subjektů realizujících či spolupodílejících se na vytyčených prioritách a v neposlední řadě

---

⁶⁸ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č. j. 24 246/2008-6 [online]. [cit. 11. 01. 2012]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/.../> Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování.

⁶⁹ Tamtéž.

*podpora vytváření materiálních, personálních a finančních podmínek nezbytných pro vlastní realizaci prevence ve školství.*⁷⁰

MŠMT zodpovídá za koncepci, obsah a koordinaci v oblasti specifické primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Zpracovává metodické, koncepční i další materiály související s problematikou prevence rizikového chování na školách. Mezi jeho činnosti patří vytváření podmínek pro uskutečnění resortního systému prevence na úrovni národní a to v oblasti metodické i legislativní, každoroční vyčlenění finančních prostředků na prevenci v resortu školství, mládeže a tělovýchovy, vytváření interaktivního informačního systému pro činnost resortního systému prevence, vytvoření a koordinace Pracovní skupiny specifické primární protidrogové prevence a Pracovní skupiny specifické primární prevence kriminality a ostatních rizikových projevů chování, koordinace činností přímo řízených organizací (Výzkumného ústavu pedagogického, Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, Institutu dětí a mládeže a Center pro další vzdělávání pedagogických pracovníků) v oblasti prevence a využití jejich odborných znalostí v oblasti metodické, vzdělávací, v oblasti výzkumu a metodologie. V oblasti kontrolní užívá poté odborného potenciálu České školní inspekce.

Na horizontální úrovni spolupracuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy s dalšími ministerstvy (Ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo vnitra, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo obrany), ale i s neresortními orgány jako je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při ministerstvu vnitra. Dále spolupracuje s ostatními přímo řízenými organizacemi, s nestátními neziskovými organizacemi, s vysokými školami a dalšími organizacemi.

Na vertikální úrovni MŠMT upevňuje fungující síť koordinátorů a metodiků prevence (krajští školští koordinátoři prevence, metodici prevence, školní metodici prevence).

---

⁷⁰ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012* [online]. [cit. 14. 12. 2012].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20270>.

2.8.1.1 Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže je dokumentem, který se věnuje prevenci jak sociálně patologických jevů, tak prevenci protidrogové. „Strategie vychází ze závěrů pravidelných jednání s krajskými školními koordinátory prevence a metodiky prevence, z dlouhodobých cílů stanovených strategiemi neresortních orgánů a ze zkušeností s naplňováním koncepcí prevence zneužívání návykových látek a dalších rizikových projevů chování u dětí a mládeže na období 1998-2000, 2001-2004 a 2005-2008.“⁷¹

Podává zprávu jak o realizaci předešlé strategie (z let 2005-2008), tak klade cíle, které se musejí splnit v následujících letech. Uvádí cílové skupiny, na které se musí preventivně působit, vymezuje úkoly primární prevence a určuje, kdo má za úkol spolupracovat na těchto úkolech, vysvětluje pojem prevence. Dále analyzuje, co pozitivně a co negativně ovlivnilo vývoj realizace prevence v letech 2005-2008 a uvádí i možné příležitosti ale i hrozby, které mohou ovlivnit další vývoj v oblasti prevence.

2.8.1.2 Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Cílem Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení je informovat o závažnosti šikany, ale také poskytovat informace o prevenci a řešení šikany na školách.

---

⁷¹Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012 [online]. [cit. 14. 12. 2012].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20270>.

„Tento metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných MŠMT. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.“⁷²

V Metodickém pokynu je vymezen pojem šikany, jsou zde popsány její projevy, je zde vymezeno, kdo je za řešení šikany zodpovědný, co je jeho úkolem, jak musí škola postupovat v případě zjištění šikany na škole, s kým musí spolupracovat atd.

Školám je metodickým pokynem také dána povinnost vytvořit si vlastní Program proti šikanování, který se stává poté součástí Minimálního preventivního programu školy. V tomto programu je také uveden tzv. krizový plán, podle kterého se postupuje v případě objevení šikany na škole.

2.8.1.3 Rámcový vzdělávací program

Tento program definuje spolu s Národním programem pro rozvoj vzdělání (tzv. Bílou knihou) nejvyšší úroveň vzdělání. V roce 2004 byl schválen nový princip v politice vzdělávání žáků od 3 do 19 let, který změnil systém kurikulárních dokumentů, které jsou nyní utvářeny na úrovni jak státní - v podobě Národního programu vzdělávání a rámcových vzdělávacích programů (RVP), tak školní – v podobě školních vzdělávacích programů (ŠVP).

I v Rámcovém vzdělávacím programu jsou uvedeny cíle, které jsou spojeny i s prevencí negativního jednání a chování žáků. Takovými cíli je učení se být adekvátně sebevědomým, přijímat zodpovědnosti za vlastní myšlenky, jednání, chování i cítění. Jak jsme si uvedli, adekvátně sebevědomý jedinec většinou nemá zájem na tyranizování slabších jedinců. Také člověk, který cítí zodpovědnost za své činy, si asi násilné chování odpustí. Cílem je také naučit děti, aby respektovaly lidský život a jeho trvání, aby respektovaly identitu ostatních lidí, aby se oprostily od xenofobie, intolerance, rasismu, etnické, náboženské i jiné nesnášenlivosti. Naučit je slušnému a odpovědnému

---

⁷² *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č. j. 24 246/2008-6 [online]. [cit. 11. 01. 2012]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/.../ Metodicky pokyn k prevenci a reseni sikanovani>.*

chování, které je v souladu s morálními zásadami a pravidly společenského chování. To vše uvádí Rámcový vzdělávací program jako cíle vzdělávání středního školství.

2.8.2 Odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu

Odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu se zabývá koordinací činností jednotlivých institucí systému prevence v rezortu školství, mládeže a tělovýchovy na krajské úrovni. Zajišťuje splnění úkolů a záměrů, které jsou obsaženy v Koncepti prevence resortu, s ohledem na specifickou podmínku kraje. Zabývá se vytvářením a kontrolou plnění podmínek pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách a školských zařízeních na úrovni kraje. Zajišťuje funkční systém vzdělávání pedagogických i dalších pracovníků školství na úrovni kraje. Do krajských programů školství zařazuje témata týkající se prevence. Úzce spolupracuje nejen s institucemi dalších rezortů (krajským protidrogovým koordinátorem, popř. okresním protidrogovým koordinátorem, managerem Komplexních součinnostních programů prevence kriminality, Policií ČR, Okresní hygienickou stanicí, zdravotnickým zařízením atd.), které realizují prevenci na krajské úrovni, ale i s nevládními organizacemi. V rámci odboru školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu je pověřena vhodná osoba funkcí „krajského školského koordinátora prevence.“ Odbor školství, mládeže a tělovýchovy krajského úřadu zajišťuje podmínky pro činnost okresních metodiků preventivních aktivit v pedagogicko-psychologických poradnách nebo ve střediscích výchovné péče. Při realizaci preventivních aktivit spolupracuje s právníky a fyzickými osobami, které splňují požadovaná kritéria.

2.8.2.1 Krajský školský koordinátor prevence

Jeho povinností je podílení se na vytváření a inovaci krajské koncepce a programu prevence. Při této činnosti spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem, popř. okresním protidrogovým koordinátorem, krajskou, popř. okresní protidrogovou komisí, managery Komplexních součinnostních programů prevence

kriminality a dalšími subjekty podílejícími se na prevenci v rámci kraje. Přitom uplatňuje naplňování úkolů a záměrů obsažených v Koncepti prevence v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Monitoruje situaci v oblasti prevence ve školách a školských zařízeních v okrese, koordinuje preventivní aktivity škol a školských zařízení ve spolupráci s okresními metodiky preventivních aktivit, pomáhá zajistit aktivity společné pro více školských subjektů. Spolu s okresními metodiky preventivních aktivit zajišťuje pravidelné pracovní porady školních metodiků prevence z krajských škol a krajských školských zařízení a aktivně se porad účastní. Provádí také kontrolu naplňování Minimálních preventivních programů a připravuje jejich vyhodnocení i vyhodnocení dalších aktivit škol a školských zařízení v oblasti prevence v kraji. Dle výsledků vyhodnocení navrhuje inovace v krajské koncepci a programu prevence, které poté předkládá prostřednictvím hejtmána krajského úřadu Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Jeho úkolem je také sumarizace návrhu na financování Minimálních preventivních programů a dalších preventivních aktivit ze státních zdrojů, spolupráce s odborem pověřeným koordinací prevence na MŠMT. Krajský školský koordinátor prevence je členem Krajské protidrogové komise a Koordinační komise pro poskytování poradenských služeb.

2.8.3 Okresní metodik preventivních aktivit

Vykonává svou činnost v pedagogicko-psychologické poradně nebo středisku výchovné péče. Ručí za jednotlivé minimální preventivní programy škol a školských zařízení na úrovni okresu. Spolu s krajským školským koordinátorem prevence organizuje pravidelné pracovní porady školních metodiků prevence jednotlivých typů škol a zařízení na úrovni kraje a svolává pravidelné operativní porady pro instituce na úrovni okresu. Pro školní metodiky prevence zavádí pravidelné konzultační hodiny. Formou osobních návštěv pomáhá škole při řešení aktuálních problémů souvisejících s výskytem drogového experimentu, šikany apod. Průběžně mapuje výskyt sociálně patologických jevů na školách a ve školských zařízeních v okrese, je členem Koordinační komise pro poskytování poradenských služeb v okrese, vypracovává spolu s krajským školským koordinátorem prevence podklady pro výroční zprávy či jiná

hodnocení a s ním i stanovuje priority v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje. Je povinen se v oblasti prevence dále dozdělovat. Za účelem výměny zkušeností okresních metodiků v rámci ČR se účastní pravidelných setkání okresních metodiků preventivních aktivit, která jsou organizována MŠMT, krajským školským koordinátorem, Institutem pedagogicko-psychologického poradenství, resp. Školskými poradenskými a preventivními zařízeními. Jeho povinností je také spolupráce s pedagogickými fakultami v oblasti vzdělávání školních metodiků prevence v rámci Národních vzdělávacích osnov.

2.8.4 Škola, ředitel školy a školského zařízení

Škola má jednoznačnou odpovědnost za své žáky a je povinna zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit.

Úkolem ředitele školy je vytvořit podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Musí zabezpečit poskytování poradenských služeb ve škole a školském zařízení. Zabývá se koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu, začleňuje Školní preventivní program do osnov a učebních plánů školního vzdělávacího programu školy. Je povinen řešit aktuální problémy související s výskytem sociálně patologických jevů na škole. Je pověřen jmenováním školního metodika prevence. Vytváří podmínky pro další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence a pro jeho činnost s žáky a zákonnými zástupci žáka. Zajišťuje vzdělávání v oblasti prevence i pro další pracovníky školy a školského zařízení. Zajímá se o efektivitu jednotlivých preventivních aktivit, zajišťuje pravidelné vyhodnocení Minimálního preventivního programu a z jeho výsledků vyvozuje následná opatření. V řádu školy nebo školského zařízení ošetřuje potírání projevů rasismu a šikany.

2.8.4.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program je dokument, který si každá škola vytváří sama na základě Rámcového vzdělávacího programu, který vydává MŠMT a který je pro všechny školy závazný. Jak jsme si napsali výše, v rámci vyučování musí docházet i k preventivním aktivitám, jako je budování adekvátního sebevědomí, ale i tolerance k ostatním. Škola tedy musí brát tyto cíle v potaz a uvést je ve svém ŠVP.

2.8.4.2 Program proti šikanování

Program proti šikanování vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6. Tento program obsahuje i tzv. krizový plán, podle kterého se jedná v případě zjištění šikany na škole. Program proti šikanování je součástí školního Minimálního preventivního programu.

Cílem tohoto programu je vytvořit ve škole bezpečné prostředí a co nejdříve odhalit a efektivně řešit šikanování. Na tvorbě a realizaci Programu proti šikanování se podílí výchovný poradce, školní metodik prevence, ale i ostatní pedagogičtí pracovníci školy a školského zařízení. Za realizaci programu je odpovědný ředitel školy.

2.8.5 Školní metodik prevence

Školní metodik prevence se zabývá přípravou a zaváděním Minimálního programu na škole či ve školském zařízení, tento program může dle potřeb inovovat. Dále se podílí na jeho realizaci a vyhodnocení jeho účinnosti. Ostatním pedagogům i pracovníkům školy a školského zařízení poskytuje odborné informace z oblasti prevence. Navrhuje vhodné odborné a metodické materiály a pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit. Podává návrhy cílených opatření k odhalování sociálně patologických jevů na škole.

Spolupracuje s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, se zařízeními realizující vzdělávání v oblasti prevence a s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže. Zpracovává podklady o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence. Pravidelně se účastní porad organizovaných okresním metodikem preventivních aktivit či krajským školským koordinátorem prevence.

2.8.6 Třídní učitel

Třídní učitel má za úkol spolupracovat se školním metodikem prevence na zachycování varovných signálů. Dalším jeho úkolem je podílení se na realizaci Minimálního preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě. Pracuje na vytváření pozitivních vztahů ve skupině a na bezpečné atmosféře ve třídě. Ručí za spolupráci školy se zákonnými zástupci žáků. Postupně si získává přehled o osobnostních zvláštностech žáků i o jejich rodinném prostředí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 Výzkum prevence šikany na středních školách

3.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem této diplomové práce je zmapování prevence šikany na středních školách, tj. jak na školách realizují prevenci vzniku tohoto sociálně patologického jevu. Zmapování situace na školách je prováděno pomocí dotazníků a hledáním informací na webových stránkách těchto škol.

Praktická část diplomové práce je tvořena výzkumným šetřením. To bude provedeno prostřednictvím vyhodnocení informací získaných z webových stránek škol a prostřednictvím vyhodnocení dotazníků, vyplněných výchovnými poradci či školními metodiky prevence. Výzkumné šetření bylo provedeno na gymnáziích a na středních školách s maturitními a zároveň učňovskými obory, ve třech různých krajích.

Výzkum je veden za účelem zjištění, jak se školy věnují prevenci a jakým způsobem ji realizují na škole, tedy jaké používají metody práce s dětmi, jaké druhy aktivit (přednáška, seminář,...), zda je školám poskytována pomoc „zvenčí“, v případě, že ano, jaké instituce jim pomáhají zdarma a jaké instituce škola využívá za poplatek. Cílem je také zjistit, jak škola využívá dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) zaměřeného na prevenci šikany na středních školách, zda k takovému dozdělávání pedagogů vůbec dochází, a je-li věnováno všem pedagogickým pracovníkům, nebo pouze výchovným poradcům či školním metodikům prevence. Rozesílané dotazníky jsou zpracovány výchovnými poradci a školními metodiky, mohou být tedy zkresleny dle jejich vidění a cítění.

Dalším cílem této práce je zjistit, zda jsou rozdíly v realizaci prevence mezi středními školami s maturitními a zároveň učňovskými obory a gymnázii.

3.2 Použité výzkumné metody

Výzkumné šetření, které se týkalo tématu prevence šikany na středních školách, bylo prováděno pomocí anonymního dotazníku, který je součástí přílohy této diplomové práce, a následného zjišťování doplňujících informací na webových stránkách škol. Respondenti byli ujištěni, že dochází k anonymnímu sběru dat, a tedy byla větší šance, že zodpoví otázky dle pravdy. K výzkumu byl použit nestandardizovaný dotazník, který byl vytvořen pouze za účelem vypracování této diplomové práce.

Sběr dat byl uskutečňován na středních školách a gymnáziích v zimních měsících školního roku 2012/2013. Dotazníky byly vyplňovány výchovnými poradci či školními metodiky prevence.

V dotazníku byly pokládány jak uzavřené otázky, tj. takové, kde se pomocí nabídnutých variant vybírá jedna či více odpovědí, tak otevřené otázky, na které musí výchovní poradci a školní metodici prevence odpovědět pomocí vlastních slov.

Uzavřené i otevřené otázky mají řadu výhod i nevýhod. V případě uzavřených otázek je pro respondenta jednodušší dotazník vyplnit, lze jej také nasměrovat k tomu, co nás zajímá, a také celkové zpracování odpovědí je poté snazší. Nevýhodou je možnost nahodilého zaškrtnutí odpovědi, složitější tvorba takového dotazníku, ale i možnost nevystihnoutí názoru respondenta.

Oproti tomu výhodou otevřených otázek je umožnění získání odpovědi, která tvůrce dotazníku nemusela napadnout, ale také věrnější odpověď na danou otázku, jelikož není vyplňovatel omezen variantami odpovědí. Nevýhodou je ztížení zpracovávání dotazníku, neboť omezené verbální schopnosti respondentů mohou vést k nepochopení jeho odpovědi tazatelem.

Při vytváření vlastního dotazníku jsme vycházeli z výzkumného cíle. Tomu byl následně přizpůsoben i výběr otázek do dotazníku. Dotazník obsahuje 34 otázek. Ke každé otázce mohli respondenti připsat svůj názor či postřeh.

Nevýhodou dotazníkového šetření je neochota respondentů otázky zodpovědět a tedy i nízká návratnost dotazníků.

Nedílnou součástí vypracování této diplomové práce je využití internetových stránek daných škol k získání dalších informací, které se týkají tématu prevence šikany na středních školách. Při této metodě je výhodou, že již není potřeba bojovat s neochotou respondentů. Bohužel většina škol neuvádí na svých stránkách podstatné

informace, které se týkají školy. Někdy není k dispozici ani výroční zpráva ani minimální preventivní program.

3.3 Charakteristika výzkumného prostředí

Z etického, ale i praktického hlediska se v této diplomové práci neuvádějí přesné názvy zkoumaných škol, místo toho jsou zde uvedeny informace o tom, zda se jedná o gymnázia či „integrované“ střední školy, tj. školy, na kterých probíhají zároveň maturitní i učňovské obory, v jakém kraji a v jak velkém městě se školy nacházejí, kolik žáků navštěvuje tuto školu, do kolika tříd jsou žáci rozděleni a kolik vyučuje na této škole pedagogů.

3.3.1 Škola „A“

Jedná se o jazykové gymnázium, které se nachází v Jihočeském kraji, ve městě s počtem obyvatel do 5 tisíc. Na školu dochází 193 žáků, kteří jsou rozděleni do 8 tříd. Ti jsou vyučováni devatenácti učiteli, včetně ředitele školy a zástupkyně ředitele.

3.3.2 Škola „B“

Škola „B“ je gymnázium, které se nachází v Jihomoravském kraji, ve městě s počtem obyvatel nad 100 tisíc. 120 žáků, kteří navštěvují toto gymnázium, je rozděleno do 8 tříd. Na této škole vyučuje také devatenáct učitelů, včetně ředitelky školy a zástupce ředitelky.

3.3.3 Škola „C“

Toto gymnázium se nachází v Praze, tedy ve městě s počtem obyvatel nad 100 tisíc. Školu navštěvuje 257 žáků, kteří jsou rozděleni do 9 tříd. Na tomto gymnáziu vyučuje 24 učitelů, včetně ředitelky a zástupce ředitelky.

3.3.4 Škola „D“

Jedná se o gymnázium v Jihočeském kraji, nacházející se ve městě s počtem obyvatel 5 až 10 tisíc. Na této škole studuje 335 žáků ve 12 třídách. Pedagogický sbor je tvořen 26 učiteli, včetně ředitelky a zástupce ředitelky.

3.3.5 Škola „E“

Jde o integrovanou střední školu, která se nachází v Jihomoravském kraji, ve městě s počtem obyvatel od 5 do 10 tisíc. S počtem žáků 648 je největší školou, která je tomuto výzkumu podrobena. Celkem je na škole 26 tříd. Na této škole pracuje 73 učitelů, včetně ředitele a dvou zástupců ředitelky.

3.3.6 Škola „F“

Škola „F“ označuje střední odbornou školu a střední odborné učiliště, které je situované v Jihočeském kraji, ve městě s počtem obyvatel od 5 do 10 tisíc. Na této škole je zapsáno 400 žáků, kteří jsou rozděleni do 13 tříd. Pedagogický sbor čítá 26 učitelů, včetně ředitelky školy a zástupce ředitelky.

3.3.7 Škola „G“

Školu „G“ nalezneme v Praze, tedy městě s počtem obyvatel nad 100 tisíc. V tomto případě se jedná o střední školu a střední odborné učiliště. Školu navštěvuje 430 žáků. Ti jsou rozděleni do 17 tříd. Pracuje zde 28 učitelů, včetně ředitele školy a dvou zástupců ředitele.

3.3.8 Škola „H“

Tato střední škola s maturitními i učňovskými obory se nachází v Jihočeském kraji, ve městě s počtem obyvatel do 5 tisíc. Na škole je zapsáno 150 žáků, kteří jsou

rozdělení do 7 tříd. Vyučuje zde 17 pedagogů, včetně ředitelky školy a zástupce ředitelky.

3.4 Stanovení výzkumných předpokladů

Předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že se školy věnují prevenci minimálně jedenkrát měsíčně.

Předpoklad č. 2: Očekává se, že většina škol realizuje prevenci šikany pomocí klasických informativních přednášek a seminářů.

Předpoklad č. 3: Předpokládá se, že se na školách s učňovskými obory budou prevenci šikany věnovat stejně často jako na gymnáziích.

Předpoklad č. 4: Lze se domnívat, že většina škol zařizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Předpoklad č. 5: Lze očekávat, že škola bude při prevenci šikany spolupracovat s jinými institucemi.

3.5 Vlastní výzkum

Jak už název napovídá, tato kapitola se plně věnuje popisu situace prevence šikany na středních školách. Pro přehlednost je vlastní výzkum rozdělen na dvě části, a to na část „*Analýza dat získaných dotazníkovým šetřením*“ a na část „*Analýza dat získaných z webových stránek škol*“. Nejprve se bude tato práce věnovat zpracování dat získaných pomocí dotazníků, následně až zpracování informací uveřejněných na internetových stránkách škol.

3.5.1 Analýza dat získaných dotazníkovým šetřením

Za účelem výzkumu prevence šikany na středních školách byl vytvořen dotazník vlastní konstrukce, který obsahoval dohromady 34 otázek, přičemž poslední „otázka“ byla pouze možností pro vyjádření se výchovných poradců či metodiků prevence k celému dotazníku.

Před vlastním kladením otázek týkajících se tématu prevence šikany na středních školách, byli respondenti požádáni o vyplnění základních údajů školy. Tedy o jaký typ školy se jedná (gymnázium, střední škola) a jaké má zaměření (zemědělská, dopravní...), kolik žáků školu navštěvuje, do kolika tříd jsou žáci rozděleni, v jakém kraji se škola nachází a kolik obyvatel čítá toto město.

Po získání základních informací o dané střední škole už byly respondentům kladeny otázky vztahující se přímo na prevenci šikany.

3.5.1.1 Rozbor otázek

1. Jaké formy primární prevence využíváte u studentů na Vaší škole?

Jedná se o hlavní výzkumnou otázku. Je to polootevřená otázka, která je složena z odpovědí uzavřených i z odpovědi otevřené. V této otázce může respondent zvolit více odpovědí, a to jak odpovědi předem nabídnuté, tak má možnost připsat i svou individuální odpověď.

2. Kdo na Vaší škole realizuje preventivní programy?

Druhá otázka je uzavřená hlavní výzkumná otázka. Je zde na výběr pouze ze dvou možností.

3. Jak jsou zaměřené preventivní programy na Vaší škole?

Zde se jedná opět o otázku uzavřenou doplňkovou, nabídnuté jsou pouze dvě možnosti, přičemž mohou být zvoleny i obě najednou, protože si neodporují. Otázka

počítá s tím, že výchovný poradce či školní metodik prevence ví, co znamená specifická a nspecifická prevence.

4. Jaká je časová dotace Vámi nejčastěji využívaných jednorázových programů?

Tato doplňková otázka je opět otázkou uzavřenou, jsou zde nabídnuty čtyři možnosti odpovědi. Opět je zde možnost zvolení více odpovědí.

5. Jakou volíte organizační formu práce?

Doplňková otázka uzavřená nabízí školnímu metodikovi prevence či výchovnému poradci výběr ze tří možností odpovědi. Jde zde možnost zvolit více odpovědí najednou.

6. Jakou vyučovací metodou zprostředkováváte preventivní téma?

Jedná se o doplňkovou polootevřenou otázku, která sestává ze šesti uzavřených odpovědí a z jedné odpovědi otevřené. V této otázce může dotazovaný pedagog zvolit více odpovědí, přičemž má možnost ještě dopsat v odpovědi otevřené i to, co mu v nabízených odpovědích chybělo.

7. Máte na Vaší škole k dispozici informativní materiály, které se týkají problematiky šikanování?

Tato otázka je otázkou doplňkovou se dvěma nabídnutými možnostmi odpovědi. Obsahuje ještě podotázku, na kterou odpovídají respondenti v případě, že zvolili odpověď ano.

8. Pokud máte ve škole informativní materiály, jsou k dispozici volně nebo se vydávají či půjčují na požádání?

Jedná se o otázku navazující na otázku č. 7. Respondenti na ní odpovídají pouze v případě, že odpověděli na otázku č. 7 kladně. Osmá otázka je otázkou doplňkovou uzavřenou. Respondenti zde mohou označit více odpovědí najednou.

9. Kdo zajišťuje na Vaší škole prevenci šikany?

Tato otázka replikuje otázku č. 2, je zde umístěna záměrně, abychom došli zjištění, zda věnují dotazovaní vyplňování dotazníku dostatečnou pozornost. Je zároveň úvodní otázkou pro otázky následující. Jedná se o otázku uzavřenou s šesti nabízenými odpověďmi.

10. Jaké organizace s Vámi spolupracují při prevenci šikany?

Jde o doplňkovou otázku polootevřenou, ve které se kombinuje pět nabídnutých uzavřených odpovědí s jednou odpovědí otevřenou. Zde má respondent možnost zvolit opět více odpovědí a v případě, že mu nedostačují odpovědi nabídnuté, může napsat svou individuální odpověď do otevřené odpovědi.

11. Jaký je průběh Vaší spolupráce se subjekty podílejícími se na prevenci šikany?

Jde o doplňkovou uzavřenou otázku, dotazovaní vybírají ze čtyř možných odpovědí.

12. Má Vaše škola výchovného poradce a školního metodika prevence?

Tato doplňková otázka je uzavřeného typu. Je nabídnuto pět odpovědí, ze kterých mohou respondenti zvolit pouze jednu.

13. Kdo vykonává na Vaší škole funkci metodika prevence?

Tato otázka je otázkou doplňkovou uzavřenou, se čtyřmi nabídnutými možnostmi odpovědi.

14. Má Vaše škola školního psychologa, který se podílí na prevenci?

Jedná se o doplňkovou otázku uzavřenou se dvěma krajními možnostmi odpovědi.

15. Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti šikany?

Jde o doplňkovou uzavřenou otázku. Respondent zde může volit jednu ze čtyř odpovědí.

16. Jak často se průměrně věnujete prevenci šikany?

Tato otázka je hlavní výzkumnou otázkou. Jedná se o typ s uzavřenou odpovědí. Školnímu metodikovi prevence či výchovnému poradci je nabídnuto sedm možností odpovědí.

17. Myslíte si, že je tato frekvence dostačující?

Jedná se o otázku navazující na otázku č. 16. Jde o doplňkovou otázku se čtyřmi odpověďmi. Tato otázka obsahuje podotázku, na kterou respondenti odpovídají tehdy, když zvolili možnosti „spíše ne“ a „ne“. Jedná se o otevřený typ podotázky.

18. Realizujete na Vaší škole třídnické hodiny? Zda ano, jak často se koná tato hodina a kolik minut trvá (45,90)? Věnujete se v této hodině i prevenci šikany?

Tato doplňující otázka je otevřeného typu. Otázka v podstatě obsahuje čtyři dílčí otázky. Zda se realizují třídnické hodiny, jak často, kolik minut trvají a zda dochází v této hodině k preventivním aktivitám, které by se týkaly prevence šikany.

19. Jakým způsobem realizujete evaluaci prevence? (tzn. jak zjišťujete, zda bylo dosaženo vytyčeného cíle?)

Opět se jedná o otázku otevřenou doplňkovou.

20. Jste spokojeni s výsledky prevence?

Tato otázka je otázkou doplňkovou uzavřenou. Jsou zde nabídnuty čtyři možnosti odpovědi.

21. Jaké preventivní programy, které používáte na Vaší škole, jsou dle vás nejefektivnější?

V tomto případě se jedná o otázku otevřenou doplňkovou. Respondent sám formuluje odpověď.

22. Myslíte si, že se zárodky šikanování vyskytují i na Vaší škole?

Otázka doplňková uzavřená, která nabízí čtyři možnosti odpovědi je doplněna ještě otevřenou podotázkou, kterou dotazovaní vyplňují v případě, že odpověděli na hlavní otázku „ano“ a „spíše ano“.

23. Jaké stupně jsou dle Vašich zkušeností nejnáchylnější k výskytu šikany?

Zde se jedná o doplňkovou otázku uzavřeného typu, která je kladena za účelem zjistit zkušenosti školních metodiků prevence či výchovných poradců s různými věkovými kategoriemi žáků.

24. Kdo podle Vás šikanuje častěji?

Otázka doplňková uzavřená nabízí pouze tři možnosti odpovědi.

25. Kde se podle Vás vyskytuje šikana častěji?

Jde o otázku doplňkovou uzavřenou. Respondent může zvolit jednu z pěti nabízených možností odpovědi. Tato otázka obsahuje podotázku, ve které má respondent odůvodnit, proč zvolil zrovna danou odpověď na hlavní otázku.

26. Myslíte si, že je vůbec možné pomocí preventivních programů šikanování vyhladit?

Tato doplňková otázka uzavřeného typu respondentovi nabízí čtyři možné varianty odpovědi, z nichž musí respondent zvolit pouze jednu.

27. Je dle Vašeho názoru možné se při vyučování zabývat ještě preventivními činnostmi sociálně patologických jevů?

Opět se jedná o otázku doplňkovou s uzavřenými odpověďmi. Dotazovaní zde mají možnost zvolit jednu ze čtyř nabízených odpovědí.

28. Je na ně dostatek času? Nebo je čas jen na odučení Vašeho předmětu.

Tato otázka navazuje na otázku č. 27. Zde jde o doplňkovou otevřenou otázku. Respondent zde formuluje odpověď sám.

29. Kde jsou pedagogové připravováni bojovat se šikanou?

Jedná se o doplňkovou otázku uzavřeného typu. Dotazovaným jsou zde nabídnuty čtyři možnosti odpovědi, z nichž volí respondent pouze jednu.

30. Myslíte si, že jste dostatečně vzděláni v oblasti prevence šikany?

Tato otázka je otázkou doplňkovou uzavřenou.

31. Je pro Vás nabídka seminářů a přednášek pro pedagogy na toto téma dostačující?

V tomto případě se jedná opět o doplňkovou otázku uzavřeného typu.

32. Zabezpečuje škola dozdělování pedagogů v oblasti prevence? Tzn. pořádá semináře či přednášky pro všechny učitele školy? Nebo na ně vysílá pouze metodika prevence a výchovného poradce?

Jedná se o hlavní výzkumnou otázku uzavřeného typu, kdy má dotazovaný na výběr ze tří variant odpovědi. Zde může zvolit opět jen jednu odpověď.

33. Jaké organizace ve Vašem okolí se zabývají osvětou tématu šikany? Využíváte jejich služeb? Jde o služby placené nebo služby, které jsou zdarma. Jste s jejich prací spokojeni?

Jedná se o doplňkovou otevřenou otázku. Otázka obsahuje více dílčích otázek, na které respondenti odpovídají vlastními slovy. Nemají zde možnost volby z nabízených odpovědí.

34. Poznámky, postřehy, které Vás napadají k tomuto tématu i dotazníku

Zde se v pravém slova smyslu nejedná o otázku. Jde pouze o možnost pro výchovné poradce a školní metodiky prevence, aby napsali vlastní postřehy, které se týkají tohoto tématu či dotazníku.

3.5.1.2 Analýza dat získaných dotazníkovým šetřením

V této části diplomové práce se již dostáváme k vyhodnocení dotazníku, který byl vyplněn výchovnými poradci či školními metodiky prevence daných škol. Otázky a následné odpovědi budou zpracovány popořadě tak, jak byly uváděny v dotazníku. Ke každé otázce uvedeme nejdříve předpoklad, to znamená, že zvolíme odpověď, o které si logicky myslíme, že byla nejčastěji volena i školním metodikem prevence či výchovným poradcem. Ke všem otázkám bude následně vytvořena tabulka s odpověďmi školních metodiků prevence či výchovných poradců. Zelenou barvou budou zvýrazněny odpovědi zvolené školními metodiky prevence či výchovnými poradci, červeně poté odpovědi, které zvoleny nebyly. Tabulka bude konstruována tak, že v záhlaví ve vodorovném sloupci budou pod velkými písmeny řazeny školy (legenda: "A" - škola „A“ (jazykové gymnázium v Jihočeském kraji), "B"- škola „B“ (gymnázium nacházející se v Jihomoravském kraji), „C“- škola „C“ (pražské gymnázium), „D“- škola „D“ (gymnázium situované v Jihočeském kraji), „E“-škola „E“ (integrovaná střední škola v Jihomoravském kraji), „F“- škola „F“ (střední odborná škola a střední odborné učiliště nacházející se v Jihočeském kraji), „G“- škola „G“ (střední škola a střední odborné učiliště situované v Praze) a „H“- škola

„H“ (střední škola s maturitními i učňovskými obory, která se nachází v Jihočeském kraji), ve svislém poté řazeny odpovědi na jednotlivé otázky.

1.) Jaké formy primární prevence využíváte u studentů na Vaší škole?

- Přednášky na téma šikana (Jaká organizace je obvykle pro vás realizuje?)
- Semináře na téma šikany (Jaká organizace je pro vás obvykle realizuje?)
- Hry, které posilují pozitivní vztahy ve skupině (Do pozn. napište prosím jejich název a stručnou charakteristiku)
- Charta proti šikanování
- Jiné, napište prosím jaké:

Tato otázka zjišťuje, jaké druhy preventivních aktivit škola využívá při práci se žáky. Zde bylo umožněno zvolit více odpovědí najednou. Předpokladem je, že se na středních školách bude nejčastěji jednat o formy přednášek a seminářů. Méně často bude dle předpokladu volena odpověď c, hry, které posilují pozitivní vztahy ve skupině. U této otázky se téměř nepředpokládá odpověď d, tedy že by některá ze škol tvořila chartu proti šikanování.

Tabulka č. 1: Využívané formy prevence

Škola→	A"	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
b	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
e	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Tabulka, vytvořená pro lepší přehlednost, plně ukazuje, že se předpoklady splnily. Osm z osmi škol odpovědělo naprosto shodně. Zde je tedy jasně vidět, že školy využívají pouze přednášek a seminářů na téma prevence šikany.

2.) Kdo na Vaší škole realizuje preventivní programy?

- a) Škola sama
- b) Škola spolupracuje s jinými organizacemi

Pomocí této otázky zjistíme informaci o tom, zda vůbec škola spolupracuje s jinými organizacemi při prevenci sociálně patologických jevů. Předpokladem je, že na většině škol ke spolupráci docházet bude. Můžeme to odvodit i z výsledků otázky první.

Tabulka č. 2: Spolupráce s jinými organizacemi

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
b	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano

V tomto případě došlo k naplnění předpokladů. Pouze jedna ze škol si zařizuje prevenci sociálně patologických jevů sama. Ostatní se podílejí na preventivních aktivitách s jinými organizacemi.

3.) Jak jsou zaměřené preventivní programy na Vaší škole?

- a) Specificky (přímo na šikanu)
- b) Nespecificky (mají širší záběr)

U této otázky, která zjišťuje, zda se školy při preventivních aktivitách zaměřují přímo na šikanu či se jedná o komplexní prevenci (posílení osobnosti a schopností člověka, umění řešit problémy atd.), je předpokladem, že se školy budou zabývat jak specifickou, tak nespecifickou prevencí, tedy budou volit obě varianty odpovědi.

Tabulka č. 3: Zaměření preventivních programů

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
b	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano

Na všech daných školách dochází k tzv. nespecifické prevenci, dvě tyto školy ovšem již neprovádějí prevenci specifickou, která je zaměřena přímo na prevenci šikany. Zde se tedy v podstatě v části nespecifické prevence očekávání splnilo, méně úspěšný byl odhad, že se školy budou zabývat i specificky zaměřenými preventivními programy.

4.) Jaká je časová dotace Vámi nejčastěji využívaných jednorázových programů?

- a) 45minut
- b) 60minut
- c) Cca 2 vyučovací hodiny
- d) Více hodin

Předpokladem u otázky číslo 4 je, že jednorázové programy budou trvat minimálně 60 minut. Nepředpokládá se, že by ale trvaly déle, než dvě vyučovací hodiny, protože žáci už poté těžko udrží pozornost (při ohledu na to, že na střední škole se k tomuto účelu využívají spíše jen přednášky či semináře). U této otázky mohli opět školní metodici prevence či výchovní poradci volit více odpovědí.

Tabulka č. 4: Časová dotace

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ano	ne
c	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
d	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Z tabulky vyplývá, že odpověď a zvolila jen jedna škola z osmi. Pouze škola „A“ zařazuje do svých preventivních aktivit jednorázové akce, které trvají 45 minut. Šedesátiminutových programů využívají již tři školy, programy, které trvají cca dvě vyučovací hodiny, využívá sedm škol z osmi. Programy, které by trvaly déle než dvě vyučovací hodiny, zařazuje do vyučování pouze jedna škola. Předpoklad se tedy opět splnil jen částečně.

5.) Jakou volíte organizační formu práce?

- a) Hromadná (celá skupina)
- b) Skupinová (skupina rozdělena na menší celky)
- c) Individuální (jedinci)

Účelem této otázky je zjistit, jakou organizační formu práce volí školy při preventivních aktivitách. Jelikož víme, že na středních školách se upřednostňují aktivity v podobě přednášek a seminářů, můžeme se domnívat, že školy budou nejvíce volit hromadnou organizační formu práce, méně často skupinovou práci, ale nepředpokládáme, že by docházelo k individuální práci se žáky.

Tabulka č. 5: Organizační forma práce

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano
b	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Dle tabulky se náš předpoklad splnil. Hromadnou organizační formu práce volí sedm z osmi škol, skupinovou práci už využívá pouze polovina škol a k individuální práci nedochází dle získaných odpovědí na žádné z daných škol.

6.) Jakou vyučovací metodou zprostředkováváte preventivní téma?

- a) Výklad (postihuje a vysvětluje problematiku tématu)
- b) Diskuse (řízená výměna názorů + argumentace)
- c) Inscenační metody (hraní rolí)
- d) Didaktické hry (hry, soutěže, seberealizační aktivita)
- e) Problémové metody (rozbor, řešení problémových situací)
- f) Specifické metody (kombinace předchozích metod)
- g) Jiné metody (Jaké?)

Otázka číslo 6 nás má informovat o vyučovací metodě, kterou volí školy či pomáhající instituce při zprostředkování preventivních témat. U této otázky předpokládáme zvolení odpovědi výklad a diskuse, protože na středních školách probíhají většinou přednášky a semináře na toto téma. Lze se domnívat, že méně často budou voleny inscenační a problémové metody a nejméně ostatní odpovědi.

Tabulka č. 6: Vyučovací metoda

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
b	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
c	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano
d	ano	ne	ne	ne	ano	ne	ne	ne
e	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ne
f	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
g	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

U této otázky došlo k překvapivému výsledku u odpovědi a, u které se předpokládalo, že bude školními metodiky prevence či výchovnými poradci volena často. Opak byl ovšem pravdou, tuto odpověď označila v dotazníku pouze jedna škola z osmi. Častěji byly voleny odpovědi jako diskuse (sedm škol z osmi) a inscenační hry (šest škol z osmi). V případě dvou škol se jednalo také o metody, jako jsou didaktické hry, tři školy využívají metody problémové. Jediná škola využívá kombinace více uvedených metod, tedy specifické metody. Předpoklad se tedy opět splnil jen částečně.

7.) Máte na Vaší škole k dispozici informativní materiály, které se týkají problematiky šikanování?

- a) Ano
- b) Ne

Z důvodu zjištění, zda mají na škole materiály, které se týkají tématu šikany, byla v dotazníku umístěna tato otázka. Zde lze předpokládat, že všechny školy bez výjimky mají informační materiály, které slouží potřebám žáků.

Tabulka č. 7: Informativní materiály

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Dle předpokladu se nenašla jediná škola, která by tyto materiály k dispozici neměla.

Součástí této otázky bylo také vypsát, o jaké materiály se jedná. Zde uváděli školní metodici prevence či výchovní poradci převážně letáky, knihy, brožury a filmy, přičemž nejčastěji zmiňovaným autorem knih byl Michal Kolář.

8.) Jsou k dispozici volně nebo se vydávají či půjčují na požádání:

- Ano, jsou volně k dispozici
- Na požádání se dávají
- Na požádání se půjčují

Tato otázka, navazující na otázku č. 7, zjišťuje přístupnost těchto materiálů pro žáky. Zde mohli školní metodici prevence či výchovní poradci volit opět více možností. Předpokladem je, že by letáky či brožury měly být dětem dány volně k dispozici, knihy a filmy by se měly na požádání půjčovat. Předpokládanými odpověďmi jsou teda odpovědi a a c.

Tabulka č. 8: Přístupnost materiálů

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano

Jak je patrné z tabulky, sedm škol z osmi volilo odpověď a, stejně tak sedm škol z osmi volilo odpověď c. Tedy dle předpokladů. Zde někteří ze školních metodiků prevence a výchovných poradců uváděli i konkrétně, které materiály jsou volně

k dispozici a které se půjčují na požádání. Opět dle předpokladů jsou volně k dispozici letáky a brožury a zapůjčit si žáci mohou knihy, popřípadě filmy, které se týkají této problematiky.

9.) Kdo zajišťuje na Vaší škole prevenci šikany?

- a) Pouze škola
- b) Jiné organizace
- c) Škola + jiné organizace
- d) Nikdo (z časových důvodů)
- e) Nikdo (není k tomu vhodná osoba)
- f) Nikdo (jiné důvody): _____

Tato duplikátní otázka k otázce číslo dva byla zaměřena hlavně na zjištění, zda věnují respondenti vyplňování dotazníku patřičnou pozornost a také, zda odpovídají podle pravdy. V případě, že by si nějaké odpovědi vymýšleli, mohli by si zde odpovědi odporovat s odpověďmi uvedenými u otázky číslo dva. Předpokladem zde je opět, že prevenci šikany bude zajišťovat jak škola, tak i jiná organizace.

Tabulka č. 9: Zajištění prevence šikany

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
e	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
f	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Pouze jedna škola uvedla do dotazníku, že prevenci zajišťuje sama. Ostatních sedm škol na prevenci spolupracuje s ostatními institucemi. Předpoklad byl tedy splněn. V porovnání s odpověďmi z otázky číslo dva jsou odpovědi ve shodě, tedy se dá předpokládat, že respondenti vyplňovali dotazník pozorně a podle pravdy.

10.) Jaké organizace s Vámi spolupracují při prevenci šikany?

- a) Pedagogicko-psychologická poradna
- b) Střediska výchovné péče
- c) Policie ČR
- d) Občanská sdružení
- e) OSPOD
- f) Jiné: _____

Zde je předpokladem, že školy využívají nejčastěji pomoci pedagogicko-psychologických poraden, občanských sdružení a Policie ČR. Z odpovědí, které jsme dotazníkem získali, můžeme vytvořit další tabulku.

Tabulka č. 10: Organizace, které se podílejí na prevenci šikany

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Organizace ↓								
Pedagogicko-psychologické poradny	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
Střediska výchovné péče	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Policie ČR	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne
Občanská sdružení	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano
OSPOD	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
jiné	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Pedagogicko-psychologická poradna je využívána při prevenci sociálně patologických jevů na sedmi z osmi škol. Pomoci občanských sdružení využívají čtyři z osmi škol, přičemž se jedná konkrétně o občanské sdružení Do světa, sídlící ve Strakonících, občanské sdružení Meta, které má sídlo v Jindřichově Hradci a občanské sdružení Theia, sídlem v Českých Budějovicích. Šesti z osmi škol pomáhá při těchto preventivních aktivitách Policie ČR. Služeb jiných organizací využívají dvě školy. Jedná se konkrétně o organizaci JL Agentura Brno, která se zabývá pořádáním kulturních akcí. Druhá ze škol využívá služeb interních lektorů. Došlo tedy pouze

k částečnému splnění předpokladů. Splnil se předpoklad, že školy využívají často pomoci Policie ČR a PPP. Předpoklad, že školy budou spolupracovat také s občanskými sdruženími, se ovšem úplně nesplnil. S těmito organizacemi spolupracuje pouze polovina škol.

11.) Jaký je průběh Vaší spolupráce se subjekty podílejícími se na prevenci šikany?

- a) Nabízejí se samy
- b) Škola je musí oslovit sama
- c) Nabízejí se i jsou oslovovány
- d) Žádná spolupráce není

Tato otázka je položena za účelem zjištění průběhu spolupráce se subjekty podílejícími se na prevenci šikany. Předpokladem je, že většina škol by měla tyto subjekty oslovovat, ale zároveň by se měly tyto subjekty i samy nabízet.

Tabulka č. 11: Průběh spolupráce

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
c	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Dle předpokladů opravdu většina škol sama oslovuje subjekty, které se podílejí na prevenci šikany, ale zároveň se i tyto subjekty samy nabízejí. Tuto odpověď zvolilo šest škol z osmi. Jedna škola uvádí, že se tyto subjekty nabízejí samy, jedna uvádí, že je musí oslovovat, aby ke spolupráci docházelo.

12.) Má Vaše škola výchovného poradce a školního metodika prevence?

- a) Ne, máme jen školního metodika prevence
- b) Ne, máme jen výchovného poradce
- c) Obě tyto funkce plní jedna pověřená osoba
- d) Ano, máme oba dva
- e) Ano, dokonce máme takových odborníků více (kolik? _____)

Tato otázka se zabývá zjištěním informace, zda na všech školách fungují jak školní metodici prevence, tak výchovní poradci. Jelikož víme, že by na každé škole měly být obě tyto funkce zastoupeny, je předpokladem, že nejčastěji budou školní metodici prevence či výchovní poradci volit odpověď, ve které je uvedeno, že mají oba tyto pracovníky.

Tabulka č. 12: Školní metodici prevence, výchovní poradci

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
d	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
e	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Z tabulky, která přehledně zobrazuje zvolené odpovědi, se náš předpoklad opravdu potvrdil. Na sedmi z osmi škol jsou opravdu zaměstnáni oba tyto pracovníci, pouze na jedné, poslední, škole plní tuto funkci jedna pověřená osoba.

13.) Kdo vykonává na Vaší škole funkci metodika prevence?

- a) výchovný poradce
- b) zástupce ředitele
- c) ředitel školy
- d) jiný učitel

Aby došlo ke zjištění, kdo plní funkci metodika prevence, je do dotazníku zařazena i tato otázka. Lze se domnívat, že zde bude volena nejčastěji odpověď d, tedy jiný učitel.

Tabulka č. 13: Kdo vykonává funkci výchovného poradce

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
d	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne

Sedm z osmi škol zvolilo jako odpověď opravdu možnost d, tedy že funkci výchovného poradce zastává jiný učitel. Pouze jedna škola uvedla, že tuto funkci plní školní metodik prevence, což jsme se ovšem dozvěděli už z předešlé otázky. Předpoklad se tedy splnil.

14.) Má Vaše škola školního psychologa, který se podílí na prevenci?

- a) ano
- b) ne

U této otázky, která se zabývá zjištěním, zda je na daných školách k dispozici školní psycholog, je předpokladem, že tuto funkci na školách spíše nikdo neplní. Jelikož víme, že se většina škol potýká s finančními problémy, můžeme se domnívat, že žádná taková osoba ve škole nefiguruje.

Tabulka č. 14: Školní psycholog

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ano	ne	ano	ne	ne	ano	ne
b	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ano

Po vypracování otázek do tabulky je jasně viditelné, že se předpoklad nesplnil, protože na třech školách z osmi opravdu školní psycholog pracuje.

15.) Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti šikany?

- a) Ano, všichni
- b) Ano, ale ne všichni
- c) Ne
- d) Nedokážu odhadnout

Předpokladem u této otázky, která se zaměřuje na zjištění, zda jsou žáci dostatečně vzděláni v problematice šikany je, že většina školních metodiků prevence či výchovných poradců zvolí odpověď a, tedy, že jsou žáci dostatečně vzděláni. Kdyby tak školy nezvolily, přiznaly by, že nejsou schopni žákům toto vzdělání zajistit.

Tabulka č. 15: Informovanost v oblasti šikany

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

U této otázky zvolilo předpokládanou odpověď šest škol z osmi. Jedna škola zvolila odpověď, že sice žáci vzděláni jsou, ale bohužel ne všichni. Poslední škola zvolila odpověď, že žáci v této oblasti dostatečně vzděláni nejsou. Je to překvapující, protože v tomto případě je to problém, který by se měl co nejrychleji řešit. Škola by měla zajistit svým žákům v této oblasti vzdělání, protože to je prvním předpokladem k tomu, aby byl boj se šikanou úspěšný.

16.) Jak často se průměrně věnujete prevenci šikany?

- a) Vícekrát do týdne
- b) 1x týdně
- c) 1 x za 14dní
- d) 1x měsíčně
- e) 1x za pololetí
- f) 1 x za rok
- g) méně často než 1 x za rok

Lze předpokládat, že u otázky, která se zaměřuje na frekvenci preventivních aktivit, nebudou voleny odpovědi e, f a g. Školy by se totiž měly prevenci věnovat nepřetržitě, každý den při práci s žáky. Jelikož ovšem víme, že ne vždy je toto možné, tolerujeme i odpověď d, tedy jedenkrát měsíčně, což je už ovšem velmi nízká častost.

Tabulka č. 16: Frekvence preventivních činností

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ano	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ne
d	ne	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ne
e	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
f	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
g	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Odpověď, která byla u této otázky překvapující, je odpověď školy „H“, která uvádí, že se prevenci věnuje pouze jedenkrát za pololetí. Ostatní školy se věnují prevenci buď jedenkrát měsíčně, nebo častěji. Pouze jedna škola uvedla, že se preventivním aktivitám věnuje při každodenní práci se žáky. Předpoklad se tedy splnil u sedmi z osmi škol.

17.) Myslíte si, že je tato frekvence dostačující?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne (Kolikrát ročně by podle Vás měla být prováděna prevence šikany?)
- d) Ne (Kolikrát ročně by podle Vás měla být prováděna prevence šikany?)

Tato otázka, zkoumající spokojenost školních metodiků prevence či výchovných poradců s frekvencí prevence šikany, by měla být nejčastěji zodpovídána odpověďmi kladnými, kterým odpovídá odpověď a či b.

Tabulka č. 17: Spokojenost s frekvencí preventivních aktivit

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ano	ne
b	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ne	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Nejčastěji volenou odpovědí na tuto otázku byla odpověď b, tedy, že je frekvence spíše dostačující. Dvě školy uvádějí plnou spokojenost s četností preventivních aktivit na jejich škole. Pouze škola „H“ uvádí, že četnost spíše dostačující není. Není ovšem divu, že dochází k nespokojenosti, protože z předešlé otázky víme, že škola „H“ se prevenci věnuje pouze jedenkrát za pololetí. Předpoklad tedy splnilo sedm škol z osmi.

Tato otázka obsahuje ještě podotázku v případě zvolení odpovědi spíše ne a ne. Zde jsme zjišťovali, proč se nedaří pracovat na prevenci častěji. Tato podotázka se týkala pouze školy „H“, která uvádí, že na preventivní aktivity není čas z důvodu výukových povinností.

18.) Realizujete na Vaší škole třídnické hodiny? Zda ano, jak často se koná tato hodina a kolik minut trvá (45,90)? Věnujete se v této hodině i prevenci šikany?

Otázka číslo 18 je otázkou s otevřenou odpovědí. Zde mohli školní metodici prevence či výchovní poradci sami formulovat odpovědi. Předpokladem bylo, že na školách opravdu fungují tzv. třídnické hodiny.

Tabulka č. 18: Třídnické hodiny

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
Ano, realizujeme	ne	ano	ne	ne	ne	ano	ano	ne
Ne, nerealizujeme	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
Záleží na třídním učiteli	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ne

Ze získaných odpovědí jsme opět vytvořili tabulku, ve které jsou shrnuty odpovědi školních metodiků prevence či výchovních poradců. Zde je jasně vidět, že třídnické hodiny se nerealizují pouze na škole „H“. Tři školy z osmi uvádějí, že jsou třídnické hodiny realizovány, zbytek, tedy čtyři školy zvolily odpověď, že záleží na třídním učiteli, zda bude třídnické hodiny realizovat či ne. Předpoklad tedy splňuje sedm škol z osmi.

V případě zvolení odpovědi, že se třídnické hodiny na škole realizují, měli školní metodici prevence či výchovní poradci napsat, jak dlouho takové hodiny trvají a jak často se konají. Škola „F“ a škola „G“ uvádějí, že se třídnická hodina koná jednou týdně a trvá 45 minut. Škola „B“ realizuje třídnickou hodinu jednou za 14 dní a to také v trvání 45 minut. Další školy, na kterých třídnické hodiny probíhají, nechávají časovou dotaci na třídním učiteli.

Další otázkou bylo, zda se na těchto hodinách věnují třídní učitelé i prevenci šikany. Zde všechny školy, na kterých tyto hodiny probíhají, uvádějí, že záleží plně na třídním učiteli.

19.) Jakým způsobem realizujete evaluaci prevence? (jak zjišťujete, zda bylo dosaženo vytyčeného cíle?)

Otázka číslo 19 je otázkou otevřenou, která zjišťuje, jak se školy přesvědčují o tom, zda došlo k dosažení vytyčeného cíle v oblasti prevence šikany. Předpokladem je, že by mělo být největším ukazatelem chování žáků, dle kterého lze poté zjistit, zda byly preventivní aktivity úspěšné či ne.

Tabulka č. 19: Evaluace prevence

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
Dle chování žáků	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ne
Vyhodnocení celoroční práce	ne	ne	ne	ano	ne	ne	ano	ano

Pouze pět škol uvádí, že dochází ke zhodnocení práce pomocí chování žáků. Zbylé tři školy vyhodnocují svou práci na konci školního roku, ovšem neuvádějí, na základě jakých podkladů k tomuto vyhodnocení dochází. Zde tedy předpoklad nemůžeme potvrdit ani vyvrátit.

20.) Jste spokojeni s výsledky prevence?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Lze se domnívat, že u otázky, která zjišťuje spokojenost školních metodiků prevence či výchovných poradců s výsledky prevence na jejich škole, budou nejčastěji voleny kladné odpovědi, tedy odpovědi a a b.

Tabulka č. 20: Spokojenost s výsledky prevence

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Zde se školy jednoznačně shodly na jediné odpovědi a to na odpovědi, že jsou spíše spokojeni s výsledky prevence šikany na své škole. Předpoklad se tedy potvrdil.

21.) Jaké preventivní programy, které používáte na Vaší škole, jsou dle vás nejefektivnější?

Otázka 21, ve které opět mohli školní metodici prevence a výchovní poradci formulovat samostatně svou odpověď, měla zjistit, jaké jimi využívané programy, jsou dle nich nejefektivnější. Zde se předpokládá, že za nejefektivnější budou ŠMP či VP považovat sportovně-adaptační kurzy a výlety, na kterých se buduje kolektiv. Dále je předpokladem, že často volenou odpovědí budou i programy, které pořádá Policie ČR, protože jsou vedené osobami, které mají u žáků respekt a tím je celý program pro žáky zajímavý.

Tabulka č. 21: Nejefektivnější preventivní programy

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
Besedy s Policií ČR	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
Pohovory se žáky	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
Aktivity pořádané občanskými sdruženími	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano
Sportovně adaptační kurzy, výlety	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
workshopy	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano

Z odpovědí, které jsme obdrželi od daných škol, jsme opět mohli sestavit tabulku pro přehlednost. Nejčastěji byly voleny jako nejefektivnější programy besedy s Policií ČR (sedm z osmi škol). Zde se tedy předpoklad splnil. Není divu, že tyto programy považuje většina škol za nejefektivnější. Policie ČR je stále pro žáky autoritou, a proto žák považuje pouhé setkání s policistou za velmi zajímavé. Dalším předpokladem bylo, že za velmi efektivní programy považují školní metodici prevence či výchovní poradci sportovně-adaptační kurzy či výlety, na kterých dochází k budování pozitivních vazeb mezi dětmi. Tuto odpověď zvolila ale pouze jedna škola, zde tedy ke splnění předpokladu nedošlo. Velmi efektivními programy byly v pěti případech ovšem zvoleny aktivity pořádané občanskými sdruženími. Dvě školy uvedly jako efektivní programy pohovory se žáky a jedna škola považuje za efektivní workshopy na téma prevence šikany.

22.) Myslíte si, že se zárodky šikanování vyskytují i na Vaší škole?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

U této otázky se lze domnívat, že pokud si školní metodici prevence či výchovní poradci umějí přiznat pravdu, budou volit kladné odpovědi, kterým odpovídá možnost a a b. Zárodky šikany se totiž vyskytují na každé škole, ačkoli mohou vypadat zcela nevinně.

Tabulka č. 22: Výskyt zárodků šikany na škole

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
c	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ne
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Z odpovědí, které jsou zpracovány v tabulce, lze jasně vidět, že sedm škol z osmi uznává fakt, že na jejich škole se zárodky šikany vyskytují. Pouze jedna škola zvolila odpověď c, tedy že se zárodky šikany na jejich škole spíše neobjevují. Předpokládanou odpověď ne zvolila tedy jen jedna škola.

V případě, že školní metodici prevence a výchovní poradci zvolili kladnou odpověď, měli ještě doplnit informace o tom, jak se snaží šikaně zabránit. Zde se objevovaly odpovědi, jako jsou přímé rozhovory se žáky, dlouhodobé působení na žáky a spolupráce s rodiči.

23.) Jaké stupně jsou dle Vašich zkušeností nejnáchylnější k výskytu šikany?

- a) 1. stupeň ZŠ
- b) 2. stupeň ZŠ
- c) Střední škola

Ačkoli se dotazník týká prevence šikany na středních školách, byla do dotazníku zapojena i otázka, která zjišťuje zkušenosti školních metodiků prevence a výchovných poradců i s jinými stupni. U této otázky se lze domnívat, že bude nejčastěji volena odpověď 2. stupeň.

Tabulka č. 23: Stupeň nejnáchylnější k šikanování

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Zde opět došlo k jednoznačné shodě v odpovědích. Všechny školy bez výjimky uvedly 2. stupeň jako nejnáchylnější k šikanování. Lze se domnívat, že první stupeň vyloučily kvůli nízkému věku žáků, kteří jsou ještě v letech, kdy alespoň částečně uznávají autoritu učitele, a tedy si nedovolí udělat něco zakázaného. Střední škola byla vyloučena zřejmě z toho důvodu, že se již jedná o dobrovolnou „nástavbu“ ve vzdělání a žáci si uvědomují, že za přestupek proti školnímu řádu mohou být ze školy vyloučeni.

24.) Kdo podle Vás šikanuje častěji?

- a) Chlapci
- b) Dívky
- c) Chlapci i dívky stejnou měrou

U této otázky, která zjišťuje, kdo dle respondentů častěji šikanuje, je předpokladem, že bude nejčastěji volena odpověď c, tedy že na pohlaví nezáleží. Jak chlapci, tak dívky by měli šikanovat stejnou měrou. Z teoretické části diplomové práce ovšem víme, že každý má svůj vlastní způsob šikany. Chlapci využívají spíše fyzického násilí, u dívek převažuje psychický nátlak. Zde by byl tedy rozdíl pouze ve formě násilí.

Tabulka č. 24: Častost šikany dle pohlaví

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ano	ne	ne	ne	ano	ne	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano

Šest z osmi školních metodiků prevence či výchovných poradců opravdu zvolilo odpověď c, tedy že chlapci i dívky šikanují stejnou měrou. Zbylí dva vybrali z možností odpověď a, tím označili chlapce za častěji se vyskytující agresory. Předpoklad se tedy splnil jen u šesti škol z osmi.

25.) Kde se podle Vás vyskytuje šikana častěji?

- a) V maturitních třídách
- b) V učňovských třídách
- c) Nezáleží na tom, zda jsou žáci na maturitním či učňovském oboru, tedy v obou druhých tříd se vyskytuje šikana stejnou měrou
- d) Nevyskytuje se vůbec
- e) Nemám zkušenost s učni, tedy nemohu napsat, kde se vyskytuje častěji

Abby respondenti mohli zvolit, zda se vyskytuje šikana spíše v maturitních či učňovských třídách, byl by nutný předpoklad, že výchovní poradci či školní metodici prevence mají zkušenosti jak s učni, tak s maturanty. Jelikož jsme ale v tomto dotazníku

nepředpokládali, že tyto zkušenosti mají všichni školní metodici prevence či výchovní poradci, doplnili jsme možnost odpovědi e, tedy odpověď, kterou mohou zvolit respondenti, kteří nemají zkušenosti s uční. Předpokladem je, že u těch, kteří tuto zkušenost mají, bude nejčastěji volena odpověď, že nezáleží na tom, zda se jedná o učně či maturanty. U těch, kteří tuto zkušenost nemají, je předpokládaná odpověď e.

Tabulka č. 25: Nejčastější výskyt šikany

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
c	ne	ne	ne	ne	ano	ano	ano	ano
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
e	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ne

Odpovědi školních metodiků prevence a výchovných poradců se plně shodují s uvedeným předpokladem. Ti, kteří učí na školách, kde jsou jak maturitní tak učební obory, odpověděli, že nezáleží na druhu školy. Ti, kteří pracují na gymnáziích, uvedli, že nemají zkušenost s uční, a tedy nemohou zvolit, kde se šikana objevuje častěji.

U této otázky mělo být ještě v případě volby, že se na určitém druhu školy vyskytuje šikana častěji, připojeno zdůvodnění. Jelikož ovšem tyto varianty nikdo z respondentů nezvolil, zůstala tato část nedoplněna.

26.) Myslíte si, že je vůbec možné pomocí preventivních programů šikanování vyhladit?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Lze se domnívat, že u této otázky budou většinou voleny negativní odpovědi. Víme totiž, že i přese všechny snahy, které v oblasti prevence vznikaly, se nikdy nepodařilo šikanování zcela vyhladit.

Tabulka č. 26: Možnost vyhlazení šikany

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
c	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ne
d	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne

Jen jedna škola z osmi uvádí, že je možné pomocí preventivních programů šikanování vyhladit. Zbylých sedm zvolilo odpověď zápornou. Předpoklady odpovědi se tedy opět splnily.

27.) Je dle Vašeho názoru možné se při vyučování zabývat ještě preventivními činnostmi sociálně patologických jevů?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Předpokládanými odpověďmi u této otázky jsou odpovědi a a b, tedy že je možné se při vyučování zabývat i preventivními činnostmi. Je zde ale v podstatě předpokladem, že se jedná o nespécifickou prevenci.

Tabulka č. 27: Možnost zabývat se šikanou při vyučování

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
b	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Zde se opět předpoklady splnily. Pouze jedna z osmi škol uvádí, že se spíše nedá zabývat preventivními činnostmi během vyučování.

28.) Je na ně dostatek času? Nebo je čas jen na odučení Vašeho předmětu.

V tomto případě měli opět školní metodici prevence či výchovní poradci možnost svou odpověď formulovat vlastními slovy. Předpokladem bylo uvedení odpovědi, že ve vyučování není moc času na preventivní aktivity.

Tabulka č. 28: Čas na preventivní aktivity ve vyučování

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
Není moc čas	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
Je čas	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ano	ne

Šest z osmi škol uvedlo, že není moc času na preventivní aktivity ve vyučování. Jen odpovědi obdržené od dvou škol vypovídaly o tom, že ve vyučování je dostatek času i na prevenci šikany. Předpoklad se tedy splnil v šesti případech z osmi.

29.) Kde jsou pedagogové připravováni bojovat se šikanou?

- Již na VŠ
- Až ve škole, na které učí
- Musí se připravit samostudiem

Jelikož u všech školních metodiků prevence či výchovných poradců předpokládáme pedagogické vzdělání, mohou ze své vlastní zkušenosti říci, kde jsou pedagogové připravováni na boj se šikanou. Předpokladem je, že učitel je skutečně připraven na to, aby mohl čelit šikaně, až na škole, ve které učí.

Tabulka č. 29: Kde se pedagogové připravují na boj se šikanou

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ano

Ani jedna ze škol nezvolila odpověď a, tedy že by docházelo k přípravě na boj se šikanou již na vysoké škole. Šest škol z osmi zvolilo, že k dozdělení v této oblasti dochází až na škole, ve které pedagog učí. A dokonce dvě školy uvedly, že se pedagog musí připravit samostudiem. Předpoklad se tedy splnil jen částečně a to v šesti případech.

30.) Myslíte si, že jste dostatečně vzděláni v oblasti prevence šikany?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

Jelikož je tato otázka kladena školním metodikům prevence a výchovným poradcům, lze označit za pravděpodobně nejčastěji volenou odpověď, že jsou dle svého názoru dostatečně vzděláni v oblasti prevence šikany.

Tabulka č. 30: Dostatečnost vzdělání v oblasti prevence šikany

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
d	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Částečně spokojeni se vzděláním v oblasti prevence bylo šest z osmi školních metodiků prevence či výchovných poradců. Jeden uvedl, že spíše spokojen není a jeden, že není vůbec spokojen. Předpoklad se tedy opět splnil jen částečně.

31.) Je pro Vás nabídka seminářů a přednášek pro pedagogy na toto téma dostačující?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

V případě otázky, která zjišťuje spokojenost školních metodiků prevence či výchovných poradců s nabídkou seminářů a přednášek pro pedagogy, nelze přesně určit předpoklad. Zde bude záležet i na městě, ve kterém je škola umístěna a na institucích zabývajících se prevencí sociálně patologických jevů, které jsou v okolí této školy.

Tabulka č. 31: Spokojenost s nabídkou seminářů a přednášek pro pedagogy

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
b	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
c	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
d	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Většina školních metodiků prevence či výchovných poradců (šest z osmi) je spíše spokojena s nabídkami přednášek a seminářů pro pedagogy. Zbylé dvě školy uvádějí, že jsou spíše nespokojeny s touto nabídkou.

32.) Zabezpečuje škola do vzdělávání pedagogů v oblasti prevence? Tzn. pořádá semináře či přednášky pro všechny učitele školy? Nebo na ně vysílá pouze metodika prevence a výchovného poradce?

- a) Ano pro všechny učitele
- b) Ano, ale pouze pro metodiky prevence a výchovné poradce
- c) Ne

Ačkoli víme, že by škola měla zabezpečovat další vzdělávání pro všechny pedagogické pracovníky v oblasti školení, dle zkušeností spíše předpokládáme za

nejčastěji volenou odpověď b, tedy že je dozdělán pouze školní metodik prevence a výchovný poradce. Zvolení odpovědi c není předpokládáno u žádné ze škol.

Tabulka č. 32: Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Škola →	„A“	„B“	„C“	„D“	„E“	„F“	„G“	„H“
Odpověď ↓								
a	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ano	ano
b	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ne
c	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Dle odpovědí, které označili školní metodici prevence a výchovní poradci daných škol, jsme se dozvěděli, že pouze na třech školách z osmi dochází k dalšímu vzdělávání všech pedagogických pracovníků. Na zbylých pěti školách je tato služba poskytnuta pouze školnímu metodikovi prevence a výchovnému poradci. Předpoklad se tedy vyplnil v pěti případech.

33.) Jaké organizace ve Vašem okolí se zabývají osvětou tématu šikany? Využíváte jejich služeb? Jde o služby placené nebo služby, které jsou zdarma. Jste s jejich prací spokojeni?

O organizacích, které se zabývají osvětou v této problematice, jsme se dozvěděli již výše v předchozích otázkách. Jedná se nejčastěji o občanské sdružení Meta, občanské sdružení Theia a občanské sdružení Do světa. Dále školy spolupracují s Pedagogicko - psychologickými poradnami, se Sociálně-psychologickým centrem Arkáda Písek či s Policií ČR.

Školy samozřejmě využívají těchto služeb pouze v případě, že jim to finanční situace dovolí.

Školy uvedly, že zdarma spolupracuje se školou PPP a sociálně-psychologické centrum Arkáda Písek. Ostatní služby jsou placené, minimálně jsou hrazeny náklady na cestu do daných škol. Občanská sdružení také požadují poplatek za své služby, ačkoli se většinou jedná pouze o určité procento z celkové hodnoty aktivity.

V odpovědích se neobjevila jediná výtka k práci těchto organizací, můžeme tedy předpokládat, že jsou školy se službami spokojeny.

34.) Poznámky, postřehy, které Vás napadají k tomuto tématu i dotazníku:

Zde neuváděli školní metodici prevence či výchovní poradci žádné poznámky k dotazníku.

3.5.2 Analýza dat získaných z webových stránek škol

Druhou část výzkumu této diplomové práce tvoří analýza dat získaných z webových stránek škol. Většina populace dnešní doby hledá jakékoli informace na internetu. Není tedy divu, že se zde věnujeme právě i analýze dat získaných z internetových stránek daných škol.

V této kapitole se práce zaměřuje na získání čtyř základních informací a to, zda je na webových stránkách uvedeno jméno výchovního poradce, školního metodika prevence, popřípadě školního psychologa, zda je k dispozici kontakt na tyto osoby, popřípadě jsou-li vypsány jejich konzultační hodiny, jestli jsou na internetu uvedeny informace o spolupráci školy s jinými institucemi při prevenci sociálně patologických jevů, dochází-li na škole k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků v problematice šikany a její prevence a v poslední řadě, zda je na webových stránkách škol k nahlédnutí minimální preventivní program.

3.5.2.1 Jméno výchovního poradce, školního metodika prevence, popřípadě školního psychologa, kontakt na tyto osoby, popřípadě konzultační hodiny pro veřejnost

Jak již název vypovídá, prvním úkolem je zjistit, zda jsou na internetových stránkách daných škol uvedena jména výchovných poradců či školních metodiků prevence, zda je k dispozici kontakt na tyto osoby, popřípadě jsou-li uvedeny jejich konzultační hodiny.

Předpokladem u prvního bodu analýzy dat z internetových stránek je, že na všech stránkách škol bude uvedeno jméno výchovního poradce i školního metodika

prevence (pokud má škola obě funkce obsazené), a že bude u těchto osob uveden kontakt. Dalším předpokladem je, že na stránkách nebudou uvedeny konzultační hodiny těchto pracovníků, ve kterých by se rodiče či děti mohli na tohoto pracovníka obrátit.

Škola „A“ na svých internetových stránkách uvádí jak jméno výchovné poradkyně, tak jméno školní metodičky prevence. Jména jsou uvedena pod záložkou pedagogický sbor, tedy v podstatě je k této informaci jednoduchý přístup a jakkoli zdatný uživatel internetu může ve velmi krátkém časovém horizontu zjistit, na koho se může obrátit. Hůře už je na tom uvedení kontaktu na tyto osoby. Kontakt v podobě emailové adresy je uveden pouze na výchovnou poradkyni. Podle předpokladu se vůbec na internetové adrese školy neobjevují konzultační hodiny těchto pedagogických pracovníků. Školní psycholog není na této škole k dispozici.

Škola „B“ má na stránkách uvedeno pouze jméno školní psycholožky, na kterou je uveden kontakt jak v podobě telefonního čísla, tak v podobě emailové adresy. O dalších pracovnících, kteří by se zabývali prevencí šikany, zde není zmínka. Můžeme si tedy domyslet, že na škole je pouze školní psycholožka. Informace o ní jsou pod záložkou „Kontakty a doprava“, jsou tedy lehce přístupné a hledání nezabere téměř žádný čas. Jsou zde připsány i informace o konzultačních hodinách, které má školní psycholožka třikrát do týdne, je zde ovšem připsána poznámka, že je nutné se předem telefonicky objednat.

Na internetových stránkách školy „C“ nejsou k dispozici jména školního metodika prevence ani výchovného poradce. Nachází se zde jen seznam pedagogických pracovníků, u kterých je uvedena informace, na jaké škole vystudovali svůj obor. U žádného ze jmen není uveden kontakt ani další funkce, kterou ve škole plní. Pouze ve výroční zprávě je uvedeno jméno školní psycholožky a je zde zmínka o tom, že škola má svého výchovného poradce. Jeho jméno zde ale chybí.

Škola, kterou označuje písmeno „D“, udává na svých stránkách jak jméno výchovné poradkyně, školní metodičky prevence, tak školní psycholožky. Ke každému jménu je také připsána emailová adresa a konzultační hodiny.

Škola „E“ na svých internetových stránkách uvádí jména výchovných poradců i školních metodiků prevence, tyto funkce zde plní jedna pedagožka a jeden pedagog. Oba tito pedagogičtí pracovníci jsou zároveň výchovnými poradci i školními metodiky prevence. Na tyto osoby je uveden kontakt v podobě emailové adresy. Chybí zde ovšem výpis konzultačních hodin.

Na webových stránkách školy, která nese název „F“, je k nalezení jak jméno výchovného poradce, tak jméno školního metodika prevence, přičemž funkci výchovného poradce plní zástupce ředitelky. U obou těchto jmen je k dispozici emailová adresa i telefonní číslo. Konzultační hodiny ovšem na těchto stránkách uvedeny nemají.

Jméno výchovné poradkyně školy „G“ je na internetových stránkách uvedeno, již se ale neobjevuje jméno školního metodika prevence. U výchovné poradkyně je připsán kontakt v podobě emailové adresy. Konzultační hodiny opět na stránkách chybí.

Poslední školou, která byla podrobena výzkumu, je škola „H“. Zde je uveden kontakt na výchovnou poradkyni, která zároveň plní funkci školní metodičky prevence. K dispozici je také kontakt na tuto osobu, a to jak v podobě telefonního čísla, tak v podobě emailové adresy. Ke konzultačním hodinám je zde uvedena poznámka „po předchozí domluvě“.

Tabulka č. 33: Jména pracovníků

Jména všech pedagogických pracovníků, kteří se zabývají prevencí (VP, ŠMP, ŠP)	Škola „A“, „B“, „D“, „E“, „F“, „H“ → 6 škol
Jména pouze některých těchto pedagogických pracovníků, ačkoli víme, že na této škole pracují	Škola „G“ (pouze výchovný poradce) → 1 škola
Není uvedeno jméno výchovného poradce, školního metodika prevence, popřípadě školního psychologa	Škola „C“ → 1 škola

Tabulka č. 34: Kontakty

Kontakt na všechny povolané osoby	Škola „B“, „D“, „E“, „F“, „H“ → 5 škol
Kontakt pouze na některé osoby, které se zabývají prevencí	Škola „A“, „G“ → 2 školy
Není uveden kontakt na žádnou povolanou osobu	Škola „C“ → 1 škola

Tabulka č. 35: Konzultační hodiny

Vypsány konzultační hodiny všech pracovníků, kteří se zabývají prevencí	Škola B“, „D“ →2 školy
Nejsou vypsány konzultační hodiny	Škola „A“, „C“, „E“, „F“, „G“, „H“ →6 škol

Jak již z tabulky plyne, jména všech pracovníků, kteří se zabývají prevencí šikany, uvádí na svých stránkách šest škol. Jedna škola ze zkoumaného vzorku uvádí pouze jméno některého z pracovníků, ačkoli víme, že na škole jsou i jiné osoby zabývající se prevencí šikany. Poslední škola neuvádí jména žádná. Podle předpokladu tedy převažují školy, které mají všechna jména zveřejněna.

Kontakt na všechny výchovné poradce, školní metodiky prevence či školní psychology uvádí pět škol. Další dvě školy mají k dispozici pouze kontakty na některé tyto pracovníky, jedna škola ovšem neuvádí kontakt žádný. Opět tedy podle předpokladu převažují školy, které kontakty zpřístupňují.

Konzultační hodiny uvádějí z vybraného vzorku dvě školy, zbylých šest škol konzultační hodiny neuvádí. Předpoklad, že se konzultační hodiny na internetu nebudou objevovat, je tedy splněn.

3.5.2.2 Spolupráce školy s jinými institucemi při prevenci sociálně patologických jevů

Zjistit spolupráci školy s jinými institucemi na internetových stránkách není jednoduchou záležitostí. V podstatě se lze k této informaci dostat pouze pomocí výročních zpráv, které ovšem nemusí být na internetu zpřístupněny. Pokud to bylo možné, došlo k čerpání informací ze zpráv za rok 2011/2012.

Co se týče prevence šikany, byla ve výroční zprávě školy „A“ za rok 2011/2012 zmíněna pouze spolupráce s Policií ČR, která vedla přednášku na téma kyberšikana. Jiné instituce zmíněny nebyly.

Škola „B“ nemá na svých stránkách k dispozici výroční zprávu, přesto tuto informaci můžeme najít v úvodním článku o škole, kde je uvedeno, že dochází ke

spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou. Dále zde nalezneme informaci, že při této škole vzniklo i speciálně pedagogické centrum, které je připraveno pomáhat nejen studentům, ale i rodičům a pedagogům.

Škola „C“ uvádí ve výroční zprávě, že spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, jiné instituce zde nejsou uvedeny.

Ve výroční zprávě školy „D“ je vykázána spolupráce s občanským sdružením META, která trvá již jedenáct let. Další institucí, která pomáhá této škole budovat prevenci, je Městská policie, která na škole pořádá besedy na různá témata.

Škola „E“ ve své výroční zprávě uvádí, že dochází ke spolupráci s Městským úřadem města, ve kterém se škola nachází, s Odborem sociálních věcí, s Městskou policií daného města, dále spolupracuje škola s Pedagogicko-psychologickou poradnou a Speciálním pedagogickým centrem.

Výroční zpráva školy „F“ na rok 2011/2012 bohužel není na internetových stránkách k dispozici. Poslední výroční zpráva, která je na stránkách uvedena je z roku 2009/2010. V této výroční zprávě uvádí škola spolupráci se Zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s Arkádou Písek a s Městskou policií města. Bohužel nelze zjistit, zda tato spolupráce pokračovala i v následujících letech.

U školy „G“ nebylo možno z výroční zprávy zjistit, s kým spolupracuje. Je zde uvedena pouze informace, že na škole v daném roce proběhl program pro žáky na téma Šikana a kyberšikana, bohužel ale nevíme, kdo ji vedl. Přednáška mohla být organizována tedy pouze školou bez pomoci jiných institucí.

Dle výroční zprávy školy „H“ můžeme zjistit, že škola spolupracuje s jinými organizacemi, bohužel ovšem není vypsáno, s kterými.

Tabulka č. 36: Spolupráce školy s dalšími institucemi

Dle dat získaných z internetových stránek spolupracují	Škola „A“, „B“, „C“, „D“, „E“, „F“, „H“ →7 škol
Na internetových stránkách školy nejsou uvedeny informace o spolupráci	Škola „G“ →1 škola

O spolupráci školy s dalšími institucemi se dají na webových stránkách škol vyhledat informace na sedmi školách. Pouze jedna škola nemá na svých internetových stránkách zmínku o spolupráci s jinými institucemi.

3.5.2.3 Další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP)

I k této informaci, která se týká daných škol, je možný přístup v podstatě jen z výročních zpráv.

Předpokladem je, že by mělo na každé škole docházet k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků v různých oblastech, ale i v oblasti sociálně patologických jevů alespoň jednou ročně.

Na škole „A“ k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků v roce 2011/2012 opravdu došlo. Vzdělávána byla ovšem jen výchovná poradkyně, která se zúčastnila e-learningového školení výchovných poradců a školní metodička prevence, která byla vyslána na konferenci týkající se primární prevence rizikového chování.

Zda dochází k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků na škole „B“, bohužel nemůžeme z internetových stránek doložit, jelikož není k dispozici výroční zpráva této školy a ani z jiných informací či fotografií není možno zjistit, zda se konaly jakékoli akce – přednášky, semináře, které by se týkaly prevence šikany.

Ve výroční zprávě školy „C“ je uvedeno, že škola zabezpečuje další vzdělávání pedagogických pracovníků, ale žádné ze „školení“, které je ve výroční zprávě zmíněno, se netýkalo prevence šikany.

Na škole „D“ dochází podle výroční zprávy k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence sociálně patologických jevů, bohužel není podrobně uvedeno, jakých školení se učitelé zúčastnili a zda šlo pouze o jednotlivce nebo celý učitelský sbor.

K dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků v problematice prevence šikany dochází i na škole „E“. Uvádí se zde, že školní metodici prevence byli vysláni na setkání metodiků prevence, dále byla dozdělávána výchovná poradkyně v programu Kompetence výchovných poradců v oblasti péče o žáky se zdravotním postižením.

Škola „F“, která má na svých webových stránkách k dispozici pouze výroční zprávu z roku 2009/2010, tedy zastaralé informace, zařizovala dle výroční zprávy pro své zaměstnance další vzdělání pedagogických pracovníků. V případě prevence se v roce 2009/2010 jednalo o školení Rizikové chování dětí a mládeže, kterého se zúčastnili dva učitelé. Není zde ovšem uvedeno, o jaké učitele se jednalo, můžeme se domnívat, že šlo o výchovného poradce a školního metodika prevence. Tři učitelé se

zúčastnili semináře Školní nekázeň a šikana a jeden učitel se zúčastnil semináře Šikana II. Oba tyto semináře byly pořádány Zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dále se jeden učitel zúčastnil semináře na téma Šikana jako alarmující problém, pořádaného Arkádou Písek. Bohužel ani zde nelze zjistit, zda ke spolupráci docházelo i v roce 2011/2012.

Výroční zpráva školy „G“ informuje o tom, že sice k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků dochází, ovšem v roce 2011/2012 k žádnému školení v oblasti prevence šikany nedošlo.

Na škole s označením „H“ dochází k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence šikany. Ve výroční zprávě je ale uvedeno, že dozdělávána je pouze školní metodička prevence, která tedy i na této škole plní funkci výchovného poradce. Zda dochází i ke vzdělání ostatních učitelů není ve výroční zprávě uvedeno.

Tabulka č. 37: Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Dle informací z webových stránek školy dochází k DVPP v oblasti prevence	Škola „A“, „D“, „E“, „F“, „H“ → 5 škol
Dle informací z webových stránek školy dochází k DVPP, ale ne v oblasti prevence	Škola „C“, „G“ → 2 školy
Dle informací z webových stránek nelze zjistit, zda vůbec dochází k jakémukoli DVPP	Škola „B“ → 1 škola

Dle informací, které jsme zjistili analýzou dat získaných z webových stránek, víme, že k DVPP v oblasti prevence dochází na pěti školách. Na dvou dalších školách sice k DVPP dochází, bohužel ve zkoumaném roce 2010/2011 nebylo zorganizováno žádné dozdělávání v oblasti prevence. Pouze u jedné školy nebylo možno zjistit, zda dochází k DVPP, protože tyto informace na webových stránkách chybí.

3.5.2.4 Minimální preventivní program

Posledním bodem výzkumu je zjištění, zda školy na svých webových stránkách uvádějí své minimální preventivní programy a co jejich programy obsahují.

Zde se nepředpokládá, že by školy na svých webových stránkách uváděly své minimální preventivní programy.

Ve výroční zprávě školy „A“ je uvedeno, že škola má zpracován svůj vlastní minimální preventivní program. Tento program už ale bohužel není na webové stránce školy uveden, tedy není možné zjistit, co obsahuje.

Škola „B“ uvádí svůj minimální preventivní program na svých internetových stránkách. Tento minimální preventivní program byl vytvořen školní psycholožkou a sestává ze sedmi stran. Celý minimální preventivní program je tvořen hlavičkou školy, cíly minimálního preventivního programu, hlavními zásadami a charakteristikou preventivních aktivit. Jako hlavní cíle programu uvádí školní psycholožka rozvíjení zdravého životního stylu, pěstování fyzického a duševního zdraví, vytváření bezpečného prostředí či pěstování dobrých a důvěryhodných vztahů. Hlavními zásadami je vytváření bezpečného a příjemného klimatu, pěstování pozitivních vztahů, spolupráce s rodiči, podpora různých aktivit pro zkvalitnění vztahů v třídních kolektivech a další. V charakteristice preventivních aktivit jsou tyto aktivity rozděleny ještě na nižší a vyšší stupeň, tj. na děti od primy do kvarty a na děti od kvinty do oktávy. Zde se uvádí možnosti aktivit, které jsou pro tyto ročníky vhodné, například nácvik první pomoci, protidrogová prevence, program zaměřený na prevenci rasismu a xenofobie či aktivity vedoucí k prevenci šikany. Na konci programu jsou ještě připsány možnosti využívání služeb školního psychologa, ale je zde i informace o možnosti vypůjčit si knihy či videa, týkající se prevence šikany.

Na webových stránkách školy „C“ není minimální preventivní program k dispozici, tedy nelze zjistit, co jejich program obsahuje.

Minimální preventivní program školy „D“ je k dispozici ke stažení na jejich webových stránkách. Obsahuje základní údaje o škole, jména a kontakty na ředitelku školy, výchovnou poradkyni i školní metodičku prevence i počty žáků ve třídách. Program obsahuje zmapování situace ve škole pro stanovení cílů minimálního preventivního programu, cíle vyplývající ze zmapování situace a vlastní minimální preventivní program. Škola mapuje situaci jako neustále se zhoršující, se zvýšeným

ohrožením dětí, mládeže i dospělých návykovými látkami i souvisejícími patologickými jevy někdy i kriminální povahy. Jako hlavní cíle uvádí minimální preventivní program informování žáků v oblasti rizikového chování, předání kontaktů na organizace, které se zabývají prevencí, odrazování žáků od zneužívání návykových látek či vzdělání učitelů i rodičů žáků v oblasti prevence. Dále uvádí možnosti nespecifické primární prevence, které poskytuje přímo škola. Jedná se o výlety, exkurze, volnočasové aktivity a další. Vlastní minimální program je rozdělen na dalších pět částí a to na práci pedagogického sboru a vedení školy, na spolupráci školy s rodiči, program preventivních aktivit pro žáky školy, spolupráci s dalšími PPP institucemi a evidenci a efektivitu. Ve vlastním minimálním programu jsou uvedeny nejdůležitější činnosti pedagogického sboru, kdy je velký důraz kladen na práci třídních učitelů, kteří předávají žákům během třídnických hodin poznatky, které se dozvěděli od školní metodičky prevence, uvádí informaci, že škola spolupracuje s rodiči, jsou uvedeny informace o dalším vzdělávání ŠMP, sepsány možné aktivity s dětmi, které budují prevenci sociálně patologických jevů, jsou zde uvedeny kontakty na instituce, které se zabývají prevencí a nakonec podána i informace o tom, že i žáci mohou pomocí anonymních dotazníků zhodnotit tyto aktivity, a tím se spolupodílet na jejich zlepšení. Minimální preventivní program obsahuje ještě přílohy, přičemž jedna z nich se věnuje tématu šikany.

Škola „E“ na webových stránkách neposkytuje ke stažení svůj minimální preventivní program.

Škola označená písmenem „F“ také nemá na svých internetových stránkách k dispozici minimální preventivní program.

Tento program není ani ke stažení či nahlédnutí na stránkách školy „G“, je zde ale uvedena Školní preventivní strategie pro rok 2012 až 2015, ze které minimální preventivní program vychází. V tomto dokumentu je nejprve vysvětleno, co je vlastně Školní preventivní strategie, dále jsou uvedeny cíle projektu, jako například posílení duševní odolnosti proti stresu, vedení k samostatným rozhodnutím, vytváření negativního vztahu k návykovým látkám a další. Jako hlavní aktivity pro naplnění strategických cílů uvádí tento dokument vzdělávání pedagogických pracovníků, průběžné sledování situace ve škole, uplatňování preventivních aktivit či poskytování poradenských služeb. K zjišťování situace napomáhají škole dotazníkové metody, práce třídních učitelů a podněty žakovské rady školy. Je zde také popsána důležitost pozitivního vztahu mezi žáky a učiteli, důležitost komunikace s rodiči a veřejností,

důležitost pedagogické diagnostiky, řešení přestupků a zveřejňování informací. Dle tohoto dokumentu má škola k dispozici jak výchovného poradce, tak školního metodika prevence (na internetových stránkách je uvedeno ale pouze jméno výchovného poradce). Dále jsou popsány metody a formy, které umožňují efektivně naplňovat program primární prevence (třídnické hodiny, adaptační kurzy, besedy, diskuse a další). Na konci tohoto dokumentu je informace o vyhodnocení Minimálního preventivního programu, které se koná vždy v letních měsících.

Minimální preventivní program školy „H“, který je volně ke stažení na webových stránkách školy, obsahuje opět oddíly, jako jsou základní informace o škole, zmapování situace ve škole, cíle programu, vlastní minimální preventivní program a rady pro pedagogy v podobě příloh. Zmapování situace informuje o tom, že se jedná o malou školu na malém městě, a že většina žáků školy pochází ze sociálně slabých rodin. Školní metodička prevence zde uvádí několik negativ, které s tím vším souvisí, jako například špatné návyky z rodiny, tolerance k návykovým látkám atd., oproti tomu jsou zde uvedena i pozitiva, jako je například dobrá spolupráce učitelů či lepší informovanost pedagogického sboru o zázemí, ve kterém dítě vyrůstalo. Jako cíle programu uvádí minimální preventivní program vedení žáků k smysluplnému využívání volného času, zvýšení informovanosti o problematice šikany, zkvalitňování spolupráce školy s rodiči, vytváření pozitivního sociálního klimatu a další. Vlastní minimální preventivní program obsahuje informace o práci pedagogického sboru a vedení školy, spolupráci školy s rodiči, programu preventivních aktivit pro žáky školy, ostatních akcích v oblasti prevence, spolupráci s okolím školy, evidenci a efektivitě. Na konci programu jsou uvedeny ještě závěrečné informace. V oddílu „Práce pedagogického sboru a vedení školy“ je uvedena spolupráce ŠMP ostatními učiteli, dále je zde citována část školního řádu, která souvisí s prevencí sociálně patologických jevů. Jsou zde naplánované akce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, konkrétně školního metodika prevence. Zde také najdeme informaci o tom, že aktivně se na prevenci podílejí všichni učitelé bez výjimky. Podkapitola „Spolupráce školy s rodiči“ nás informuje o tom, že rodiče jsou informováni pomocí třídních schůzek, pomocí webu a pomocí informačního panelu, který je umístěn ve škole. Akce, které by rodiče poučily o šikanování, škola neplánuje kvůli nezájmu rodičů. V programu preventivních aktivit jsou sepsány základní způsoby práce s dětmi, přehled témat prevence, seznam vyučovacích hodin, ve kterých jsou preventivní aktivity začleněny a seznam jak

volnočasových aktivit, které škola svým žákům nabízí, tak i výpis jednorázových aktivit. Z oddílu „Ostatní akce v oblasti prevence“ zde MPP uvádí výlety, exkurze, spolupráci s partnerskou školou a další. Dle informací z oddílu „Spolupráce školy s okolím“ spolupracuje škola s městem, ve kterém se nachází, s Městským úřadem města vzdáleného cca 30km a s nejbližší PPP. „Rady pro pedagogy“ uvádějí co dělat, když je dítě pod vlivem návykové látky, první pomoc při otravě alkoholem, strategii pro vyšetřování šikany, přehled platných předpisů pro oblast prevence sociálně patologických jevů a užitečné internetové odkazy.

Tabulka č. 38: Minimální preventivní program

Školy mají na svých webových stránkách k dispozici svůj minimální preventivní program	Škola „B“, „D“, „H“ →3 školy
Školy nemají na svých webových stránkách k dispozici svůj minimální preventivní program	Škola „A“, „C“, „E“, „F“, „G“ → 5 škol

Svůj minimální preventivní program uvedly na svých internetových stránkách pouze tři školy, dalších pět škol tento dokument k dispozici na internetových stránkách nemá. Školy tedy podle předpokladu spíše minimální preventivní program neuvádějí.

3.6 Ověření platnosti výzkumných předpokladů

Na závěr výzkumu ověříme tedy platnost výzkumných předpokladů, které jsme uvedli na začátku výzkumu. Při určování hypotéz jsme vycházeli z vlastních zkušeností, týkajících se prevence šikany na středních školách.

Předpoklad č. 1: Lze předpokládat, že se školy věnují prevenci minimálně jedenkrát měsíčně.

K určení předpokladu č. 1 musíme vycházet z hlavní výzkumné otázky, která figuruje pod číslem 16. Tato otázka se jasně vztahuje ke zjištění, jak často se na školách preventivním aktivitám věnují.

Dle dotazníkového šetření předpoklad splňuje sedm škol z osmi. Ty se prevenci věnují jedenkrát měsíčně, či častěji. Pouze jeden školní metodik prevence uvádí, že na jeho škole se prevenci věnují pouze jedenkrát za pololetí. Tato častost je velmi nízká a je dobře, že na ostatních školách věnují prevenci šikany větší pozornost.

Co se týče analýzy internetových stránek, zde už je to s popisem frekvence preventivních aktivit horší. Ani jedna ze škol neměla na internetu takový výpis preventivních aktivit, který by odpovídal frekvenci konání preventivních činností jedenkrát měsíčně a častěji. Ve výročních zprávách se ale uvádějí pouze informace o přednáškách a besedách. Práce učitelů ve vyučovací či o třídnické hodině uvedena není.

K ověření předpokladu využijeme tedy spíše dotazníkového šetření, ze kterého vyplývá, že kromě jednoho případu byl předpoklad splněn.

Předpoklad č. 2: Očekává se, že většina škol realizuje prevenci šikany pomocí klasických informativních přednášek a seminářů.

K ověření, zda platí předpoklad číslo 2, potřebujeme odpovědi na otázku číslo 1 a informace, které jsme našli ve výroční zprávě.

Dotazníkovým šetřením došlo ke zjištění, že všechny školy pořádají semináře a přednášky při prevenci šikany. Jiná odpověď se zde neobjevila.

Dle informací získaných z webových stránek škol je předpoklad, že se školy nejčastěji věnují prevenci pomocí přednášek a seminářů, splněn pouze u tří škol z osmi. U ostatních škol není uvedeno, zda k těmto činnostem dochází či ne.

Zde tedy dochází k tomu, že dle informací získaných dotazníkem můžeme říci, že byl předpoklad splněn, ovšem již toto nemůžeme potvrdit informacemi získanými z webových stránek.

Předpoklad č. 3: Předpokládá se, že se na školách s učňovskými obory budou prevenci šikany věnovat stejně často jako na gymnáziích.

Ke zjištění, zda bude předpoklad 3 naplněn, nám pomohou otázky číslo 16 a 25. Aby došlo k lepší logické návaznosti, začneme zpracováním otázky č. 25. Tato otázka zjišťuje, kdo dle názoru školního metodika prevence či výchovného poradce šikanuje častěji. Zda maturanti či učni.

Uvedeny jsou pouze dva druhy odpovědí a to odpověď školních metodiků prevence či výchovných poradců gymnázií, kteří uvádějí, že nemají zkušenosti s učni, a odpověď školních metodiků či výchovných poradců „integrovaných“ škol, kteří odpověděli tak, že nezáleží na tom, zda se jedná o maturanty či učně. Zde tedy musíme vycházet ze zkušeností osob, které někdy pracovali i s učni i s maturanty. V tomto případě se bude jednat o názory školních metodiků prevence či výchovných poradců „integrovaných“ středních škol. Zde dochází ke zjištění, že nezáleží na tom, zda se jedná o učně či maturanty. Ve všech těchto oborech se šikana vyskytuje ve stejném měřítku. Díky této informaci bychom tedy měli předpokládat, že nebude třeba, aby se „integrované“ střední školy věnovaly prevenci častěji než gymnázia.

Po zpracování doplňkové otázky se můžeme pustit do vypracování otázky hlavní výzkumné, která nám již prozradí, zda je tedy rozdíl v četosti prevence na gymnáziích a „integrovaných“ středních školách.

U otázky č. 16 si musíme nejdříve připomenout, že školy „A“, „B“, „C“, a „D“ jsou gymnázia, zatímco zbývající školy, tedy „E“, „F“, „G“, „H“ jsou tzv. „integrované“ střední školy, tedy školy s maturitními i učebními obory.

Tři ze čtyř gymnázií se zabývají prevencí jedenkrát měsíčně, čtvrté gymnázium jedenkrát za čtrnáct dní.

Ovšem integrované střední školy uvádějí každá jinou frekvenci preventivních prací. Škola „E“ se zabývá prevencí přibližně jedenkrát do měsíce, škola „F“ jedenkrát za čtrnáct dní, škola „G“ vícekrát do týdne a škola „H“ naopak pouze jedenkrát za pololetí. Tuto skutečnost lze interpretovat tak, že v existujících obecných koncepcích prevence šikany není uvedena závazná frekvence realizace preventivních aktivit a současně tím ukazují, že spolupráce mezi školami je v této oblasti naprosto minimální.

Předpoklad tedy nelze vyvrátit ani potvrdit.

Předpoklad č. 4: Lze se domnívat, že většina škol zařizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků.

K potvrzení či vyvrácení toho předpokladu využijeme pomoci otázek číslo 29 a 32, přičemž tyto informace doplníme ještě o data, která jsme zjistili na internetových stránkách.

Otázka 29 zjišťuje, kde jsou dle názorů školních metodiků prevence či výchovných poradců připravováni pedagogové na boj proti šikaně. Z odpovědí, kterých se nám dostalo, můžeme říci, že většina těchto pracovníků (šest z osmi) má zkušenost, že takto připraveni jsou učitelé až na škole, ve které pracují. Tedy zde musí docházet k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků.

Přímo na téma, zda škola zařizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků, se orientuje otázka číslo 32, ve které všechny školy uvádí, že jsou tyto aktivity opravdu školou zajišťovány. Pět z těchto škol ovšem uvádí, že tyto akce se týkají pouze školního metodika prevence a výchovného poradce. Takové informace jsou na webových stránkách potvrzeny jen v případě pěti škol. U třech zbylých škol není zmínka na internetových stránkách o tom, že by k dalšímu vzdělávání pedagogů docházelo.

Předpoklad byl tedy stoprocentně splněn z informací, kterých se nám dostalo pomocí dotazníkového šetření. Dle informací z výročních zpráv se dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků věnuje pouze škol pět. Pořád je to ale stále více než polovina zkoumaných škol.

Předpoklad č. 5: Lze očekávat, že škola bude při prevenci šikany spolupracovat s jinými institucemi.

Poslední předpoklad můžeme potvrdit či vyvrátit za pomoci otázek 2, 9 a 10. Otázky 2 a 9 jsou v podstatě otázkami stejnými. Sedm škol zde uvádí, že ke spolupráci s ostatními institucemi dochází, zbylá škola přiznává, že při prevenci šikany nevyužívá služeb ostatních institucí.

Otázka číslo 10 poté zkoumá, jaké instituce se tedy na prevenci podílejí. Z výčtu institucí se opět dozvídáme, že pouze jediná škola nespolupracuje s dalšími institucemi.

Ze zpracování dat z internetových stránek škol opět vyplývá, že většina škol na prevenci spolupracuje s jinými organizacemi. Pouze jedna jediná opravdu nevykazuje jedinou preventivní činnost, na které by spolupracovala s jinou institucí.

Zde se tedy předpoklad splnil u sedmi škol z osmi. Ve většině případů tedy školy spolupracují při preventivních aktivitách s jinými organizacemi.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zpracování základních informací o šikaně a možnostech její prevence. Dále bylo úkolem provést výzkum za účelem zjištění, jak na školách prevenci toho sociálně patologického jevu realizují. K této informaci jsme dospěli pomocí analýzy dat získaných dotazníkovým šetřením a na základě analýzy dat získaných z webových stránek škol.

Nejtěžším úkolem bylo sestavení dotazníku, který by plně dostačoval k získání všech důležitých informací. Dotazník obsahoval více otázek, než bylo potřeba k potvrzení základních výzkumných předpokladů, a to z důvodu zjištění i doplňkových informací týkajících se prevence šikany. Tyto otázky umožnily udělat si celkový obraz o školách a jejich snahách zabránit šikaně. Ačkoli vyplnění dotazníku mohlo trvat přibližně 10 minut, jeho návratnost byla velmi nízká. To může svědčit o tom, že se školy zaměřují spíše na jiné úkoly, než je řešení šikany. Při zpracování navrácených dotazníků došlo někdy k překvapivým zjištěním, která mohla vyvolat pocit, že se na dané škole prevenci nevěnují tak, jak by měli.

Získávání dat z webových stránek škol již nebylo tak náročné na čas. Nevýhodou této části výzkumu bylo, že se některá hledaná data nedala najít, jelikož je školy na svých stránkách neuvádějí.

Analýza výzkumu prokázala, že se všechny školy preventivním aktivitám věnují. Některé více, některé méně. Objevila se škola, která se preventivním aktivitám věnuje každodenně, ale i školy, u kterých je frekvence realizace preventivních aktivit velmi nízká. Dokud ovšem nebude existovat obecná koncepce prevence šikany, která školám určí závaznou frekvenci realizace prevence, bude k tomuto rozdílu v četosti preventivních aktivit na školách docházet.

Fakta dokládají, že problém šikany je velmi rozšířený a velmi závažný. Protože se jedná o nebezpečný sociálně patologický jev, který si vyžádal již nespočet obětí, měla by se mu přikládat na školách větší váha. Šikanované děti mohou mít psychické problémy až do konce svého života. Někdy může dojít až k vraždě šikanovaného dítěte agresorem, nebo k sebevraždě oběti. Někteří lidé berou zkušenost se šikanou jako nutné zlo, bez kterého nelze dospět. Hájí se tím, že i oni sami se s ní v mládí setkali. Toto tvrzení ovšem není omluva pro to, aby byly jakékoli projevy šikany tolerovány.

K minimalizaci šikany na školách je potřeba pedagogů, kteří jsou v této problematice dostatečně vzděláni. V současné době ale většině pedagogů vzdělání v této oblasti chybí nebo není dostačující. I dle celonárodního výzkumu, který proběhl přibližně před deseti lety, nedokázalo téměř 90% učitelů vyřešit nejjednodušší diagnostickou situaci⁷³. Ačkoli se jedná o informaci zastaralou, nebude se od současného stavu výrazně lišit. Proto by již na vysokých školách měly být povinné přednášky a semináře týkající se šikany, na kterých by docházelo i k praktickému nácviku boje proti šikaně.

Zjištění a následné řešení šikany je velmi náročné, proto je potřeba se věnovat spíše prevenci tohoto jevu. Pokud se i přesto se šikanou setkáme, musíme neprodleně začít jednat. V tomto případě ovšem nejednáme dle intuice, ale musíme postupovat odborně, tedy dle rad, které už jsou ověřené, a u kterých víme, že v praxi fungují. Ačkoli víme, že se šikanování nedá úplně vyhladit, nikdy se nesmíme přestat snažit bojovat proti tomuto jevu. Protože je-li snaha, je možno šikanu minimalizovat a zajistit dětem alespoň částečně bezpečné prostředí.

---

⁷³ KOLÁŘ, M. Otevření problému školního šikanování v ČR a ve světě. IN: KOLÁŘ, M. *Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004*. Praha: Společenství proti šikaně, 2004, s. 10.

Seznam použité literatury

BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003.
ISBN 80-86642-08-9.

BENDL, S. *Školní kázeň metody a strategie*. Praha: ISV nakladatelství, 2001.
ISBN 80-85866- 80-3.

BOURCET,S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. Praha: Albatros,
2006. ISBN 80-00-01552-8.

ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998.
ISBN 80-902614-1-8.

ELLIOTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. ISBN 978-80-717-8034-2.

ERB, H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet, 2000. ISBN 80-86299-22-8.

FIELDOVÁ, E. M. *Jak se bránit šikaně*. Praha: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2.

HRABAL, V. *Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka*. Praha: Karolinum, 2002.
ISBN 80-04-22149-1.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha:Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha. Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997.
ISBN 80-7178-123-1.

KOLÁŘ, M. Otevření problému školního šikanování v ČR a ve světě. IN: KOLÁŘ, M.
Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004. Praha: Společenství
proti šikaně, 2004. ISBN 239-2994-1.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha:Portál, 2003.
ISBN 80-7178-226-2.

NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Sám proti agresí*. Praha: Grada Publishing, 1996.
ISBN 80-7169-253-0.

POSPÍŠILOVÁ, M. Zkušenosti s péčí Pedagogicko-psychologické poradny Vyškov o oběti šikanování a agresory. IN: KOLÁŘ, M. *Školní šikanování. Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004*. Praha: Společenství proti šikaně, 2004. ISBN 239-2994-1.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009.
ISBN 978-80-7367-647-6.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R. *Homofobie v žákovských kolektivech*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha:Portál, 2004.
ISBN 80-7178-802-3

VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole*. Praha: H & H, 1992.
ISBN 80-85467-02-X.

VALIŠOVÁ, A., ŠUBRT, R. *Jak získat a neztratit autoritu*. Praha: ISV nakladatelství, 2004. ISBN 80-86642-29-2.

Všeobecná encyklopedie Diderot v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999.
ISBN 80-02555-2-3.

Internetové zdroje

Co je peer program [online]. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.poradenskecentrum.cz/peer.php>.

KOLÁŘ, M. *Školní program proti šikanování* [online]. [cit. 30. 12. 2012]. Dostupné z:
<http://aplikace.msmt.cz/HTM/KTSkolniprogramprotisikanovani.htm>.

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č. j. 24 246/2008-6 [online]. [cit. 11. 01. 2012]. Dostupné z: [http://www.msmt.cz/.../Metodicky pokyn k prevenci a reseni sikanovani](http://www.msmt.cz/.../Metodicky_pokyn_k_prevenci_a_reseni_sikanovani).

Metodický pokyn ministra mšmt k prevenci soc.pat. jevů [online]. [cit. 13. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-prevenci-socialne-patologickych-jevu>.

Prevence rizikového chování [online]. [cit. 1. 11. 2012]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prevence-ptj>.

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti rezortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012 [online]. [cit. 14. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20270>.

Vymezení rizikového chování [online]. [cit. 13. 12. 2012]. Dostupné z
<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3074/Vymezeni-rizikoveho-chovani>.

Zásady primární prevence [online]. [cit. 1. 11. 2012]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/file/11883>.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Využívané formy prevence	92
Tabulka č. 2: Spolupráce s jinými organizacemi	93
Tabulka č. 3: Zaměření preventivních programů	93
Tabulka č. 4: Časová dotace.....	94
Tabulka č. 5: Organizační forma práce	95
Tabulka č. 6: Vyučovací metoda.....	96
Tabulka č. 7: Informativní materiály	97
Tabulka č. 8: Přístupnost materiálů.....	97
Tabulka č. 9: Zajištění prevence šikany	98
Tabulka č. 10: Organizace, které se podílejí na prevenci šikany	99
Tabulka č. 11: Průběh spolupráce	100
Tabulka č. 12: Školní metodici prevence, výchovní poradci	101
Tabulka č. 13: Kdo vykonává funkci výchovního poradce	102
Tabulka č. 14: Školní psycholog.....	102
Tabulka č. 15: Informovanost v oblasti šikany	103
Tabulka č. 16: Frekvence preventivních činností	104
Tabulka č. 17: Spokojenost s frekvencí preventivních aktivit	105
Tabulka č. 18: Třídnické hodiny	106
Tabulka č. 19: Evaluace prevence.....	107
Tabulka č. 20: Spokojenost s výsledky prevence	108
Tabulka č. 21: Nejefektivnější preventivní programy.....	108
Tabulka č. 22: Výskyt zárodků šikany na škole.....	109
Tabulka č. 23: Stupeň nejnáchylnější k šikanování	110
Tabulka č. 24: Častost šikany dle pohlaví.....	111
Tabulka č. 25: Nejčastější výskyt šikany	112
Tabulka č. 26: Možnost vyhlazení šikany	113
Tabulka č. 27: Možnost zabývat se šikanou při vyučování	113
Tabulka č. 28: Čas na preventivní aktivity ve vyučování	114
Tabulka č. 29: Kde se pedagogové připravují na boj se šikanou	114
Tabulka č. 30: Dostatečnost vzdělání v oblasti prevence šikany	115
Tabulka č. 31: Spokojenost s nabídkou seminářů a přednášek pro pedagogy	116

Tabulka č. 32: Další vzdělávání pedagogických pracovníků.....	117
Tabulka č. 33: Jména pracovníků.....	120
Tabulka č. 34: Kontakty.....	120
Tabulka č. 35: Konzultační hodiny.....	121
Tabulka č. 36: Spolupráce školy s dalšími institucemi.....	122
Tabulka č. 37: Další vzdělávání pedagogických pracovníků.....	124
Tabulka č. 38: Minimální preventivní program.....	128

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Podoby šikany

Příloha č. 2: Schéma prevence školních šikan dle Koláře

Příloha č. 3: Charta proti šikanování

Příloha č. 4: Osm druhů šikanování

Příloha č. 5: Dotazník

Příloha č. 6: Osvědčení za účast na vzdělávacím kurzu týkající se kyberšikany

Příloha č. 1

Podoby šikany

Fyzická agrese a používání zbraní

- Oběť je agresory věšena na lustr, na skobu, a to až do ztráty vědomí a vyznačení strangulační rýhy na krku.
- Je škrcena kabelem, provazem, šálou, páskem, a to až do ztráty vědomí a vyznačení strangulační rýhy na krku, nebo „jen“ do „zmodrání“ obličeje a dušení.
- Agresoři oběti sváží ruce, na hlavu jí navléknou igelitový pytlík a pozorují, jak se zmítá.
- Oběť je dušena polštářem a ručníkem, agresoři měří čas, jak dlouho vydrží nedýchat.
- Agresoři se zcela vážně pokoušejí oběť vyhodit z okna, shodit z mostu apod.
- Předstírají, že chtějí oběť vyhodit z okna, přes zábradlí ve škole apod. (vystrčí oběť z okna ve vyšším poschodí a drží ji za nohy).
- Oběť mučí a „vynervují“ ji až k jejímu sebezničujícímu úniku (např. ke skoku z okna v prvním poschodí. Následkem je zlomená noha a potlučení).
- Oběť bodnou nožem do hýždě, říznou nožem do nohy, naříznou jí ušní boltec žiletkou.
- Oběti vrážejí špendlíky do hýždí až po hlavičku, případně „malým pícháním“ bodají špendlíky, kružítkem, až jí teče krev; házejí šipkami na živý terč nebo oběť bolestivě píchají tužkou.
- Oběť je vysvlečena do naha a bita důtkami, případně se jí vysmívají. Je „znásilňována“: agresor ji zalehne a křičí na ni sexuální vulgarismy.
- Agresoři střílejí vzduchovou pistolí broky do různých částí těla oběti – hýždí, zad apod.
- Obtiskují oběti na hřbet ruky nebo do dlaně rozžhavené šroubové matky nebo drát, případně k tomu používají zápalky.
- Oběť je mlácena kabelem, speciálním obuškem, tyčí, páskem apod. přes záda, paty nebo jiné části těla.

- Je vystavena hromadnému kopání („Pojďte si kopnout, je to zadarmo“)
- Je vystavena kopání „kanadami“ do hlavy a dalších částí těla, případně kopání „pouze“ obyčejnými botami nebo bosýma nohama. Agresor naznačuje údery a karatistické kopy.
- Je vystavena anonymnímu hromadnému bytí (tzv. deka). Při hromadném bití (tzv. komando SS) agresori vydají příkaz postavit se ke zdi a surově svou oběť zmlátí. Několik obětí je agresory přinuceno, aby se praly (tzv. gladiátorské hry)
- Oběť je vystavena ranám pěstí do obličeje a do břicha (tzv. dělo), úderům pěstí do „trojúhelníku“ (občas končí vnitřním zraněním).
- Je vystavena fackování, popřípadě tzv. flástování (pohlavky, rány dlaní do týla).
- Na oběť je položena deska lavice a na desku si stoupnou agresori v co největším počtu.
- Je chycena za nohy a roztahována, dokud neudělá, co je agresory požadováno.
- Jsou jí stříhány vlasy, případně opalovány.
- Je držena na zádech, agresori jí odhalí břicho a házejí kovovou mincí na pupek (tzv. pupendo), případně otevřenou dlaní nebo hranou ruky bouchají oběť do břicha (tzv. pigbelky).
- Pokud oběť agresorovi vzdoruje, je zezadu chycena za krk a „připlácnuta“ hlavou k lavici, případně opakovaně chycena pevně kolem těla a hozena na lavici.
- Je vystavena násilnému sprchování ve studené vodě, případně „malému“ namočení...
- Je svazována provazem, policejními pouty, řetízky, případně „znehyněna“ (silným obejmutím kolem rukou a těla) agresory, kteří se posmívají její bezmocnosti.
- Agresor při vyučování maluje propisovačkou oběti na krk, případně pomaluje její obličej fixem.
- Agresor nalepí oběti bonbon nebo žvýkačku do vlasů, vylije limonádu za krk, vysype brambůrky za košili...
- Je vystavena výhrůžnému a obtěžujícímu pohybování rukou a hýbání prsty před obličejem a „čechrání“ vlasů.

Slovní agrese a zastrašování zbraněmi

- Oběti je vyhrožováno zabitím (zastřelením, oběšením, umlácením, přehozením přes zábradlí, hozením do výtahové šachty...).
- Oběti je vyhrožováno mučením.
- Oběti je vyhrožováno násilím („skinský zákon“- „nepustím tě, dokud neuvidím tvou černou krev...“).
- Oběti je vyhrožováno nepřímo, anonymně, po telefonu („Odděláme tě, nám neunikneš...“).
- Oběť je zastrašována zbraněmi: skutečnou pistolí, plynovou pistolí, vystřelovacím nožem, „motýlkem“, baseballovou pálkou, pendrekem s ocelovým jádrem, břitvou, boxerem, nunčaky, plynovým sprejem...
- Oběti je nadáváno („Ty svině židovská... cikánská... slovenská... rudá... Tlustý prase, smrdíš... Panici...“).
- Agresoři urážejí rodiče oběti.
- Vysmívají se neúspěchu, chybám a trápení oběti.
- Vtipkují na úkor oběti, mají ironické poznámky, zesměšňují ji a posmívají se jí.

Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

- Agresoři berou oběti peníze, zabavují jí kapesné.
- Trhají a ničí oblečení oběti (např. propálení, rozříznutí drahé bundy apod.).
- Přivlastňují si nejrůznější věci oběti (plné penály, kalkulačky, videokazety, magnetofonové pásky, rádia, hodinky...).
- Trhají a ničí, případně ukradnou oběti učebnice, sešity (oběť musí dopsat nový sešit apod.), kreslí na ně fašistické symboly, lámou oběti tužky, pera atd.
- Oběť je agresory donucena „půjčit“ svačinu; agresoři oběti poplivají svačinu.
- Agresoři oběti plivají do bot; nalijí do bot vodu.
- Ukradnou, případně schovají oběti legitimace (MHD, na vlak), lístky na oběd, peněženku s penězi, boty, aktovku...

Násilné a manipulativní příkazy

- Oběť je donucována pít moč, limonádu, do které bylo napliváno, jíst jídlo z podlahy.
- Je agresory donucována masturbovat před ostatními.
- Oběť musí čistit agresorům boty, líbat jim boty...
- Je donucována klečet před agresory a prosit je o milost.
- Musí se uklonit při vstupu do třídy, říct „Dobrý den pánové“ a udělat „ksicht“.
- Je donucována mýt záchody, uklízet za agresory.
- Oběti je agresory přikázáno chodit vždy a všude poslední, je jí zakázáno mluvit s kamarády...
- Je donucována tancovat „break“ případně „kroutit“ se na zemi, zpívat.
- Je donucována opakovat ponižující výroky, nacistické pozdravy a hesla (*Sieg heil, Heil Hitler, My obsadíme Evropu...* atd.).
- Je donucena nosit ponižující ceduli.
- Je donucena platit a odevzdávat agresorům svačiny, dávat cigarety a fotografie zpěváků...
- Je donucována platit agresorům „výkupně“ a „půjčovat“ peníze, a to i značné částky.
- Je donucována napovídat při písemných pracích, psát agresorům úkoly a přepisovat sešity...
- Je donucována pracovat v dílně a na pracovišti za agresora.
- Je donucována „dělat metro“ (lézt pod lavicemi a hlásit stanice metra).
- Je donucována „dělat válku“ (nohou od židle předvádět, že stílí po létajících slonech a ufonech).
- Je donucována napodobovat klokana Skippiho, předvádět Vinnetoua.
- Oběti je přikázáno odtlačit auto, které předtím musela nakreslit na tabuli.
- Žák pověřený učitelem, aby hlídal kázeň, na příkaz agresora zapisuje na tabuli oběť.

Zraňování izolací, oklikou a „uměleckými“ výtvary

- Spolužáci oběť ignorují, neodpovídají na její pozdrav, na prosbu nereagují, dělají, že neslyší.
- Když si přisedne ke stolu při obědě, všichni si štítivě odsednou jinam atd.
- Oběť je pomlouvána, zlomyslně osočována, jsou na ní sváděna provinění, kterých se nedopustila. (Například o stydlivé dívce se vypráví, že masturbovala na záchodě klíčem. Tři její dlouhodobí trýznitelé se zapřísahají, že to viděli. Za chvíli to ví celá škola. Vedení doporučuje rodičům, aby nechali svou dceru vyšetřit u sexuologa.).
- Agresoři zaplavují oběť přílivem „motáku“ s nadávkami, „básněmi“, kresbami, příběhy, pohádkami apod. Tzv. „pohádky“ bývají někdy rafinované a velmi kruté, není neobvyklé, že nařizují oběti spáchání sebevraždy, aby všichni mělo od ní pokoj. Příklad poezie žáka odborného učiliště-doslovný přepis:

Kopale, kopale

Ti starej debile

Tvá stará čubka honí svůj starej pekáč

A kouří tvímu starýmu fotrovi.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001, s. 28-30.

Příloha č. 2

Schéma prevence školních šikan dle Koláře⁷⁴

1. Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti onemocnění šikanováním.
2. Specifický program proti šikanování jako dílčí součást školní komunity, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat a účinně léčit.
3. Odborné služby rezortu školství, tvořené pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry, diagnostickými ústavy apod., jejichž úkolem je řešit pokročilé šikany a vůbec poskytnout servis v oblasti prevence šikanování.
4. Spolupráce škol s odborníky z jiných rezortů a nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování. Patří sem například spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociálními kurátory, dětskými psychiatry, zejména při brutálních a kriminálních šikanách.
5. Pomoc a podpora krajských úřadů a ministerstva školám při vytváření prevence šikanování.
6. Kontrola připravenosti škol ochránit děti před šikanováním ze strany české školní inspekce, krajských úřadů a ministerstva.
7. Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí úřadem Ombudsmana a nevládními organizacemi, jako je například Amnesty International v ČR, Helsinský výbor, celostátní sdružení Společenství proti šikanování apod.

---

⁷⁴KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 263.

Příloha č. 3

Charta proti šikanování

1. Nebudeme tolerovat šikanování.
2. Budeme se šikanováním vážně zabývat.
3. Když budeme oznamovat šikanování, učitelé nás pozorně vyslechnou.
4. Máme právo na to, abychom cestovali do školy a ze školy, aniž bychom byli šikanováni.
5. Nebudeme ostatní umlčovat a ponižovat.
6. Nebudeme ostatní posuzovat jenom podle vzhledu.
7. Budeme uznávat druhé bez ohledu na rasu, náboženství, kulturu nebo postižení.
8. Jsme „škola, která se nebojí mluvit“ – šikanování je příliš vážná věc, abychom ji neoznámili.

Jméno _____ Rok _____

Škola _____

Příloha č. 4

Osm druhů šikanování	Příklady projevů
Fyzické aktivní přímé	Útočníci oběť věší, škrtní, kopou, fackují.
Fyzické aktivní nepřímé	Kápo pošle nohsledy, aby oběť zbili. Oběti jsou ničeny věci.
Fyzické pasivní přímé	Agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice. (Fyzické bránění oběti v dosahování jejích cílů.)
Fyzické pasivní nepřímé	Agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod. (Odmítnutí splnění požadavku.)
Verbální aktivní přímé	Nadávání, urážení, zesměšňování.
Verbální aktivní nepřímé	Rozšiřování pomluv. Patří sem ale i tzv. symbolická agrese, která může být vyjádřena v kresbách, básních apod.
Verbální pasivní přímé	Neodpovídání na pozdrav, otázky apod.
Verbální pasivní nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co udělali její trýznitelé

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011, s. 37.

Příloha č. 5

Dotazník

Vyplňte prosím:

Typ školy a její zaměření _____

(např.: SŠ elektrotechnická, SOU zemědělské, Gymnázium jazykové...):

_____

Počet žáků: _____

Počet tříd: _____

Kraj, ve kterém se škola nachází: _____

Velikost města, ve kterém se škola nachází (do 5 tis. , 5 tis- 10 tis., 10 tis.- 50 tis., 50 tis.- 100 tis., nad 100 tis): _____

1.) Jaké formy primární prevence využíváte u studentů na Vaší škole?

f) Přednášky na téma šikana (Jaká organizace je obvykle pro vás realizuje)?

_____

g) Semináře na téma šikany (Jaká organizace je pro vás obvykle realizuje?)

_____

h) Hry, které posilují pozitivní vztahy ve skupině (Do pozn. Napište prosím jejich název a stručnou charakteristiku)

i) Charta proti šikanování

j) Jiné, napište prosím jaké:

POZN:

_____

2.) Kdo na Vaší škole realizuje preventivní programy?

c) Škola sama

d) Škola spolupracuje s jinými organizacemi

3.) Jak jsou zaměřené preventivní programy na Vaší škole?

c) Specificky (přímo na šikanu)

d) Nespecificky (mají širší záběr)

- 4.) Jaká je časová dotace Vámi nejčastěji využívaných jednorázových programů?
- e) 45minut
  - f) 60minut
  - g) Cca 2 vyučovací hodiny
  - h) Více hodin
- 5.) Jakou volíte organizační formu práce?
- d) Hromadná (celá skupina)
  - e) Skupinová (skupina rozdělena na menší celky)
  - f) Individuální (jedinci)
- 6.) Jakou vyučovací metodou zprostředkováváte preventivní téma?
- h) Výklad (postihuje a vysvětluje problematiku tématu)
  - i) Diskuse (řízená výměna názorů + argumentace)
  - j) Inscenační metody (hraní rolí)
  - k) Didaktické hry (hry, soutěže, seberealizační aktivita)
  - l) Problémové metody (rozbor, řešení problémových situací)
  - m) Specifické metody (kombinace předchozích metod)
  - n) Jiné metody (Jaké?)
- 7.) Máte na Vaší škole k dispozici informativní materiály, které se týkají problematiky šikanování?
- c) Ano
  - d) Ne

Pokud ano, jaké materiály máte pro studenty k dispozici? (Knihy, letáky,...): _____

- 8.) Jsou k dispozici volně nebo se vydávají či půjčují na požádání:
- d) Ano, jsou volně k dispozici
  - e) Na požádání se dávají
  - f) Na požádání se půjčují

9.) Kdo zajišťuje na Vaší škole prevenci šikany?

- g) Pouze škola
- h) Jiné organizace
- i) Škola + jiné organizace
- j) Nikdo (z časových důvodů)
- k) Nikdo (není k tomu vhodná osoba)
- l) Nikdo (jiné důvody): _____

10.) Jaké organizace s Vámi spolupracují při prevenci šikany?

- g) Pedagogicko-psychologická poradna
- h) Střediska výchovné péče
- i) Policie ČR
- j) Občanská sdružení
- k) OSPOD
- l) Jiné: _____
_____

11.) Jaký je průběh Vaší spolupráce se subjekty podílejícími se na prevenci šikany?

- e) Nabízejí se samy
- f) Škola je musí oslovit sama
- g) Nabízejí se i jsou oslovovány
- h) Žádná spolupráce není

12.) Má Vaše škola výchovného poradce a školního metodika prevence?

- f) Ne, máme jen školního metodika prevence
- g) Ne, máme jen výchovného poradce
- h) Obě tyto funkce plní jedna pověřená osoba
- i) Ano, máme oba dva
- j) Ano, dokonce máme takových odborníků více (kolik? _____)

13.) Kdo vykonává na Vaší škole funkci metodika prevence?

- e) výchovný poradce
- f) zástupce ředitele
- g) ředitel školy
- h) jiný učitel

14.) Má Vaše škola školního psychologa, který se podílí na prevenci?

c) ano

d) ne

15.) Myslíte si, že jsou žáci dostatečně informováni v oblasti šikany?

e) Ano, všichni

f) Ano, ale ne všichni

g) Ne

h) Nedokážu odhadnout

16.) Jak často se průměrně věnujete prevenci šikany?

h) Vícekrát do týdne

i) 1x týdně

j) 1 x za 14dní

k) 1x měsíčně

l) 1x za pololetí

m) 1 x za rok

n) méně často než 1 x za rok

17.) Myslíte si, že je tato frekvence dostačující?

e) Ano

f) Spíše ano

g) Spíše ne (Kolikrát ročně by podle Vás měla být prováděna prevence šikany?)

h) Ne (Kolikrát ročně by podle Vás měla být prováděna prevence šikany?)

Pokud jste odpověděli „spíše ne“, „ne“, pak prosím uveďte důvod, proč se na Vaší škole nedaří, podle Vás, pracovat na prevenci šikany častěji (ve vyučování na to není čas, vaše pracovní vytíženost,...).

18.) Realizujete na Vaší škole třídnické hodiny? Zda ano, jak často se koná tato hodina a kolik minut trvá (45,90)? Věnujete se v této hodině i prevenci šikany?

19.) Jakým způsobem realizujete evaluaci prevence? (jak zjišťujete, zda bylo dosaženo vytyčeného cíle?)

20.) Jste spokojeni s výsledky prevence?

- e) Ano
- f) Spíše ano
- g) Spíše ne
- h) Ne

21.) Jaké preventivní programy, které používáte na Vaší škole, jsou dle vás nejefektivnější?

22.) Myslíte si, že se zárodky šikanování vyskytují i na Vaší škole?

- e) Ano
- f) Spíše ano
- g) Spíše ne
- h) Ne

Pokud jste odpověděli ano a spíše ano, napište prosím, jakým způsobem se snažíte tomuto nežádoucímu jevu zabránit?

23.) Jaké stupně jsou dle Vašich zkušeností nejnáchylnější k výskytu šikany?

- d) 1. stupeň ZŠ
- e) 2. stupeň ZŠ
- f) Střední škola

24.) Kdo podle Vás šikanuje častěji?

- d) Chlapci
- e) Dívky
- f) Chlapci i dívky stejnou měrou

25.) Kde se podle Vás vyskytuje šikana častěji?

- f) V maturitních třídách
- g) V učňovských třídách
- h) Nezáleží na tom, zda jsou žáci na maturitním či učňovském oboru, tedy v obou druhých tříd se vyskytuje šikana stejnou měrou
- i) Nevyskytuje se vůbec
- j) Nemám zkušenost s učni, tedy nemohu napsat, kde se vyskytuje častěji

POZN: Prosím zdůvodněte Vaši odpověď (tedy proč si myslíte, že zrovna př. Na maturitních oborech se vyskytuje šikana častěji než na učňovských) _____

26.) Myslíte si, že je vůbec možné pomocí preventivních programů šikanování vyhladit?

- e) Ano
- f) Spíše ano
- g) Spíše ne
- h) Ne

27.) Je dle Vašeho názoru možné se při vyučování zabývat ještě preventivními činnostmi sociálně patologických jevů?

- e) Ano
- f) Spíše ano
- g) Spíše ne
- h) Ne

28.) Je na ně dostatek času? Nebo je čas jen na odučení Vašeho předmětu.

29.) Kde jsou pedagogové připravováni bojovat se šikanou?

- d) Již na VŠ
- e) Až ve škole, na které učí
- f) Musí se připravit samostudiem

30.) Myslíte si, že jste dostatečně vzděláni v oblasti prevence šikany?

- e) Ano
- f) Spíše ano
- g) Spíše ne
- h) Ne

31.) Je pro Vás nabídka seminářů a přednášek pro pedagogy na toto téma dostačující?

- e) Ano
- f) Spíše ano
- g) Spíše ne
- h) Ne

32.) Zabezpečuje škola dozdělování pedagogů v oblasti prevence? Tzn. pořádá semináře či přednášky pro všechny učitele školy? Nebo na ně vysílá pouze metodika prevence a výchovného poradce?

- d) Ano pro všechny učitele
- e) Ano, ale pouze pro metodiky prevence a výchovné poradce
- f) Ne

33.) Jaké organizace ve Vašem okolí se zabývají osvětou tématu šikany? Využíváte jejich služeb? Jde o služby placené nebo služby, které jsou zdarma. Jste s jejich prací spokojeni?

34.) Poznámky, postřehy, které Vás napadají k tomuto tématu i dotazníku:

Děkuji Vám za čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku.

Příloha č. 6

Osvědčení za účast na vzdělávacím kurzu týkající se kyberšikany

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Číslo akreditace instituce: 14077/2011-25

Evidenční číslo osvědčení: B/207/2012

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, o. p. s.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice, IČ: 260 339 09

OSVĚDČENÍ

Titul, jméno a příjmení:

Jana Kamišová

Datum narození:

15.01.1987

absolvoval(a) vzdělávací kurz

v rámci realizace projektu "Nové výukové metody a využití informačních technologií při realizaci školního vzdělávacího programu na základních a středních školách Jihočeského kraje II.", registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.06/04.0041

Nebezpečí sociálních sítí a kyberšikana

(další vzdělávání podle § 1 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků)

Vzdělávací program byl akreditován MŠMT ČR v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků pod č. j. : 39 457/2011-25-941.

Termín konání: 25.10.2012

Počet hodin: 8 vyučovacích hodin

Místo konání: Střední škola, Revoluční 220, České Velenice

v Českých Budějovicích, dne: 12.11.2012

Kundratova
Bc. Alena Kundrátová
manažerka projektu

Máňa
doc. Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D.
rektor